

Čínský systém terciálního vzdělání a jeho vliv na uplatnění čínských absolventů na trhu práce

Diplomová práce

Autor:	Bc. Sára Vápeníková
Vedoucí práce:	doc. Ing. Zuzana Stuchlíková, Ph.D.
Vypracováno:	ZS 2018/2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Čínský systém terciálního vzdělání a jeho vliv na uplatnění čínských absolventů na trhu práce“ vypracovala samostatně. Veškeré použité zdroje, z kterých jsem čerpala, uvádím v přiloženém seznamu použitých zdrojů.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce doc. Ing. Zuzaně Stuchlíkové, Ph.D. za její cenné připomínky a rady, které mi byly při zpracování závěreční práce velmi nápomocné. Děkuji také studentům Vysoké školy ekonomické, kteří mi pomohli rozšířit dotazník na čínských vysokých školách a také čínským studentům za vyplnění dotazníku.

Obsah

Úvod	- 1 -
1 Lidský kapitál a nezaměstnanost – teoretický úvod.....	- 4 -
1.1 Lidský kapitál a způsoby jeho rozvíjení	- 4 -
1.2 Význam vysokoškolského vzdělání a měření jeho kvality	- 6 -
1.3 Vysokoškolské vzdělání a ekonomický růst	- 13 -
1.4 Nezaměstnanost a postavení absolventů na trhu práce	- 17 -
2 Charakteristiky čínského vzdělávacího systému.....	- 23 -
2.1 Historický vývoj terciálního vzdělání v ČLR	- 23 -
2.2 Současný stav vysokoškolského vzdělání v ČLR.....	- 28 -
2.3 Hodnocení kvality čínských vysokých škol a reformy zavedené za účelem zvýšení jejich kvality.....	- 37 -
3 Specifika čínského trhu práce a postavení absolventů na tomto trhu	- 45 -
3.1 Vývoj čínského trhu práce a jeho specifika	- 45 -
3.2 Rozpor mezi oficiální a reálnou mírou nezaměstnanosti v ČLR	- 48 -
3.3 Postavení čínských absolventů na trhu práce.....	- 51 -
3.4 Analýza dotazníkového šetření	- 60 -
Závěr.....	- 67 -
Seznam použitých zdrojů	- 70 -
Seznam grafů, tabulek a obrázků.....	- 75 -
Seznam zkratk.....	- 76 -
Příloha.....	- 77 -

Úvod

Vláda Čínské lidové republiky roku 1999 zavedla program, který si za cíl vzal zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných pracovníků. Od té doby se počty vysokoškolských studentů na čínských univerzitách každoročně zvyšují. V roce 2000 opustilo vysokou školu okolo miliónu absolventů o 17 let později v roce 2017 čínské školství vyprodukovalo již 8 miliónů absolventů. Do budoucna se očekává, že počty absolventů budou stále růst, i když už pravděpodobně ne tak vysokým tempem. Čínská lidová republika se díky vládní podpoře vzdělání stala zemí s největším vzdělávacím systémem světa. Od roku 2005 však nabídka vysoce vzdělaných absolventů převyšuje poptávku a čínští absolventi začínají pociťovat problémy s uplatněním na trhu práce. Čínský trh práce totiž na takto masivní nárůst absolventů nebyl připraven. Ani čínské vysokoškolské instituce se s růstem počtu studentů nevyrovnaly příliš dobře, od počátků této reformy byly podfinancované, s nedostatečným počtem kvalifikovaných pracovníků a využívaly zastaralé učební metody. Hlavním tématem této diplomové práce je proto postavení absolventů vysokých škol na trhu práce.

Cílem práce je zhodnotit současný stav čínského vysokoškolského vzdělání a zjistit, jaký má vliv na uplatnění čínských absolventů v jejich budoucím pracovním životě. Hypotézu, kterou jsem zvolila, je že čínské vysokoškolské vzdělání dostatečně nepřipravuje studenty na budoucí pracovní život a že čínský trh práce nebyl připraven na expanzi vysokoškolského vzdělání v takovém měřítku.

Problematicku vysokoškolského vzdělání a postavení absolventů na trhu práce jsem zvolila jako téma své práce, jelikož se domnívám, že toto téma je nyní velmi aktuální. A ne pouze v Čínské lidové republice, ale ve všech zemích světa. V současné době je třeba se stále více zaměřovat na kvalitativní stránku vzdělávání. Kvalitní vzdělávací systémy budou produkovat vzdělané pracovníky, kteří se budou v budoucnu podílet na rozvoji jednotlivých ekonomik světa. Podobně na význam kvality vzdělání nahlíží i OSN, která tuto problematiku zařadila do Cílů udržitelného rozvoje OSN, jež udávají směr rozvoje v období 2015-2030.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, které se dále člení na dílčí podkapitoly. První kapitola přináší teoretický úvod do problematiky vzdělání a nezaměstnanosti. V této kapitole jsou definovány základní pojmy z oněch dvou oblastí, například pojem lidský kapitál, nezaměstnanost, podzaměstnanost či míra nezaměstnanosti. Dále jsou v teoretické kapitole rozebrány způsoby rozvíjení lidského kapitálu, zdůrazněn je význam vysokoškolského vzdělání pro jedince a zároveň pro celou ekonomiku dané země. V poslední části kapitoly jsem

se zaměřila na sociální a ekonomické dopady nezaměstnanosti a podzaměstnanosti a navrhla jsem způsoby, jakými mohou studenti zlepšovat své budoucí postavení na trhu práce již během studia a předejít tak problémům s nezaměstnaností a podzaměstnaností.

Druhá kapitola je věnována vysokoškolskému vzdělávacímu systému ČLR. Nejprve je do práce zařazen historický vývoj od počátku 20. století. Tuto část jsem zařadila vzhledem k tomu, že historické události významně ovlivnily a zformovaly vzdělávací systém a mají na něj do současné doby vliv. Po historickém úvodu se kapitola věnuje současným charakteristikám vzdělávacího systému, způsobu přijímání nových studentů na vysoké školy a také financování vzdělání. Poslední podkapitola se zabývá kvalitou čínských vysokých škol. Jak bude dále zdůrazněno, kvalita vzdělání je velmi důležitá a měla by být neustále zlepšována. Nemělo by docházet k situacím, kdy bude na úkor kvantity kvalita opomíjena. V závěrečné části druhé kapitoly jsou rozebrány tři vládní projekty podporující kvalitu vzdělání. Konkrétně se jedná o projekty 211, 985 a World Class 2.0. Poměrně detailně je také rozebráno postavení čínských vysokých škol v Šanghajském žebříčku nejlepších vysokých škol světa. Demonstrováno je, jak se počet čínských vysokých škol na tomto žebříčku měnil.

Závěrečná kapitola je věnována čínskému trhu práce. Jelikož se čínský trh práce a definice nezaměstnanosti poměrně odlišují od mezinárodně známých definic Mezinárodní organizace práce, začíná kapitola úvodem právě do těchto oblastí, včetně jejich historického vývoje. Právě tato kapitola, která představuje stěžejní část práce, přibližuje konkrétní postavení čínských absolventů na trhu práce. Rozebrány jsou jejich problémy s nezaměstnaností a podzaměstnaností. Tato část také přináší možné způsoby řešení těchto problémů, kterými by se měla vláda, vysoké školy, ale i samotní studenti, zabývat. Do závěrečné části práce jsem zařadila krátké vyhodnocení dotazníku, který jsem distribuovala mezi čínskými studenty. Ne všechny informace byly zařazeny do hlavní části práce, dodatečné a doplňující informace jsou uvedeny v závěru práce v přílohách.

Pro vypracování této práce jsem čerpala především ze zahraničních elektronických zdrojů. České zdroje byly použity pouze v první kapitole, vzhledem k nedostatku aktuálních odborných článků zabývajících se problematikou čínského trhu práce a nezaměstnanosti absolventů vysokých škol v českém jazyce. V první kapitole jsou použity teorie amerických ekonomů a propagátorů pojmu „lidský kapitál“ Theodora Schutze a Garryho S. Beckera. Podkapitola 1.4 zabývající se problematikou nezaměstnanosti čerpá ze studie D.C. Feldmana, který vymezil 5 dimenzí podzaměstnanosti. Dále je použita publikace Boženy Buchtové pro přiblížení jednotlivých typů nezaměstnanosti a negativních vlivů nezaměstnanosti na psychický stav a sociální postavení jedince. Dalším důležitým autorem, jehož myšlenky

jsou použity v této podkapitole, je Anthony Giddens, který definoval šest přínosů placeného zaměstnání. Mimo odborné zdroje jsem v práci využívala dat z čínských oficiálních statistik a mezinárodních organizací, jako například dat Světové banky a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Pro posouzení kvality čínských vysokých škol a jejich postavení v mezinárodních žebříčcích jsem využila dat Šanghajského žebříčku univerzit. Veškeré použité zdroje uvádím v přiloženém seznamu použitých zdrojů. K vypracování diplomové práce jsem použila metodu analýzy, dedukce a metodu dotazníkového šetření.

1 Lidský kapitál a nezaměstnanost – teoretický úvod

1.1 Lidský kapitál a způsoby jeho rozvíjení

Tématem diplomové práce je význam terciálního vzdělání a jeho vliv na uplatnění čínských absolventů na trhu práce. První kapitola se však primárně zabývá teoretickým úvodem do oblasti vzdělání. Jednak je rozebrána důležitost vzdělání pro jedince v rovině teoretické se zaměřením na vzdělání terciální, dále je pozornost věnována měření kvality vzdělání a meziuniverzitnímu srovnávání. Než se však práce začne zabývat zmíněnými oblastmi, je nutné definovat pojem lidského kapitálu a způsoby jeho rozvíjení, jelikož tento pojem je s problematikou vzdělání velmi úzce spjat.

Jedním z prvních, kdo použil pojem lidský kapitál, byl americký ekonom a statistik Irving Fisher v roce 1897. Pojem se však dostává do povědomí až v 50. letech minulého století po vydání článku Jacoba Mincera „Investice do lidského kapitálu a distribuce osobních příjmů“ z roku 1958. Mezi hlavní propagátory tohoto pojmu se však považují ekonomové Theodor Schultz a Garry S. Becker.¹

„Lidský kapitál jsou schopnosti, dovednosti a odpovídající motivace tyto schopnosti a dovednosti uplatnit.“ Tímto způsobem definoval lidský kapitál držitel Nobelovy ceny za ekonomii Garry S. Becker v 70. letech 20. století.² Becker považuje lidský kapitál za výrobní faktor, jelikož investice do něj v budoucnu přináší finanční zdroje či jiné výhody, podobně jako tomu je v případě kapitálu finančního. Mezi investice do lidského kapitálu řadí například investice do vzdělání, zdravotní péče, školení apod. Označení těchto investic jako kapitál „lidský“ je spjato s faktem, že uvedené investice jsou spojeny s jednou konkrétní osobou, od které nelze tento kapitál žádným způsobem oddělit, prodat ho, ani investovat v jiné oblasti.³

Pojem lidský kapitál se začal rozdělovat na dvě části, které lze identifikovat i z citované Beckerovy definice. Ony dvě části jsou od sebe vzájemně oddělitelné, ale zároveň jsou úzce spjaty. Jedná se o tzv. základní lidský kapitál neboli základní schopnosti a vlastnosti jedince. Druhou část tzv. širší lidský kapitál lze chápat jako jistý druh rozšíření, jelikož umožňuje základní kapitál uplatnit a v praxi použít. Základní vrozené vlastnosti a schopnosti

¹ GOLDIN, C. *Human Capital* [online]. Department of Economics Harvard University, 2014 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: https://scholar.harvard.edu/files/goldin/files/human_capital_handbook_of_cliometrics_0.pdf

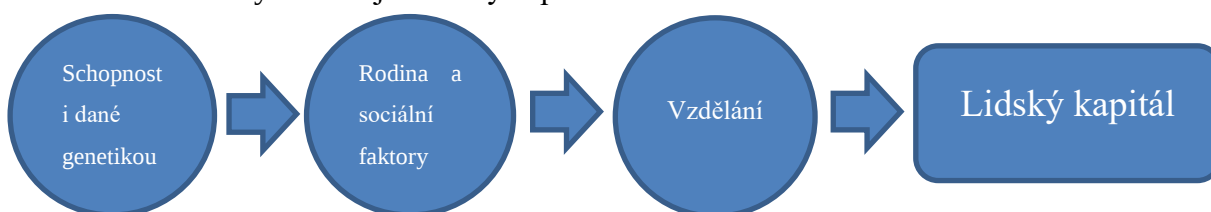
² MAZOUCH, P., FISCHER, J. *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 1. ISBN 978-80-7400-380-6.

³ BECKER, G. S. *Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. 3rd ed. Chicago: The University of Chicago Press, c1993, s. 16. ISBN 0-226-04120-4.

člověka je tedy nutné neustále rozvíjet a hledat místa, kde by se daly uplatnit. Způsoby možného rozvíjení základního lidského kapitálu definovala například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD).

Jako základní kámen lidského kapitálu i OECD považuje geneticky dané schopnosti a vlastnosti jedince, které se v průběhu života rozvíjí a prohlubují. Vliv na tento proces má především vzdělání, kterému se bude většina této práce věnovat. Vzdělání však není jedinou proměnnou, která je odpovědná za stav lidského kapitálu jedince. Velký vliv na rozvoj lidských schopností má samozřejmě rodinné a sociální zázemí. Faktor rodiny a sociálního zázemí bude dále rozebrán v podkapitole 1.2. Působením všech těchto faktorů dochází k vytvoření určité, pro jednotlivce specifické, úrovně lidského kapitálu.⁴

Obrázek 1: Faktory ovlivňující lidský kapitál

Zdroj: MAZOUCH, P., FISCHER, J. *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 2011, vlastní zpracování

Podobně na tvorbu lidského kapitálu hledí i G. Becker, přičemž vzdělání považuje za nejdůležitější faktor, který lidský kapitál ovlivňuje. Vzhledem k zaměření diplomové práce bude tomuto faktoru, konkrétně terciálnímu vzdělání, věnována největší pozornost.

Druhým propagátorem pojmu je Theodore W. Schultz, který získal Nobelovu cenu za ekonomii v roce 1979. Schultz si pod pojmem lidský kapitál představoval kvalitu populace, která má ekonomickou hodnotu. K získání této kvality je potřeba vynaložit určité náklady, neboli je třeba do lidského kapitálu investovat, aby nám v budoucnu přinášel výnosy. Schultz však nepovažoval za lidský kapitál pouze kvalitu získanou vzděláním, ale zařazoval do lidského kapitálu i zdravotní stav populace. Díky tomu, že se zlepší úroveň zdraví a prodlouží se průměrná délka života, nastanou pozitivní důsledky ve společnosti. Obyvatelé budou delší dobu ekonomicky aktivní, budou díky lepšímu zdravotnímu stavu produktivnější a budou více investovat do lidského kapitálu svých dětí.⁵

⁴ MAZOUCH, P., FISCHER, J. *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 1. ISBN 978-80-7400-380-6.

⁵ Theodore William Schultz [online]. Vysoká škola ekonomická, 2017 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: <https://knihovna.vse.cz/nobel/schultz/>

Z novějších studií, Veselý definuje lidský kapitál jako „vědění vtělené v lidech. Lze jej rozdělit na znalosti (tj. poznatky a informace, které jedinec má a které je schopen nějakým způsobem vyjádřit a komunikovat) a poznávací i výkonové dovednosti, které jsou aktuálními schopnostmi konkrétního člověka, a jako takové bezprostředně nepřenositelné.“⁶ Podle Veselého nemusí pozitivně působit pouze na trhu práce, kde ho jednotlivec bude v budoucnu uplatňovat. Rozvinutý lidský kapitál se v budoucnu projeví i v osobním životě – rodinném i občanském.⁷

1.2 Význam vysokoškolského vzdělání a měření jeho kvality

Již ke konci 18. století Adam Smith tvrdil, že vzdělání je pro osobní úspěchy jedince důležitější než jeho schopnosti a dovednosti, se kterými se narodil.⁸ Pokud se vrátíme k výše zmíněné definici lidského kapitálu, která v době Smithe však ještě neexistovala, je patrné, že Smith považoval za velmi důležité rozvíjení tzv. základního lidského kapitálu pomocí vzdělání do podoby širšího pojetí lidského kapitálu. Jinými slovy to, s čím se jedinec narodí, je důležité rozvíjet a prohlubovat, aby došlo k co možná nejlepšímu uplatnění na trhu práce.

Řada empirických studií se snažila a do současné doby snaží prokázat důležitost vzdělání a jeho vliv na zlepšení životního standardu jedince. Například již v 70. letech 20. století byla vytvořena Mincerova rovnice příjmů, která potvrzuje důležitost vzdělání, jelikož potvrzuje závislost mezi příjmy jedince a délkou jeho vzdělání. Mincerovu rovnici příjmů lze považovat za způsob hodnocení návratnosti investic do vzdělání. Pokud za náklady na vzdělání považujeme pouze náklady obětované příležitosti studentova času⁹ a pokud je růst příjmů konstantní během života studenta, potom lze najít lineární vztah mezi počtem let vzdělání a příjmy jedince. Mincer považuje čas strávený ve škole (neboli počet let výuky) za hlavní určovatel budoucích příjmů. Rovnice byla srovnávána s daty získanými po celém světě a její platnost byla potvrzena. Čím více let tedy student stráví studiem, tím větší příjmy bude v budoucnu od svého zaměstnavatele dostávat.¹⁰

⁶ VESELÝ, A. *Teorie mnohačetných forem kapitálu* [online]. 2006, s. 9 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/117_014_Vesely.pdf

⁷ Tamtéž, s. 13

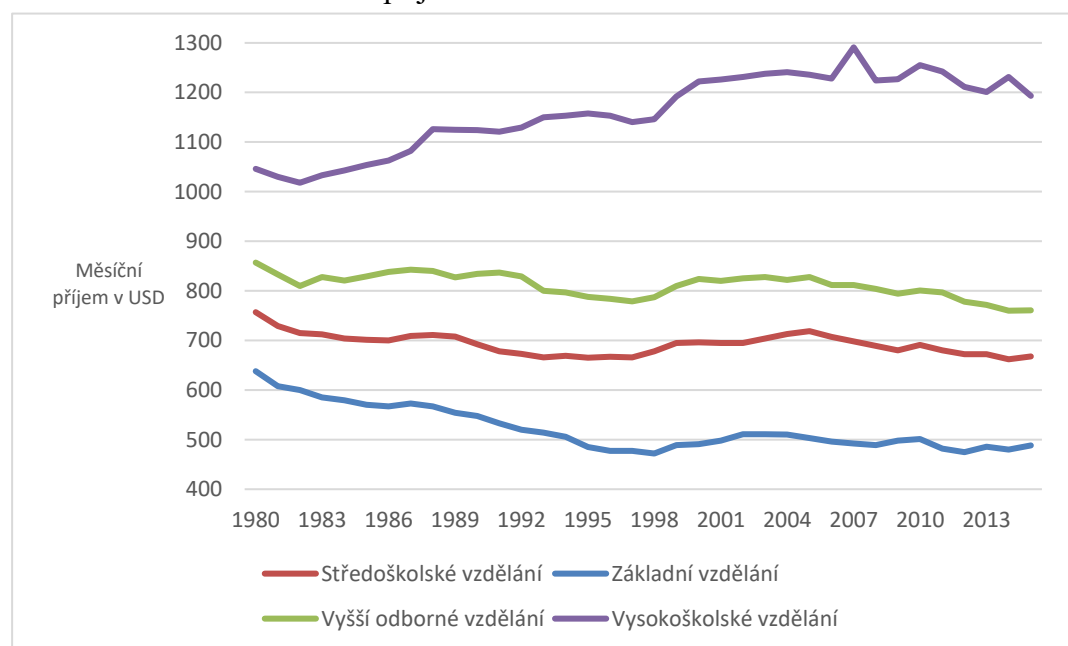
⁸ KRUEGER, A., LINDAHL, M. *Education for Growth: Why and For Whom?* Journal of Economic Literature, 2011, s.5. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2698521>

⁹ Neboli dodatečné náklady, které studentovi vznikají studiem v porovnání s variantou, kdy by se student rozhodl místo studia pracovat.

¹⁰ KRUEGER, A., LINDAHL, M. *Education for Growth: Why and For Whom?* Journal of Economic Literature, 2011, s.6-7. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2698521>

Závislost měsíčních příjmů na dosaženém vzdělání lze ilustrovat na grafu 1. Data, která jsou podkladem grafu, pocházejí z USA a mapují období 1979–2014. Lidé s vysokoškolským vzděláním v tomto období dosahovali nejvyšších měsíčních příjmů. Zároveň mají jejich průměrné měsíční příjmy od roku 1978 rostoucí tendenci. V případě absolventů základního, středoškolské či vyššího odborného vzdělání mají křivky průměrných měsíčních příjmů spíše klesající charakter. Zajímavé je srovnání průměrného měsíčního platu vysokoškolsky vzdělaného pracovníka a pracovníka s ukončeným středoškolským vzděláním v roce 2014. Průměrný měsíční plat středoškolsky vzdělaného člověka dosahoval v roce 2014 668 USD, zatímco průměrný měsíční plat osoby s vysokoškolským titulem je téměř dvojnásobný, s hodnotou 1 193 USD. Rozdíl v platech různě vzdělaných osob se podle dostupných dat od roku 1979 navíc zvyšuje.

Graf 1: Závislost měsíčních příjmů na dosaženém vzdělání v USA v období 1979-2014

Zdroj: BECKER, G. S. *Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. 3rd ed. Chicago: The University of Chicago Press, c1993, s. 17. ISBN 0-226-04120-4

Vzdělání jedince však nemá vliv na jeho příjmy pouze ve Spojených státech amerických. Studie dokazují, že čím vyšší úroveň vzdělání jedinec ukončí, tím vyšší má v budoucnu příjmy. Podle průzkumu domácností měli v Čínské lidové republice v roce 2009 absolventi bakalářského studia o 60 % vyšší průměrné platy než absolventi střední školy.

V roce 1992 bylo toto procento téměř o polovinu nižší.¹¹ Největší rozdíly v příjmech mezi různě vzdělanými lidmi lze pozorovat v rozvíjejících se ekonomikách, kde může být vyšší vzdělání poměrně vzácné.¹²

Počet žáků na jednotlivých úrovních vzdělání lze měřit pomocí ukazatele *Gross Enrolment Ratio* (GER). Tento ukazatel lze tedy využít k měření počtu studujících na základních, středních a pro tuto práci nejvíce důležitých vysokých školách. Výpočet se provádí jako podíl osob zapsaných na dané úrovni vzdělávání bez ohledu na věk ku počtu osob, které dle svého věku oficiálně korespondují s daným stupněm vzdělání. Pro výpočet GER u vysokých škol je bráno období pěti let od věku, kdy je oficiálně skládána studenty maturita. Vysoké hodnoty indexu obecně znamenají vysoký podíl dětí zapsaných ve vzdělávacích zařízeních. Hodnota indexu může přesahovat 100 %. To je způsobeno zejména nutností některých žáků opakovat daný ročník nebo popřípadě i vyšším či nižším věkem žáků, než je pro daný ročník standardní.¹³ Hodnoty vyšší než sto budou však spíše typické pro vzdělání základní.

Ukazatel GER však není jediným ukazatelem, podle kterého je možné posuzovat stav vzdělávacího systému. Můžeme například porovnávat vývoj počtu studentů zapsaných na určitém stupni vzdělávacího systému, ať už v absolutním počtu či relativně ku počtu obyvatel. Dalším kvantitativním ukazatelem je NEET (Youth not in Employment, Education or Training), který podává informaci o počtu mladých lidí, kteří nepracují, nestudují a ani se jiným způsobem nevzdělávají. Ukazatel se vypočítá jako podíl počtu těchto mladých lidí ku celkovému počtu jejich vrstevníků v odpovídajícím věku. Ukazatel NEET bude dále rozebrán ve třetí kapitole této práce.¹⁴

Do této části byla řeč o kvantitě vzdělání, nicméně nelze tvrdit, že pouze délka vzdělání má vliv na budoucí příjmy. Znamenalo by to, že určitý počet let absolvovaných např. ve finském vzdělávacím systému jedinci přinese stejný užitek jako stejně dlouhé období ve vzdělávacím systému kterékoliv rozvojové země. Studie Behrmana a Birdsalla z roku 1983 tvrdí, že může docházet až ke dvojnásobnému nadhodnocení vlivu každého dodatečného roku vzdělání

¹¹ CHI, W., FREEMAN, R., LI, H. *Education Attainment and The labor market in China, 1989-2013* [online]. 2015, s. 8, 26 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: <https://www.sole-jole.org/15289.pdf>

¹² BECKER, G. S. *Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. 3rd ed. Chicago: The University of Chicago Press, c1993, s. 17. ISBN 0-226-04120-4.

¹³ UNESCO. *Gross enrolment ratio*. [online], 2016 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/gross-enrolment-ratio>

¹⁴ OECD. *Youth not in employment, education or training (NEET)* [online]. [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>

na budoucí mzdu zaměstnance, pokud dochází k opomíjení kvality daného vzdělání.¹⁵ Z tohoto důvodu je třeba se zaměřit také na kvalitu vzdělání, jejíž posuzování je však poměrně problematické.

V případě hodnocení kvality vzdělání je možné zaměřit se na kognitivní znalosti žáků, které lze měřit pomocí srovnávacích testů. Příkladem těchto testů sloužících k hodnocení kvality vzdělání jsou tzv. PISA testy (Programme for International Student Assessment) vydávané Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Jedná se o testy, které každé tři roky srovnávají patnáctileté studenty. Žáci jsou testováni v oblastech matematických, přírodovědeckých a čtenářských. Testy nejsou zaměřeny na specifické znalosti, ale spíše na uplatnění získaných znalostí a myšlenkové postupy žáků, a proto jsou vhodné pro celosvětové srovnávání.¹⁶ I přesto, že se tato práce zabývá studenty vysokých škol, domnívám se, že předpoklady pro dosažení kvalitního vysokoškolského vzdělání mají původ v kvalitním vzdělání již na předchozích úrovních vzdělávacího systému, proto jsem se rozhodla toto srovnávání znalostí a dovedností studentů krátce zmínit.

Dalším způsobem, jak měřit kvalitu vysokoškolského vzdělání je mezinárodní srovnání univerzit. Do tohoto hodnocení však často mohou vstupovat subjektivní názory, jelikož každá univerzita má své vlastní způsoby výuky a klade důraz na jiné parametry. Kvalitu univerzit můžeme však odvozovat z meziuniverzitního porovnání. V tomto mohou být prospěšné celosvětové žebříčky, které hodnotí vzdělání na univerzitách podle nejrůznějších kritérií. Jedním z nich je například žebříček každoročně vydávaný britskou společností Quacquarelli Symonds, tzv. QS World University Rating. Společnost Quacquarelli Symonds porovnává vysoké školy na základě těchto kritérií: akademická reputace, zaměstnanci s PhD titulem, zaměstnanost absolventů, úspěšnost absolventů v profesním životě, počet zahraničních vyučujících a studentů a další.¹⁷ Dalším žebříčkem je Times Higher Education World University Rating, dále jen THE. Tyto dvě společnosti vydávaly žebříčky společně, ale v roce 2009 došlo k jejich oddělení a v současnosti každá používá pro hodnocení univerzit odlišné metody.¹⁸

¹⁵ KUBÍK, R. *Kvantita a kvalita lidského kapitálu: Může počet let vzdělávání zvýšit úroveň studentů?* 2013, 6(1), 61. ISSN 1805-9112.

¹⁶ MÜNICH, D., ONDKO, P., STRAKA, J. *Dopad vzdělanosti na dlouhodobý hospodářský růst a deficit důchodového systému: projekt IDEA při CERGE-EI*. Praha, 2012, s. 3. Dostupné z: http://idea.cergeei.cz/documents/Studie_2012_02_Vzdelanost.pdf.

¹⁷ QS World University and Business School Rankings. QS [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.qs.com/rankings/>

¹⁸ The World University Ranking. *Times Higher Education* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>

Poslední žebříček, který bych ráda v této práci zmínila, je Academic Ranking of World Universities (ARWU). Tento šanghajský žebříček hodnotí a srovnává vysoké školy od roku 2003. Šanghajské hodnocení univerzit sestavuje také žebříčky ARWU-FIELD, ve kterých je možné sledovat počty vysokých škol v kategoriích podle akademického zaměření. Celkem rozděluje pět kategorií:

- přírodní vědy a matematika;
- technologie a počítačové vědy;
- zemědělství;
- klinická medicína a farmacie;
- sociální vědy.

Tento žebříček však nebere v potaz umění a humanitní vědy z důvodu problematického určení mezinárodně srovnatelných indikátorů a kvalitativních dat. Jelikož pod sebe psychologie zahrnuje několik oborů, také není do hodnocení zahrnuta.¹⁹

V případě zmíněných způsobů srovnávání kvality škol je však nutné zdůraznit, že každá kultura, každý stát, a dokonce každá vzdělávací instituce má odlišný pohled na to, co je ve vzdělání důležité, jaké metody používat a čeho chce dosáhnout. Právě z toho důvodu je poměrně nesnadné porovnávat univerzity celého světa a hledat univerzity s nejkvalitnějším vzděláním.

Kvalita vzdělání se objevuje i v Cílech udržitelného rozvoje OSN (dále SDGs), které navazují na Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs), a představují program rozvoje světa pro období 2015–2030. Zatímco jeden z cílů MDGs se zaměřoval na poskytnutí základního vzdělání pro všechny, SDGs se zaměřily ve svém čtvrtém cíli především na kvalitu vzdělání. Kromě kvalitního základního a středoškolského vzdělání, je důraz kladen i na vzdělání vysokoškolské, které by mělo být navíc cenově dostupné. Jedním z podcílů je také zvýšit počet stipendií pro studenty z rozvojových zemí, aby mohli studovat vysoké školy, či se jiným způsobem vzdělávat v informačních a komunikačních technologiích, stavebních a vědeckých oborech na univerzitách v rozvojových i rozvinutých státech světa.²⁰

Pro rozvíjení kognitivních schopností je kromě formálního vzdělání také důležité tzv. neformální vzdělání, které jedinci pomáhá zvýšit jeho uplatnění na trhu práce, jelikož s jeho pomocí student rozvíjí či doplňuje své znalosti, jinými slovy obohacuje svůj lidský kapitál.

¹⁹ARWU. Ranking. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

²⁰ *Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)*. Informační centrum OSN v Praze [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>

Neformální vzdělání je tedy způsob doplnění formálního vzdělání ve formě kurzů, workshopů či nejruznějších seminářů.²¹

Jak již bylo uvedeno v předchozí podkapitole, dalším důležitým faktorem formujícím lidský kapitál jedince je sociální zázemí a vliv rodiny. Rodiny s nižšími příjmy nemohou finančně podporovat své potomky do takové míry jako rodiny se středními či vyššími příjmy, ať už je řeč o studiu na soukromých školách, dobrovolných kurzech či jiných mimoškolních aktivitách. Pokud se jedinec narodí v rodině, která podporuje jeho vzdělání a rozvíjení schopností, bude se se mu s největší pravděpodobností dařit lépe rozvíjet svůj potenciál. Dalším možným faktorem ovlivňujícím způsob rozvíjení lidského kapitálu je počet dětí v rodině, což souvisí i s ostatními výše zmíněnými argumenty. V případě velké rodiny s více dětmi s nižším či středním příjmem, je patrné, že rodina nebude mít dostatek financí, nebo nebude ochotna tyto finanční prostředky investovat do kvalitního vzdělání všech svých potomků.

Otázka příjmů rodiny a příležitostí jejich potomků je spojena s nerovnostmi v dané společnosti. SDGs si ve svém desátém cíli daly za úkol snížit nerovnosti. Jedním z podcílů je zajištění rovných příležitostí. Nerovnost příležitostí dětí, které pocházejí z různě bohatých rodin a jejichž rodiče si v závislosti na svých příjmech mohou dovolit poslat děti na různé školy, je dále spojena s nerovností v budoucích příjmech těchto dětí. Pokud například dítě pochází z rodiny s průměrnými příjmy, pošlou ho rodiče do průměrných škol s vyšší školného, které jsou schopni a ochotni platit. Naopak, pokud potomek pochází z bohaté rodiny, budou rodiče pravděpodobně do vzdělání svého potomka investovat mnoho finančních prostředků a usnadní mu postup na nejlepší univerzity v zemi.²²

V rámci dané země se nerovnost měří s pomocí Giniho koeficientu. Tento koeficient dosahuje hodnot od 0 do 1. Kdy hraniční hodnota 0 představuje naprostou rovnost a pod hodnotou 1 se skrývá maximální nerovnost. Vyšší míra nerovnosti ve společnosti způsobuje zhoršení sociální mobility. Pokud jedinec kvůli nerovným příležitostem nezíská dobré vzdělání, sníží se jeho budoucí příjmy a nastupuje nerovnost příjmová, kvůli které se nemůže dostat na vyšší společenskou pozici. Jeho děti budou opět zatíženy nerovností příležitostí vzhledem k nízkému příjmu tohoto jedince. Nerovnost bude tedy „dědičná“. Spojením Giniho koeficientu a sociální mobility různých generací, získáme Gatsbyho křivku, kterou představil Alan Krueger v roce 2012. Gatsbyho křivka v podstatě ilustruje výše

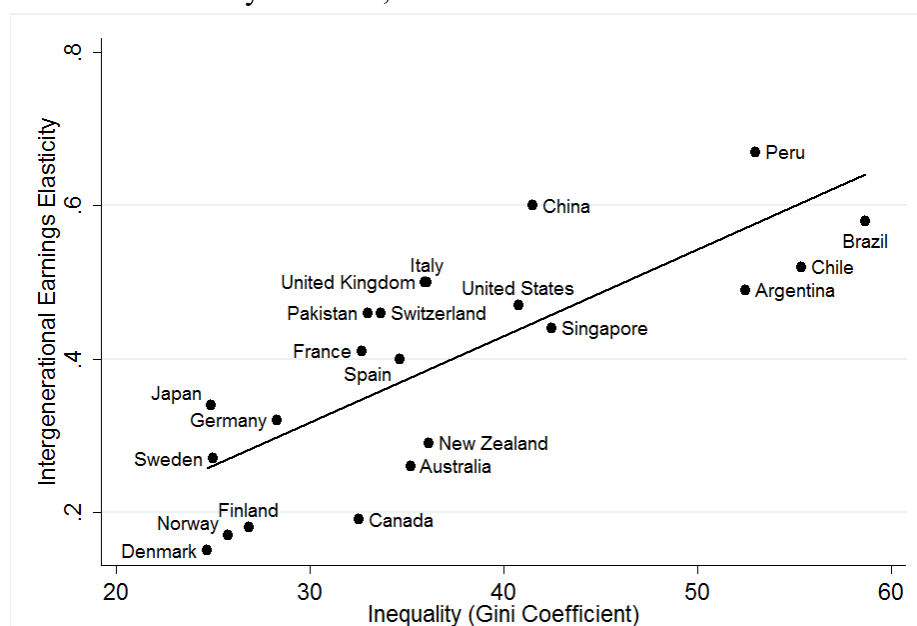
²¹ UNESCO Institute for Statistics. [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/node/334726>

²² *Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)*. Informační centrum OSN v Praze [online]. [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/sdg-10-snit-nerovnost-uvnitř-země-i-mezi-ními/>

popsanou dědičnost nerovností. Na ose x se nachází hodnoty Giniho koeficientu, jenž měří míru nerovnosti v dané zemi. Čím se hodnota koeficientu blíží 1, tím větší nerovnost v dané zemi existuje. Na ose y je uvedena mezigenerační elasticita příjmů, čím vyšší jsou hodnoty na této ose, tím menší je sociální mobilita. Což znamená, že ve státech s vyššími hodnotami mezigenerační elasticity příjmů budou děti svých otců mít pravděpodobně velmi podobné příjmy.²³

Podle obrázku 2, Čína dosahuje poměrně vysokých hodnot Giniho koeficientu a zároveň poměrně vysokých hodnot mezigenerační elasticity příjmů. Což znamená, že čínští mladí lidé budou mít s největší pravděpodobností stejné příjmy jako jejich rodiče a neposunou se v sociálním žebříčku výše. Pomoci by jim však mohlo vzdělání, nicméně vzhledem k vysoké hodnotě Giniho koeficientu, tudíž vysokým nerovnostem příjmů a příležitostí, se jim pravděpodobně nedostane dostatečně kvalitního vzdělání.

Obrázek 2: Gatsbyho křivka, 2012

Zdroj: CORAK, M. *The Economics of the Great Gatsby Curve*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <https://milesorak.com/2012/01/18/the-economics-of-the-great-gatsby-curve-a-picture-is-worth-a-thousand-words/>

Jestliže lze vzdělání považovat za investici, která v budoucnu přinese peněžní prostředky či jiné ekonomické užitky, logicky by každá rodina měla investovat maximální možné množství financí do vzdělání svých dětí. Ve skutečnosti tomu tak často není. Investice do vzdělání totiž přináší výsledky až za dlouhý časový horizont, což je pro mnohé jedince

²³ KRUEGER, A. *Income Inequality and the U.S. Economy*. In: C-span [online]. 2012 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: <https://www.c-span.org/video/?303662-1/income-inequality-us-economy>

či jejich rodiče odrazujícím faktorem. Užitek z dané investice rodič tedy obdrží až za mnoho let, což by problémem být nemělo, ale nejistotu návratnosti této investice už je možné za problém považovat. Není zabezpečeno, že lépe vzdělané dítě opravdu lepší práci nalezne a rodičům svůj „dluh“ splatí. Z tohoto důvodu se na vzdělání nepohlíží jako na čistou investici, ale částečně je nutné ji považovat za dar, který živitelé rodin poskytnou svým potomkům. Rodiny, které nemají dostatek financí, aby podpořily své děti a připravily jim lepší podmínky pro jejich budoucnost, mohou tedy zvolit jinou variantu – dopřát dětem alespoň určitou úroveň vzdělání, třebaže ne tu nejlepší, kterou by dostat mohly. Je-li závislost příjmů rodičů a vzdělání jejich dítěte takto velká, znamenalo by to, že děti z bohatších rodin automaticky obdrží od svých rodičů „darem“ více vzdělání než děti z rodin chudších, a proto je nezbytně nutné, aby stát zajistil určitou dobu povinné školní docházky a dále zajistil možnost finanční pomoci pro talentované děti z chudších rodin.²⁴ Tato úvaha je velmi důležitá pro žáky základních a středních škol, především v rozvojových zemích světa. V případě studentů vysokých škol je však situace obdobná. Student nemusí mít dostatek finančních prostředků, aby byl schopen financovat své vzdělání. Jedná se především o země, ve kterých je třeba za studium platit školné. Náklady obětované příležitosti jsou příliš vysoké, a tak jedinec zvolí raději práci před studiem. Existuje proto celá řada podpůrných opatření, která pomáhají talentovaným studentům dokončit chtěnou úroveň vzdělání. Může se jednat o možnost získat studentskou půjčku, sociální stipendium pro nadané žáky z chudých rodin, či možnost přivýdělku při studiu.

1.3 Vysokoškolské vzdělání a ekonomický růst

Vzdělání nemá pouze pozitivní dopady na budoucí život jedince, ale kladně působí i na společnost, domácí a globální ekonomiku. Právě proto je v současné době lidskému kapitálu, a především vzdělání, věnovaná velká pozornost. Důvodem jeho důležitosti je měnící se globální ekonomické prostředí. Zvláště v případě změny ve struktuře určité ekonomiky, která se stává ekonomikou taženou inovacemi, je vysoká úroveň lidského kapitálu klíčová.²⁵ Zatímco v minulosti bylo důležité, jakými fyzickými zdroji podnik či stát disponuje, jaká hmotná aktiva vlastní, v jaké geografické oblasti se nachází apod., v dnešní době jsou velmi důležité informace a způsoby jejich zpracování. S technologickým pokrokem a urychlením předávání informací

²⁴ BANERJEE, V. A., DUFLO, E. *Poor Economics a Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty*. New York: PublicAffairs, 2011, s. 150-151; 157-158 ISBN 9781610390408.

²⁵ Harvard Business School. *Stages of development*. [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.isc.hbs.edu/competitiveness-economic-development/frameworks-and-key-concepts/Pages/shapes-of-development.aspx>

po celém světě je nutné klást větší a větší požadavky na znalosti a dovednosti lidí a zároveň na informace, které podnik, a potažmo celá ekonomika drží. Kvalita a úroveň lidského kapitálu tak může zásadním způsobem ovlivnit ekonomický růst. Nelze však tvrdit, že úroveň lidského kapitálu je jedinou proměnnou ovlivňující růst ekonomiky. Je nutné také začlenit další faktory, např. demografickou strukturu obyvatel, přístup k moderním technologiím, inovace, otevřenost ekonomiky k mezinárodnímu obchodu a v neposlední řadě politickou situaci uvnitř státu.

Závislost ekonomického růstu a vzdělání není pouze jednosměrná, ale tyto dvě veličiny se ovlivňují navzájem. Vzdělané obyvatelstvo je schopné vykonávat složitější a lépe placené profese, zároveň existence těchto profesí je motivací pro studenty dosáhnout co nejlepšího možného vzdělání místo toho, aby proces vzdělání ukončili a vstoupili dříve na pracovní trh. Země s lepší kvalitou vzdělání jsou většinou bohatší a investují čím dál více peněz do vzdělání dalších generací. Jinými slovy je pro stát kvalitně vzdělané obyvatelstvo výhodou, jelikož zvyšuje produktivitu práce a přispívá k růstu dané ekonomiky.²⁶

Následující část se zabývá klasickými ekonomickými růstovými teoriemi, které zkoumají vztah mezi lidským kapitálem a ekonomickým růstem. Z těchto teorií vyplývá, že ekonomický růst je obecně závislý na třech komponentách:

1. hromadění kapitálu;
2. růst populace;
3. technologický pokrok.

Pod pojmem hromadění kapitálu se skrývají investice jak do fyzického, tak do lidského kapitálu. Ekonomika tedy využije část získaného důchodu a tu investuje, přes investice do kapitálu, do zkvalitnění budoucí produkce a zvýšení budoucího důchodu. Růst populace je dalším důležitým faktorem, ale pouze za předpokladu, že je ekonomika schopná tuto dodatečnou pracovní sílu uplatnit, zdokonalit její lidský kapitál a zvýšit tak produktivitu celého systému. Posledním faktorem je technologický pokrok, který ekonomický růst podporuje s pomocí inovací, vynálezů a nových metod. Díky technologickému pokroku jsme tedy schopni vyprodukovat více se stejnou zásobou kapitálu (jak fyzického, tak lidského).²⁷

Z pohledu konkrétních makroekonomických teorií existují dvě, které se na závislost lidského kapitálu a ekonomického růstu dívají z odlišných úhlů pohledu. Obě teorie tvrdí, že za zvyšování produktivity může právě vzdělání, které vytváří dovednosti a schopnosti. Země

²⁶ KEELEY, B. *Human capital: how what you know shapes your life*. Paris: OECD, c2007, s. 30-34. ISBN 9789264029088.

²⁷ TODARO, Michael P. a Stephen C. SMITH. *Economic development*. Twelfth edition. Harlow, England: Pearson, 2015, s. 149-154. ISBN 978-1-292-00297-2.

s větší zásobou lidského kapitálu budou proto produkovat větší výstup než země s úrovní lidského kapitálu nižší. Neoklasická růstová teorie Mankiwa, Romera a Weila z roku 1992 upravená o faktor lidského kapitálu, však odlišně pohlíží na faktor technologického pokroku.

$$Y = AK^{\alpha} * L^{\beta} * H^{\gamma 28}$$

Upravená neoklasická růstová teorie tvrdí, že ekonomický výstup (Y) je odvozen od nárůstu kapitálu fyzického (K) i kapitálu lidského (H) a zároveň že je závislý na technologickém stupni vývoje ekonomiky. Technologie jsou zahrnuté pod členem A, který zastupuje faktor produktivity. Zvyšováním zásoby lidského i fyzického kapitálu bude docházet k růstu ekonomiky. Postupem času však začne systém používat kapitálové investice k udržení současné úrovně kapitálu, a ne k vytváření nového kapitálu. V určité situaci další investice do lidského kapitálu nepovedou k růstu ekonomiky. Jinými slovy zvýšení investic do lidského kapitálu (třeba většími výdaji a důrazem na vysokoškolské vzdělání) má vliv na krátkodobé zvýšení tempa růstu, a to až do situace, kdy dojde k vytvoření nového optima. K dosažení tohoto optima dojde například v situaci, kdy noví čerství absolventi budou v profesích nahrazovat stejně vzdělané jedince, kteří odcházejí do důchodu, ale nebudou vznikat žádní „přebyteční“ absolventi. Ekonomický růst od této chvíle bude záviset pouze na technologickém pokroku. Jelikož je technologický pokrok určován exogenními faktory a nezávisí na úrovni obou druhů kapitálu, můžeme hovořit o exogenní růstové teorii.²⁹

Opačně na ekonomický růst hledí tzv. endogenní růstové teorie, podle kterých je možné dlouhodobě zvyšovat tempo růstu ekonomiky. Jako příklad jsem se rozhodla uvést Lucasovu růstovou teorii, která počítá s rozšiřováním získaného lidského kapitálu, neboli počítá s tím, že lépe vzdělaní pracovníci budou šířit své znalosti na další osoby v podniku a budou podporovat růst produktivity všech pracovníků. Nedochozí zde tedy k postupnému snižování návratnosti investic do kapitálu jako v minulém modelu, ale návratnost investic je konstantní. Název endogenní je odvozen z faktu, že kumulací kapitálu dochází k růstu úrovně technologií uvnitř ekonomiky, nikoliv, že je růst dlouhodobě závislý na exogenně určeném technologickém faktoru. Jiné endogenní modely kladou důraz na výzkum a vývoj. Investicemi do těchto oblastí vznikají nové znalosti, informace a postupy, které později vedou k rostoucímu tempu růstu ekonomiky. I v tomto případě je velmi důležité vysokoškolské vzdělání, díky kterému aktivity

²⁸ α, β, γ = koeficienty elasticity

²⁹ HOLMES, C. *Has the Expansion of Higher Education Led to Greater Economic Growth?* [online]. 28. 4. 2013, [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002795011322400103>

výzkumu a vývoje probíhají.³⁰ V případě endogenních teorií růstu tedy vyšší vzdělanost vede k hospodářskému růstu, ten poté opět zvyšuje investice do vzdělanosti. Tímto procesem jsou ekonomiky schopné dosahovat dlouhodobého ekonomického růstu.

Ekonomiky celého světa, ať už se jedná o ekonomiky vyspělé či o ekonomiky rozvíjejících se zemí, se snaží dosáhnout udržitelného a stabilního růstu, aby tak zlepšily svoje postavení na globálním trhu a zvýšily blahobyť pro své občany. Důležitost ekonomického růstu zdůrazňuje i prezident Světové banky Jim Yong Kim. Podle něj je silný ekonomický růst nezbytný pro ukončení boje s chudobou a pro podporu blahobytu na celém světě. Kromě udržitelného ekonomického růstu by se země měly podle Jima Yonga Kima zaměřit především na odolnost vůči hrozbám, a hlavně na zvýšení investic do obyvatel. Tvrdí, že investice do lidského kapitálu jsou tou nejchytřejší cestou, jak dosáhnout celosvětového blahobytu. Investovat by se tedy mělo do vzdělávání, zdravotnictví a sociální ochrany. Ve své řeči pan Kim investice do lidského kapitálu vykládá jako synonymum investic do ekonomického růstu, jelikož 65 % světového bohatství je uloženo právě v lidském kapitálu.³¹ Čínská vláda si také uvědomuje propojenost kvalitního lidského kapitálu a ekonomického růstu. 13. pětiletka si za cíl klade podpořit lepší vzdělávání a zdraví pro všechny občany a chce podporou těchto dvou oblastí udělat z Číny zemi bohatou na kvalitní lidský kapitál, který bude podporovat ekonomický rozvoj země. Podrobněji jsou cíle týkající se kvality vzdělání rozvedeny v druhé kapitole této práce.³²

Pokud jsou investice do lidského kapitálu synonymem investic do ekonomického rozvoje a tedy způsobem, jak bojovat s chudobou a cestou ke zvýšení blahobytu, je třeba sledovat a srovnávat země ne jenom podle jejich HDP, ale také podle indexu lidského rozvoje (HDI). Jedná se o ukazatel, který v sobě zahrnuje měření třech perspektiv, na které je třeba se zaměřit, aby země prosperovala. Jedná se o úroveň vzdělání, ekonomickou úroveň (měřenou výší HDP/obyvatele) a úroveň zdraví, projevující se především v době dožití. Pro výpočet indexu vzdělání jsou použita data o počtu let vzdělání dospělých a očekávaná doba vzdělání dětí. Poslední část indexu HDI, úroveň zdraví, je měřen podle očekávané délky života při narození. V roce 2010 byl vytvořen tzv. nový HDI (NHDI), který používá stejné ukazatele

³⁰ HOLMES, C. *Has the Expansion of Higher Education Led to Greater Economic Growth?* [online]. 28. 4. 2013, [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002795011322400103>

³¹ World Bank Group President Jim Yong Kim Speech at the 2017 Annual Meetings Plenary. *World Bank* [online]. 13. 10. 2017 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/news/speech/2017/10/13/wbg-president-jim-yong-kim-speech-2017-annual-meetings-plenary-session>

³² *The 13th Five Year Plan for Economic and Social Development of the People's Republic of China* [online]. s.161-165 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201612/P020161207645765233498.pdf>

pro výpočet, pouze mění způsob výpočtu. Hodnota indexu se může pohybovat v rozmezí od 0 do 1. Zvyšující se hodnota indexu naznačuje vyšší úroveň lidského rozvoje. V současné době HDI ukazatel rozděluje země do čtyř kategorií:

1. Nízká úroveň lidského rozvoje (0 – 0.535)
2. Střední úroveň lidského rozvoje (0.536 – 0.711)
3. Vysoká úroveň lidského rozvoje (0.712 – 0.799)
4. Velmi vysoká úroveň lidského rozvoje (0.8–1).³³

Při výpočtu tohoto ukazatele opět dochází k posuzování významnosti vzdělání podle kvantity vzdělání a opomíjena je kvalitativní stránka, která je v případě hodnocení vztahu mezi ekonomickým růstem a vzděláním stejně důležitá jako v situaci, kdy dochází k posuzování individuálních přínosů vzdělání pro jedince. Řada empirických studií se snaží prokázat dopad kvalitního vzdělání na ekonomický růst. Ve studii Hanusheka a Woessmanna z roku 2010 je potvrzeno zvýšení tempa růstu ekonomiky po zlepšení kognitivních znalostí žáků. Rozdíly kognitivních znalostí také vysvětlují rozdíly v rozdílných tempech růstu jednotlivých ekonomik. Autoři ve své studii zkoumali výsledky testů PISA v letech 2000, 2003 a 2006, pouze však v oblasti matematiky a přírodních věd, ve 23 členských zemích OECD a rozdíly v tempech růstu těchto ekonomik. Pokud by podle autorů došlo ke zvýšení průměrného výsledků testů PISA o 100 bodů, průměrné tempo růstu HDP by se zvýšilo o 1,86 %.³⁴

1.4 Nezaměstnanost a postavení absolventů na trhu práce

Nezaměstnanost je často diskutovaným makroekonomickým tématem, které se v této práci čteně vyskytuje, a proto následující podkapitola přibližuje pojmy, jež jsou s ním spojeny.

Z pohledu nezaměstnanosti lze populaci dané ekonomiky rozdělit na osoby zaměstnané, osoby nezaměstnané a osoby ekonomicky neaktivní. Mezi ekonomicky neaktivní můžeme zařadit jedince, kteří se neúčastní pracovního procesu z důvodů demografických či zdravotních. Za ekonomicky neaktivní se tedy považují děti, osoby v důchodovém věku, či invalidé, kteří nejsou schopni na pracovním trhu fungovat.³⁵ Do této skupiny se řadí i osoby

³³ TODERO, M. P., SMITH, S. C. *Economic development*. Harlow, England: Pearson, 2015, s. 51-55. ISBN 978-1-292-00297-2.

³⁴ MÜNICH, D., ONDKO, P., STRAKA, J. *Dopad vzdělanosti na dlouhodobý hospodářský růst a deficit důchodového systému: projekt IDEA při CERGE-EI*. Praha, 2012, s. 3. Dostupné z: http://idea.cergeei.cz/documents/Studie_2012_02_Vzdelanost.pdf.

³⁵ SURYNEK, A., NOVÝ, I. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 230. ISBN 80-247-1705-0.

v produktivním věku, které práci aktivně nehledají a nechtějí se tudíž na pracovním trhu pohybovat. Skupinu nezaměstnaných definuje Mezinárodní organizace práce (ILO, International Labour Organization) jako osoby v produktivním věku, které nepracují, ale aktivně zaměstnání hledají a zároveň jsou připraveny začít pracovat nejpozději do dvou týdnů od momentu nalezení zaměstnání.³⁶ Do poslední skupiny zaměstnaných spadají všichni ti, kteří nesplňují definice předchozích dvou skupin. Jak bude upřesněno ve třetí kapitole, pod pojmem nezaměstnanost se v ČLR skrývá něco odlišného. Čína má svou vlastní definici a podmínky, které musí nezaměstnaní splňovat.

Nezaměstnané osoby však nejsou skupinou homogenní, dále se člení. Nezaměstnanost můžeme rozdělit na nezaměstnanost frikční, strukturální, sezónní a cyklickou. Frikční nezaměstnanost je charakteristická ve většině případů svým krátkodobým charakterem. Lidé zařazení do této skupiny hledají na trhu nové uplatnění. Důvodem může být nespokojenost ve stávajícím zaměstnání či propuštění. Řadí se sem však i absolventi hledající první pracovní uplatnění.

Strukturální nezaměstnanost, vychází ze strukturálních změn v ekonomice. První z typů strukturální nezaměstnanosti je spojen s poklesem poptávky po určitých statcích. Poklesem poptávky po statcích dochází k poklesu poptávky po práci v odvětví vyrábějící dané statky. Další příčinou vzniku strukturální nezaměstnanosti jsou rozdílné kvalifikace pracovní síly v geografické oblasti. Jinými slovy v určitém regionu může existovat stejný počet volných pracovních míst a počet nezaměstnaných osob, ale i přesto bude existovat strukturální nezaměstnanost, jelikož v tomto regionu může existovat nadbytek vysokoškolsky vzdělaných jedinců, ale trh práce bude vyžadovat manuálně vyučené pracovníky.³⁷

Další podskupinou je sezónní nezaměstnanost, která je typická pro odvětví závislá na ročním období. Vzniká v zimním období v zemědělství, stavebnictví či cestovním ruchu.

Nezaměstnanost cyklická bezprostředně souvisí s hospodářským cyklem. V období hospodářského útlumu existuje na trhu nižší poptávka po statcích a službách. Jelikož je poptávka po práci odvozená od poptávky na trhu výrobků a služeb, dochází též k poklesu poptávky po práci. Nicméně nabídka práce zůstává stále stejná. Nesoulad mezi poptávkou a nabídkou práce v období ekonomického útlumu působí na růst cyklické nezaměstnanosti.³⁸

³⁶ International Labour Organization. *Labour underutilization* [online]. [cit. 2018-05-22]. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/statistics-overview-and-topics/WCMS_470306/lang--en/index.htm

³⁷ BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 33. ISBN 80-247-9006-8.

³⁸ SOUKUP, J., POŠTA, V., NESET, P., PAVELKA, T., DOBRYLOVSKÝ, J. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010, s. 286. ISBN 978-80-7261-219-2.

Při hodnocení dopadů nezaměstnanosti na ekonomiku či na společnost je nutné ji kvantifikovat. Nezaměstnanost lze měřit absolutně, tedy určit absolutní počet nezaměstnaných jedinců. Tímto způsobem však nemůžeme porovnávat vývoj nezaměstnanosti v časovém horizontu, a proto je častěji využíván poměrový ukazatel míry nezaměstnanosti. Tento ukazatel dává informaci o procentuálním vyjádření počtu nezaměstnaných vůči ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu. Pro výpočet míry nezaměstnanosti je třeba počet nezaměstnaných osob vydělit počtem ekonomicky aktivních osob neboli součtem osob zaměstnaných a osob nezaměstnaných.

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{Nezaměstnaní}}{\text{Ekonomicky aktivní obyvatelstvo}}$$

Stejně jako definice nezaměstnanosti, i míra nezaměstnanosti má v ČLR svá specifika a odlišuje se od mezinárodního pojetí. Tato specifika budou dále konkrétně rozebrána ve třetí kapitole. Z důvodu odlišného způsobu výpočtu není vhodné porovnávat čínskou míru nezaměstnanosti s mírou nezaměstnanosti zemí, které používají pro její výpočet tento vzorec.

Nezaměstnanost má negativní vliv na jedince z hlediska psychologického, sociálního i zdravotního. Proč je zaměstnání pro člověka tak důležité a jaké negativní dopady s sebou nezaměstnanost nese, přiblíží následující text: „*Práce zaujímá v životě člověka nezastupitelné postavení. Je důležitou podmínkou jeho existence, přináší mu nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřeby ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty.*“³⁹

Podobně důležitost práce vidí Anthony Giddens, jenž vymezuje šest přínosů placeného zaměstnání, které jsou zásadní pro život jedince, jedná se o mzdu, úroveň činností, rozmanitost žití, strukturu času, sociální kontakt a osobní identitu. Díky *mzdě*, kterou zaměstnanec za odvedenou práci pobírá, je schopen uspokojovat své potřeby koupí statků a služeb. Výše mzdy také definuje objem a typ potřeb, jaké jedinec má. Zaměstnání pomáhá *zdokonalovat dovednosti a schopnosti* získané v předchozích zaměstnáních či při studiích a zároveň umožňuje osvojovat dovednosti nové. Pod pojmem *rozmanitost žití* si lze představit situaci, kdy zaměstnání vytváří druhé prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Jedná se tedy o jakýsi kontrast k jeho domácímu prostředí, díky němuž se člověk dostává do kontaktu s novými osobami a život se pro něj stává pestřejší. Zaměstnání dále pomáhá *organizovat čas* a uspořádat

³⁹ BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 75. ISBN 80-247-9006-8.

každodenní aktivity. Jinými slovy život zaměstnaného člověka dostává řád. Z hlediska sociologického je pracovní prostředí velmi důležitým místem pro *navazování sociálních kontaktů*, vytváření přátelství a vedení rozhovorů. Zaměstnanec se může v pracovní skupině srovnávat s ostatními zaměstnanci, hodnotit se a popřípadě zlepšovat své výkony. Poslední bod je spojen s *osobní identitou* jedince, která je utvářena daným typem zaměstnání a pozicí, na které se pracovník nachází.⁴⁰

Nenaplnění uvedených bodů má negativní důsledky nejen na psychický stav jedince, ale také na jeho vztah s okolím a jeho fyzické zdraví. Ztráta zaměstnání nepřináší pouze ztrátu finančních prostředků, ale v dlouhodobém hledisku zakládá na ekonomické nejistotě, vytrácí se jeden ze smyslů života a dochází k omezování kontaktu s lidmi. Člověk přestává figurovat nejen v pracovním prostředí, ale dlouhodobě nezaměstnaný se může vědomě vyhýbat přátelům, jelikož se cítí zostuzen. Nezaměstnaný postupem času začíná pochybovat o vlastních schopnostech, ztrácí sebedůvěru a propadá beznaději. Dlouhodobá nezaměstnanost je velmi stresující záležitostí, jelikož je spojena se strachem z budoucnosti.⁴¹ Tyto psychologické a sociální aspekty mohou vyústit v problémy se zdravím, například v podobě kardiovaskulárních onemocnění, vysokého krevního tlaku, deprese apod. Každý jedinec má však na ztrátu zaměstnání a dlouhodobou nezaměstnanost jinou reakci ovlivněnou řadou faktorů.

Na pracovním trhu existují určité skupiny osob, které mají k nezaměstnanosti větší předpoklady než ostatní. Jednou ze skupin jsou mladí lidé a absolventi. Z důvodu zaměření diplomové práce se budu v dalším textu věnovat pouze jim, a nikoliv dalším rizikovým skupinám. Absolventi, kteří po ukončení vysoké školy hledají uplatnění na trhu práce, jsou v porovnání s ostatními hledajícími v nevýhodné pozici, jelikož nemají žádné praktické zkušenosti v oboru, s výjimkou těch, kteří během studií pracovali. Zejména absolventi z ne příliš perspektivních oborů mají problém na trhu uplatnit své znalosti. Této skupině hrozí pokles sebevědomí a pocit méněcennosti. Absolventi bez praktických zkušeností jsou často nuceni přijmout práci, která neodpovídá jejich kvalifikaci, je z jiného oboru nebo je hůře placená, než je v oboru standardní.⁴² V tomto případě hovoříme o tzv. *podzaměstnanosti*.

⁴⁰ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 2., dopl. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 70-71. ISBN 80-901424-9-4.

⁴¹ BUCHTOVÁ, Božena a kolektiv. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 76. Psyché (Grada). ISBN 80-247-9006-8.

⁴² BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 110-111. ISBN 80-247-9006-8.

Pod pojmem podzaměstnanost si lze představit zaměstnání, které je v nějakém ohledu podřadné, neplnohodnotné či méně kvalitní vzhledem k určitému standardu. Definování podzaměstnanosti je poměrně složitou záležitostí, proto Feldman vymezil pět dimenzí této problematiky:

1. Jedinec má vyšší vzdělání, než je nutné pro danou pozici.
2. Jedinec je nedobrovolně zaměstnán v jiném odvětví, než v jakém získal titul.
3. Jedinec má vyšší znalosti a dovednosti či více pracovních zkušeností, než práce vyžaduje.
4. Jedinec je nedobrovolně zaměstnán na částečný úvazek či je zaměstnán dočasně.
5. Jedinec má nižší příjmy než ve svém předchozím zaměstnání.

První a třetí dimenze se vztahují ke kvalifikaci pracovníka, která převyšuje požadavky dané pracovní pozice. Pracovník může být tzv. překvalifikován z hlediska dosaženého formálního vzdělání, ale navíc může disponovat nadbytečně rozvinutým lidským kapitálem díky získaným zkušenostem a dovednostem z předchozích pracovních pozic. U druhé dimenze je velmi důležité, zda je zaměstnání v jiném oboru dobrovolné či nikoliv. Pokud se například absolvent Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické rozhodne vyučovat na základní škole, nejedná se o podzaměstnanost. O tu by se jednalo pouze v případě, že tento absolvent práci ve vystudovaném oboru nalézt chce, ale z nějakého důvodu se mu to nedaří. Dobrovolnost/nedobrovolnost hraje stejnou roli i v případě čtvrté dimenze. Pokud se jedinec rozhodne, že chce pracovat na částečný úvazek, nejedná se o podzaměstnanost. Poslední dimenze je spojena s výší platu. Jestliže má zaměstnanec o 20 % a více nižší plat než ve svém předchozím zaměstnání, lze tvrdit, že je podzaměstnán. V případě absolventů vysokých škol, kteří nemají srovnání s platem z předchozího zaměstnání, porovnáváme výši platu s průměrným nástupním platem v daném oboru. Přičemž 20% hranice zůstává stejná. Definice podzaměstnanosti hovoří o porovnání se standardem. Tímto standardem mohou být dovednosti, znalosti a úspěchy samotného jedince nebo se může jednat o porovnání se stejně vzdělanými či zkušenými spolupracovníky. Standardem však mohou být i požadavky a pocity pracovníka – zdali se například cítí příliš kvalifikován na danou pozici a přál by si být povýšen.⁴³

Podzaměstnanost má řadu negativních následků. Může se jednat o frustraci z nedostatku kariérních možností, nedostatečné využití schopností a dovedností či celkovou

⁴³ FELDMAN, D. C. *The Nature, Antecedents and Consequences of Underemployment* [online]. Journal of Management, 1996, s. 387–390. [cit. 2018-06-02]. DOI: 10.1177/014920639602200302. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/014920639602200302>.

nespokojenost z dané pozice. Podzaměstnaný se s danou společností neztotožňuje a je pravděpodobné, že se bude snažit hledat práci pro něj odpovídající a plnohodnotnou.⁴⁴

Jak bylo uvedeno výše, absolventi a mladí lidé představují z hlediska nezaměstnanosti rizikovou skupinu. Na své budoucí uplatnění na trhu práce by proto měli myslet již během studií a průběžně se zdokonalovat v nejrůznějších oblastech, aby zvýšili svůj potenciál na trhu práce. Jakými konkrétními způsoby toho mohou dosáhnout? Jak již bylo diskutováno v předchozích podkapitolách, velmi důležité je rozvíjení lidského kapitálu s pomocí vzdělání, s důrazem na jeho kvalitu.

Dalším ze způsobů je zahraniční zkušenost studenta. Zahraniční výjezdy, ať v podobě semestrálního výjezdu či kompletního studia v zahraničí, mají rostoucí tendence. Podle OECD přibližně 4,5 milionu jedinců v roce 2014 studovalo v zahraničí a každoročně lze zaznamenat 7% nárůst. Existují studie, které se zabývají zahraniční studijní zkušeností a jejím vlivem na ulehčení hledání prvního zaměstnání. Bylo prokázáno, že studenti, kteří se výjezdu účastní, mají větší šance na získání zaměstnání v mezinárodním prostředí. Zahraniční zkušenost studentům pomáhá v mnoha aspektech, ne pouze ve zdokonalení jazykových kompetencí či v poznání nové kultury. Absolventi se po dokončení vysoké školy snaží uplatňovat na trhu práce díky získaným dovednostem, ale ukazuje se, že mají nedostatky v tzv. měkkých dovednostech. Tyto dovednosti mohou být s pomocí zahraniční zkušenosti trénovány a zdokonalovány. Studenti jsou po pobytu v zahraničí tolerantnější vůči ostatním kulturám a naučí se komunikovat s lidmi různých kultur, náboženství a sociálních skupin.⁴⁵

Kromě zahraničních studijních výjezdů mohou studenti využít zahraničních stáží. Díky práci v zahraničí získají kromě výše popsaných výhod studijních výjezdů navíc praktické pracovní zkušenosti a základní pracovní návyky. Studenti, kteří z nějakého důvodu nemohou či nechťejí odcestovat do zahraničí, mohou své budoucí šance zvyšovat s pomocí částečných úvazků při studiích, stáží ve firmách, dobrovolnictvím v nejrůznějších organizacích apod. Určitě by neměli zapomínat na ostatní mimoškolní aktivity, které pomáhají zvyšovat kompetence. Pro zlepšení své zaměstnatelnosti mohou navštěvovat jazykové kurzy, počítačové kurzy, kurzy měkkých dovedností a další. Veškeré popsané aktivity zvyšují pravděpodobnost získání vhodného zaměstnání, ale nejsou toho zárukou.

⁴⁴ MAYNARD, D. C., TODD, A. J., Maynard, A. M. *Underemployment, Job Attitudes, and Turnover Intentions*. Journal of Organizational Behavior 27, no. 4 (2006): 513-514. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4093914>.

⁴⁵ NILSSON, P. A., RIPMEESTER, N. *International Student Expectations: Career Opportunities and Employability*. [online]. 2015, 614-617 [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: https://www.labourmobility.com/wp-content/uploads/2016/03/jis2016_6_2_14_international-student-expectations.pdf

2 Charakteristiky čínského vzdělávacího systému

2.1 Historický vývoj terciálního vzdělání v ČLR

Vzdělání je v Číně již od dávných dob přisuzován obrovský význam. Svědčí o tom i názor Konfucia, který podotkl, že jedinec vzděláním neshromažďuje pouze znalosti, ale zdokonaluje také svůj morální charakter. Čínské vzdělání umožňovalo v minulosti každému občanovi posunout se výše ve společenském žebříčku, zaručovalo vyšší sociální postavení a vysněnou práci ve státní sféře. Každý, kdo se chtěl touto cestou vydat, byl povinen složit úřednické zkoušky, jelikož s vyššími státními pozicemi bylo neodmyslitelně spojené právě jejich úspěšné složení.⁴⁶ Úřednické místo bylo však dříve v Číně možné získat i jinými způsoby, například zděděním úřadu z otce na syna či ze staršího bratra na mladšího, doporučením nebo na základě vojenského úspěchu.⁴⁷

Úřednické zkoušky měly v Číně dlouholetou tradici. I když existovaly již v dřívější době, na významu nabyly především za vlády dynastií Sui a Tang (618–906 n. l.). Právě od té doby se zkoušky zpřístupnily všem vzdělaným obyvatelům⁴⁸, dokonce i vzdělavcům z nižších vrstev a staly se hlavním kritériem pro obsazení úřednické pozice. Kandidát složením zkoušky prokazoval své znalosti písma, konfuciánských spisů, práva a dalších oborů.⁴⁹

Změna systému měla několik výhod. Stát získal podporu nižších vrstev, jelikož i chudší rodiny měly nyní možnost se dostat k úřednickému místu a potažmo k moci. Dále došlo k upevnění kulturní jednoty říše a posílení vlivu konfucianismu. Smyslem života vzdělavců totiž bylo studium konfuciánských spisů, jelikož právě z nich sestávala podstatná část zkoušky. Tento fakt však představoval zároveň poměrně velký problém. Příprava k úřednickým zkouškám žáky orientovala pouze směrem ke společenským vědám, především ke studiu zmíněných spisů. Systém téměř opomíjel studium věd přírodních.⁵⁰ Ke konci 19. století bylo zřejmé, že vlivem úřednických zkoušek došlo k zanedbání aplikovaných věd, jako například fyziky či matematiky, a z toho důvodu Čína za světem technicky zaostávala. Nutnost reform

⁴⁶ LEHMANNOVÁ, Z. *Paradigma kultur*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 265-266. ISBN 978-80-7380-297-4.

⁴⁷ SHU'AN, X., OLIVOVÁ, L. *Zkouškový systém na Dálném východě: soubor studií pracovní skupiny "Náboženské směry v Asii"*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2002, s. 27-33; 44. ISBN 80-902510-5-6.

⁴⁸ Hovoříme však pouze o mužské části populace, jelikož ženy neměly právo zastávat úřednické pozice čili na jejich vzdělání nebyl kladen důraz.

⁴⁹ SHU'AN, X. a OLIVOVÁ, L. *Zkouškový systém na Dálném východě: soubor studií pracovní skupiny "Náboženské směry v Asii"*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2002, s. 27-33; 44. ISBN 80-902510-5-6.

⁵⁰ SHU'AN, X. a OLIVOVÁ, L. *Zkouškový systém na Dálném východě: soubor studií pracovní skupiny "Náboženské směry v Asii"*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2002, s. 27-33; 44. ISBN 80-902510-5-6.

si uvědomoval i císař Kuang-sü, jež v roce 1898 zahájil tzv. *sto dní reform*, v jejichž rámci mělo dojít k modernizaci vzdělávacího systému za pomoci intelektuálů. Ve stejném roce byla také založena Pekingská univerzita⁵¹, která si za vzor vzala západní systém vzdělávání.⁵²

I přes mnoho staletí dlouhou tradici byly zkoušky v roce 1905 zrušeny kvůli svému zpátečnickému charakteru a nedostatečnému plnění původní funkce. Čínští intelektuálové si uvědomovali zaostalost Číny způsobenou studiem konfuciánských textů a nedostatečným důrazem na vzdělání potřebné pro tehdejší dobu. V celé zemi se začaly zřizovat vzdělávací instituce, které se zaměřovaly na studium technických a ekonomických oborů. Jednalo se například o univerzitu Nan-jang v Šanghaji.⁵³

Krátkou zmínku o úřednických zkouškách jsem se rozhodla do práce zahrnout z důvodu poukázání na tradici a význam zkoušek v Číně, jelikož se domnívám, že historie čínského vzdělávání má velký vliv i v současnosti.

Na počátku 20. století bylo čínské vzdělávání významně ovlivňováno americkým vzorem. Důvodem tohoto směřování byl fakt, že na čínských univerzitách začaly být používány učebnice psané v angličtině, jelikož čínský jazyk té doby neposkytoval vhodná slova pro moderní technické termíny. Proto probíhala výuka i závěrečné zkoušky často v jazyce anglickém.⁵⁴ Používání anglických učebnic však mělo i své nedostatky. Učitelé často používali příkladů fauny a flóry, které se však v Číně v té době nevyskytovaly. Studenti se tedy opět učili látku pouze nazpaměť, jelikož tyto druhy za celý svůj život neviděli a nedokázali si je představit.⁵⁵ Dalším americkým vlivem doby bylo rozhodnutí americké vlády o státním programu pro vzdělávání čínských studentů ve Spojených státech amerických. Pro tyto účely vyčlenila americká vláda v roce 1908 12 miliónů dolarů. Následně bylo z Univerzity Tsinghua na americké univerzity vysláno 1 268 studentů.⁵⁶

Západní směřování čínského vzdělávání bylo v první polovině 20. století změnou politického systému zrušeno. Roku 1949 se dostala k moci Komunistická strana v čele s Mao Ce-tungem a vznikla Čínská lidová republika (ČLR). Podobně jako v Sovětském svazu a v evropských zemích, kde se k moci dostali komunisté, bylo třeba vzdělávací systém změnit,

⁵¹ Do roku 1912 známá jako Císařská univerzita.

⁵² BECKER, J. *Čína na přelomu století*. Praha: BB art, 2002, s. 109. ISBN 80-7257-729-8.

⁵³ FAIRBANK, J.K. *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 302-305. ISBN 80-7106-249-9

⁵⁴ FAIRBANK, J.K. *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 302-305. ISBN 80-7106-249-9

⁵⁵ PEPPER, S. *China's education reform in the 1980s: policies, issues, and historical perspectives*. University of California at Berkeley, Center for Chinese Studies, c1990, s. 128. ISBN 1-55729-020-2.

⁵⁶ FAIRBANK, J.K. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 302-305. ISBN 80-7106-249-9.

aby lépe vyhovovat potřebám strany, odstranil nepohodlné intelektuály a vychoval novou generaci „sloužící“ potřebám komunistické strany.

V 50. letech proto Čína opouští americký model a přechází na model sovětský. Potlačuje vzdělání v humanitních a ekonomických oborech a svoji pozornost zaměřuje na praktické přírodní vědy. Pouhých 13 institucí vyššího vzdělání (z celkového počtu dvou set) se tehdy dalo považovat za všeobecné – zaměřující se na humanitní i přírodní obory. Absolventi vysokých škol byli vyškoleni v poměrně úzké specializaci. Stát tímto způsobem přišel o všeobecně vzdělané lidi vhodné pro vládní funkce, které vzdělávací systém produkoval celá staletí. Další inspirací ze Sovětského svazu bylo založení Ministerstva pro vyšší vzdělání a celkové sjednocení veškerých učebních materiálů, aby mohlo být vzdělání řízeno centrálně.⁵⁷

V následujících desetiletích se spolu s měnící se politickou situací zásadně obměňoval i způsob a systém vzdělávání obyvatel ČLR. Maova politika přelomu 50. a 60. let tzv. Velký skok⁵⁸ změnila od základů priority ve vzdělávání obyvatel. Nově nebylo podstatné vzdělat vědecké a technologické intelektuály, kteří by pomohli průmyslové ekonomice se dále vyvíjet a modernizovat, ale hlavním cílem strany se stala alespoň základní gramotnost všech obyvatel. Vzdělávací systém se v této době tedy spíše orientuje na kvantitu vzdělávání než na jeho kvalitu. Vliv komunistické strany byl patrný i ve způsobu přijímání vysokoškolských studentů, jelikož rozhodujícím faktorem pro přijetí byla politická historie a třídní původ daného jedince. V 60. letech, po ukončení Velkého skoku, dochází k opětovnému návratu původních priorit, i když univerzální primární vzdělávání zůstává stále v popředí.⁵⁹

Kvalitní vysokoškolské vzdělání nebylo v druhé polovině 20. let dostupné pro všechny, jelikož existoval systém tzv. klíčových škol⁶⁰, na kterých vyučovali ti nejlepší učitelé ty nejlepší žáky. Třídní původ stále hrál ve výběru žadatelů svou roli, ale do popředí se dostaly i dosavadní úspěchy žadatele a výsledky z přijímacích zkoušek.⁶¹ Systém klíčových škol, i když neoficiálně, figuruje v čínském vzdělávání dodnes, jak bude demonstrováno v podkapitole 2.3. Mezi klíčové univerzity se dnes řadí například univerzita Beihang, Pekingská univerzita, Pekingský technologický institut, univerzita Fudan, univerzita Tongji, univerzita Tsinghua a další.

⁵⁷ FAIRBANK, J.K. *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 405. ISBN 80-7106-249-9.

⁵⁸ Velký skok označuje politiku ČLR z let 1958-1960, s jejíž pomocí chtěl Mao Ce-Tung radikálně zvyšovat zemědělskou produkci a podpořit ekonomickou prosperitu ČLR. Během dvouleté politiky zemřelo v Číně 20 až 30 miliónů obyvatel z důvodu politikou vyvolaného hladomoru.

⁵⁹ SAYWELL, W.G. *Education in China since Mao*. The Canadian Journal of Higher Education [online]. 1980, s. 2-7 [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ228175.pdf>

⁶⁰ Ne pouze na terciální úrovni, ale na všech úrovních vzdělání.

⁶¹ SAYWELL, W.G. *Education in China since Mao*. The Canadian Journal of Higher Education [online]. 1980, s. 2-7 [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ228175.pdf>

Další zásadní obrat přináší 60. léta. Univerzitní vzdělání se pro Mao Ce-tunga v 60. letech stalo příliš kapitalistické, upřednostňující města před vesnicemi, vzdělanost před třídním původem a politickým aktivismem. Nastupující Velká proletářská kulturní revoluce⁶² (dále Kulturní revoluce) s sebou přinesla další nestabilitu a omezení rozvíjejícího se systému univerzitního vzdělávání v ČLR. V červnu 1966 došlo k přerušení výuky na vysokých školách, z důvodu nutnosti změn v učebních metodách, v přijímacím řízení a v celkovém systému terciálního vzdělání, jež zdůrazňoval předseda komunistické strany Mao Ce-tung. Mao Ce-tung apeloval na zkrácení délky studia a nezbytnost poskytnutí vzdělání pracujícím dělníkům a rolníkům. Maovou představou byly vysoké školy kombinované s prací, ve kterých by dělníci nahradili stávající učitele. Jinými slovy by lid vzdělával a vychovával další generace. Vysoké školy zůstaly kvůli zmíněným snahám o reorganizaci vysokoškolského systému od počátku kulturní revoluce do období 1970-1971 uzavřeny. Během pětiletého období uzavření vysokých škol nemohli vědečtí pracovníci navštěvovat knihovny, a tudíž neprobíhaly výzkumy. Navíc velká část vědeckých prací byla zničena. Mnozí učitelé byli zabiti či posláni na venkov.⁶³

Jaké konkrétní změny tedy v období kulturní revoluce nastaly na půdě terciálního vzdělávání? Jak již bylo výše zmíněno, došlo ke zkrácení délky studia většinou o jeden rok.⁶⁴ Aby Mao dosáhl propojení vysokoškolského vzdělávání s pracovními zkušenostmi, byla nařízena minimálně dvouletá pracovní zkušenost mezi dokončením střední školy a podáním žádosti o studium na vysoké škole. Na kampusech vysokých škol existovaly také továrny a školy byly spojeny s dalšími pracovními místy, kde studenti jako součást svého vzdělávání pracovali. Spolu s novým systémem byla zavedena i reforma ve způsobu přijímání studentů. Studijní místa na vysokých školách byla úřady rozdělována do jednotlivých částí ČLR podle aktuálních potřeb dané oblasti. Počítalo se, že vzdělaný jedinec z dané oblasti se po studiu do oblasti vrátí a své vzdělání ve svém rodném kraji po studiích zužitkuje. Zásadní změnou bylo zrušení přijímacích zkoušek, které byly nahrazeny systémem, jenž upřednostňoval postavení žadatele v čínské společnosti. Žadatel nejprve podal přihlášku spolu s doporučením svých spolupracovníků a vedoucího pracovníka. V druhé fázi výběru došlo k vyhodnocení

⁶² Velká proletářská revoluce je oficiální stranickou politikou 60. let, kterou zavedl čínský vůdce Mao Ce-tung. Mao chtěl zmodernizovat společnost, šířit komunistickou ideologii a upevnit své postavení v zemi. V období revoluce bylo zabito velké množství obyvatel především vinou Rudých gard. Jednalo se o militarizované skupiny mladých lidí, které měly zničit Maovi nepřátele a odpůrce a šířit Maovy myšlenky. V srpnu 1966 bylo vyhlášeno šestnáct bodů Kulturní revoluce, od tohoto okamžiku považujeme revoluci za zahájenou. Revoluce pokračovala až do Maovy smrti v roce 1976 a měla mimo jiné značný dopad na ekonomiku země.

⁶³ SAYWELL, W.G. *Education in China since Mao*. The Canadian Journal of Higher Education [online]. 1980, s. 2-7 [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ228175.pdf>

⁶⁴ Z pětiletého studia přírodních věd se stalo studium čtyřleté. V případě humanitních věd došlo opět ke snížení o jeden rok, z čtyřletého studia se stalo tříleté.

podané žádosti (a doporučení) univerzitou, která učinila finální rozhodnutí. Kritéria, která hrála ve výběru budoucích studentů roli, byly jejich fyzická zdatnost, intelekt a ze všech nejdůležitější – politické smýšlení.⁶⁵

Popsané reformy zavedené během kulturní revoluce přetrvaly až do smrti Mao Ce-tunga, tedy do roku 1976. Po období chaosu způsobeného revolucí dochází k zavedení několika naprosto odlišných reforem, které mají za úkol pozvednout úroveň čínského vzdělávání a zároveň posunout Čínu od centrálně plánované ekonomiky směrem k socialistické tržní ekonomice. Po období chaosu měla Čína přibližně dvacetileté zpoždění oproti vyspělým zemím. Čínský reformátor a politik Teng Siao-pching apeloval na nutnost modernizace. Tvrdil, že modernizace je úzce spjata s vědou a technologiemi, které se však nemohou dále rozvíjet bez kvalitního vzdělávacího systému. Pokud například porovnáme tehdejší počet čínských vědeckých pracovníků se světovými, zjistíme, že Čína byla díky desetiletému uzavření vysokých škol, zastavení výzkumu a utlačování učitelů opravdu velmi oslabená. V té době bylo v Číně pouze 200 tisíc aktivní vědců, zatímco v Sovětském svazu jich bylo 900 tisíc a v USA dokonce 1,2 miliónu.⁶⁶

Do 80. let bylo čínské vzdělávání plně podřízeno vládě a potřebám komunistické strany, bylo přísně regulované a neflexibilní. Stejně tak jako v ekonomice došlo však i v oblasti vzdělávání v 80. letech k oslabování role státu a důležitější roli začal představovat trh. Reforma z roku 1985 představená Ústředním výborem komunistické strany apelovala na vzdělání jako na klíčový způsob modernizace ČLR, ke kterému mělo dojít za pomoci decentralizace. Čínská vláda měla od té doby určovat pouze základní směřování vzdělávání, nikoliv každý jeho detailní aspekt. Jelikož poptávka po vysokoškolském vzdělání neustále rostla a státní vzdělávací instituce nebyly schopny poptávku uspokojit, vláda v roce 1993 vytvořila program, který plně podporoval zakládání soukromých vzdělávacích institucí. Od této doby neustále narůstá počet soukromých vzdělávacích institucí.⁶⁷

90. léta přináší masivní rozšíření vysokoškolského vzdělání, konkrétně rok 1999. S touto změnou přichází i nutnost stávající systém vzdělávání reformovat tak, aby byl schopen reagovat na potřeby mladých Číňanů a potřeby trhu. Novodobé reformy vysokoškolského

⁶⁵ SAYWELL, W.G. *Education in China since Mao*. The Canadian Journal of Higher Education [online]. 1980, s. 2-7 [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ228175.pdf>

⁶⁶ PEPPER, S. *China's education reform in the 1980s: policies, issues, and historical perspectives*. University of California at Berkeley, Center for Chinese Studies, c1990, s. 69. ISBN 1-55729-020-2.

⁶⁷ MOK, K.H.; JIANG, J. *Asserting Global Leadership in Higher Education:: Governance with Strong Government in China* [online]. 2017, s. 5-6 [cit. 2018-09-23]. Dostupné z: https://www.ln.edu.hk/rche/files/Working_Paper_Global_Leadership_in_Higher_Education.pdf

vzdělání, jako například Projekt 211, Projekt 985 a Projekt World Class 2.0, do této části diplomové práce nezařazují. Nicméně poměrně detailně se jim věnuji v podkapitole 2.3.

2.2 Současný stav vysokoškolského vzdělání v ČLR

V předchozí podkapitole bylo vysvětleno, jak se systém vzdělávání vyvíjel v průběhu minulého století. Jakou podobu má v současnosti největší vzdělávací systém světa, přibližuje následující podkapitola. Zaměřena je především na vývoj počtu vysokoškolských studentů, jsou rozebrány různé úrovně vzdělávacího systému, způsob financování, problematika přijímacích zkoušek a internacionalizace vzdělávacího systému.

Tabulka 1: Vzdělávací systém ČLR, 2016

Věk	Délka studia (v letech)	Úroveň vzdělání		
27	22	Doktorské studium		
26	21			
25	20			
24	19	Magisterské studium		
23	18			
22	17			
21	16	Bakalářské studium	Vyšší odborná škola	
20	15			
19	14			
18	13			
17	12	Vyšší střední škola	Odborná střední škola	
16	11			
15	10			
14	9	Nižší střední škola	Odborná střední škola	
13	8			
12	7			
11	6	Základní škola		
10	5			
9	4			
8	3			
7	2			
6	1			
5		Předškolní vzdělávání		
4				
3				

Povinné vzdělání

Zdroj: OECD. *Education in China* [online]. 2016, s. 9-11 [cit. 2018-09-03]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/china/Education-in-China-a-snapshot.pdf>

Současný systém vzdělávání znázorňuje tabulka 1. Pro čínské školáky platí od roku 1986 devítiletá povinná školní docházka, která je složena z šestileté základní školy a tříleté nižší střední školy. Po ukončení povinné školní docházky mohou žáci pokračovat ve studiu na tříleté vyšší střední škole. Pokud se však chtějí po dokončení základní školy spíše specializovat

na určité obory, mohou stejně jako v České republice zvolit odborné střední školy. Úspěšným ukončením střední školy a složením přijímacích zkoušky gaokao se studenti stávají adepty pro přijetí do vysokoškolských programů. Je možné zvolit klasický bakalářský program či o rok zkrácený program na vyšší odborné škole. Bakalářské studium trvá v Číně čtyři roky, je následované tříletým magisterským studiem a případně tříletým doktorským studiem.⁶⁸

Bakalářské studium je oproti České republice o rok delší. Některé obory, například medicína či architektura, dokonce požadují pětileté studijní programy. Předměty bakalářského studia jsou až na výjimky rozděleny do čtyř základních oblastí:

1. Předměty všeobecného základu – anglický jazyk, matematika, politika a ideologie, základy práva, tělesná výchova a základy počítačové vědy.
2. Povinné předměty – podle zaměření studijního programu.
3. Volitelné předměty – podle zaměření studijního programu.
4. Zvláštní volitelné předměty – podle zájmů studenta.

Splnění těchto čtyř okruhů není jedinou podmínkou pro úspěšné ukončení bakalářského studijního programu. Studenti jsou povinni podstoupit stáž a sociální praxi. Dále musí úspěšně projít testy anglického jazyka a studium ukončit kvalifikační prací. Na bakalářské úrovni, jak bude dále demonstrováno, je ročně zapsáno nejvíce studentů, z kterých méně než 10 % pokračuje ve studiu magisterském. Magisterská úroveň je rozdělena na dva základní typy programů – akademické a profesní. Akademické programy trvají tři roky. Profesní jsou o rok kratší a odpovídají délce českých magisterských programů.⁶⁹

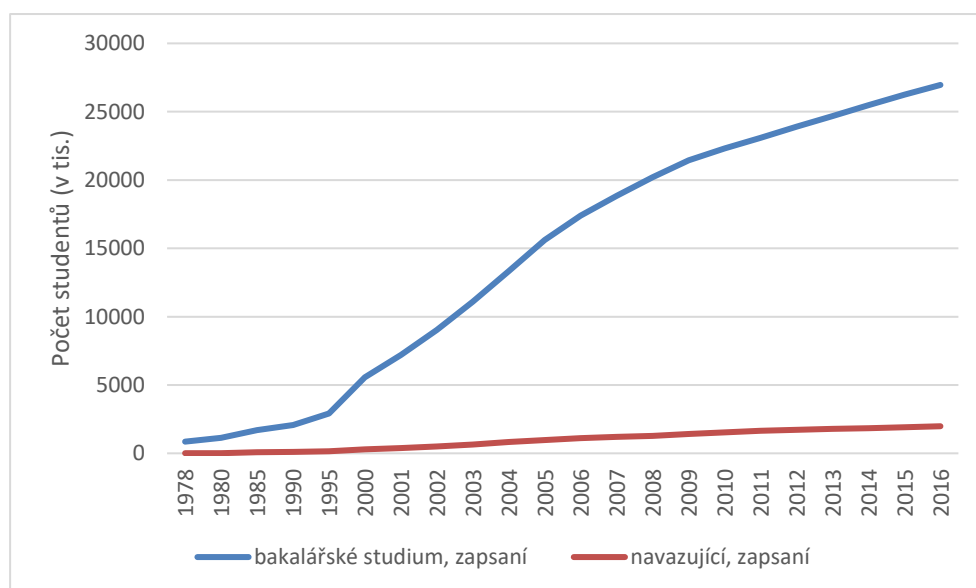
Čínský trh práce v současné době čelí masivnímu nárůstu počtu vysokoškolských studentů a předpokládá se, že jejich počet bude nadále růst. V nejlidnatější zemi světa bylo podle statistik ministerstva školství v roce 2017 v bakalářských programech zapsáno více než 27,5 miliónu studentů, magisterský program navštěvovalo 2,2 miliónů studentů a nejvyšší možný stupeň, doktorský, studovalo 362 tisíc jedinců. Pro porovnání, v roce 2016 bakalářský stupeň studovalo 26,9 miliónů, magisterský 1,6 miliónů a doktorský 342 tisíc osob.⁷⁰ Vývoj počtu vysokoškolských studentů v období 1978-2016 znázorňuje graf 2.

⁶⁸ OECD. *Education in China* [online]. 2016, s. 9-11 [cit. 2018-09-03]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/china/Education-in-China-a-snapshot.pdf>

⁶⁹ Education in China. *World Education News + Reviews* [online]. 2016 [cit. 2018-09-26]. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2016/03/education-in-china-2>

⁷⁰ Ministry of Education of People's Republic of China. *Educational statistics*. [online]. 2018 [cit. 2018-09-23]. Dostupné z: <http://en.moe.gov.cn/Resources/Statistics/>

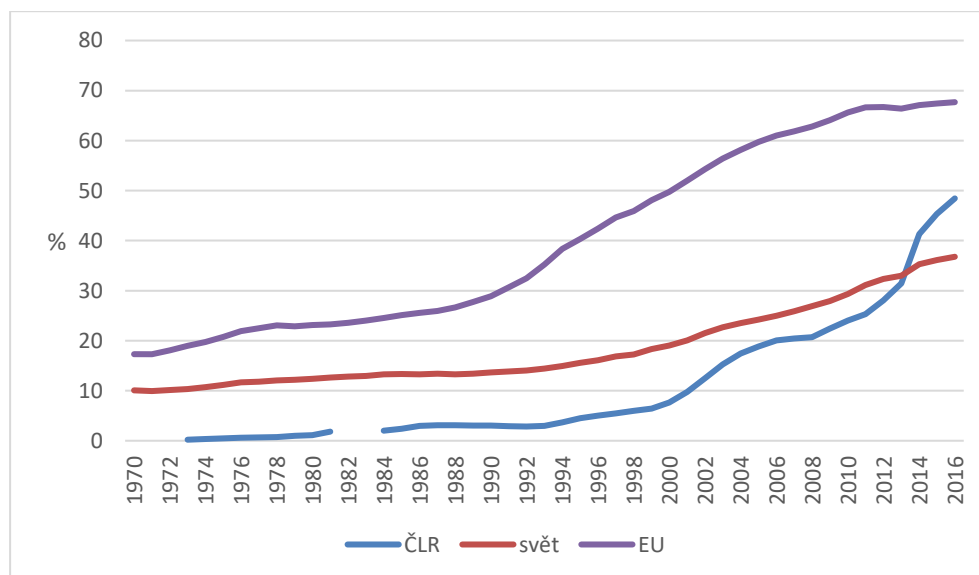
Graf 2: Vývoj počtu studentů zapsaných na vysokých školách, 1978-2016 (v tis.)

Zdroj: National Bureau of Statistics of China [online]. [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2017/indexeh.htm>

Dále je zajímavé sledovat vývoj ukazatele Gross Enrollment Ratio, který byl definován v podkapitole 1.2 této práce, od 70. let minulého století v porovnání se světovým průměrem. Graf 3 znázorňuje vývoj ukazatele GER pro terciální úroveň vzdělání v ČLR.

Graf 3: Vývoj ukazatele Gross Enrolment Ratio pro terciální úroveň, 1970-2016

Zdroj: The World Bank. *School enrollment, tertiary*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.ENRR?locations=CN>

V 70. letech se hodnota ukazatele GER blížila nule, což bylo způsobeno kulturní revolucí a desetiletím uzavřených vysokých škol. V porovnání se světovým průměrem,

kde se ukazatel GER tehdy pohyboval okolo 10 %, bylo čínské vysokoškolské vzdělávání opravdu pozadu. Hodnota ukazatele začíná v Číně razantně stoupat od druhé poloviny 90. let, kdy dochází k zakládání nových státních i soukromých vysokých škol. Konec století je zároveň typický pro decentralizaci a výraznou podporu vysokoškolského vzdělání. V novém tisíciletí roste ukazatel velmi rychle a v roce 2013 dochází k dohnání světového průměru. V roce 2016 je průměrné světové GER rovno hodnotě 36,7 %, zatímco čínský ukazatel GER se zvýšil na 48,4 %. I když se v posledním sledovaném roce procento vysokoškolských studentů stále nedá srovnat s hodnotami EU, začíná se mu však přibližovat. Kvantitativně tedy vysokoškolské vzdělání opravdu roste, kvalitativní růst je rozebrán v následující podkapitole.⁷¹

Výše bylo jako podmínka pro přijetí na vysoké školy zmíněno úspěšné složení přijímací zkoušky gaokao. Tato přijímací zkouška navazuje na tradici úřednických zkoušek popsanych v podkapitole 2.1. Úřednické zkoušky přestaly hrát v Číně svou roli a roku 1905 byly zakázány. Zkouška gaokao byla v ČLR poprvé představena v roce 1952, její používání bylo však zastaveno Kulturní revolucí. Přijímací zkoušky na univerzity se začínaly opět objevovat od roku 1977, nicméně v poněkud odlišné podobě, než jak jí čínští studenti znají dnes. V 80. letech nebyla zkouška standardizovaná jako je tomu dnes, ale jednotlivé provincie využívaly svoji vlastní verzi gaokao. Za účelem srovnatelnosti testů bylo roku 2014 představeno několik reforem, které změnily zkoušku do standardizované podoby.⁷²

Zkoušky probíhají každoročně v termínu 7.- 9. června, výsledek zkoušky je studentům znám do konce měsíce. Tyto dny jsou spojené s velkým stresem, jelikož zkoušky představují velmi důležitý milník v životě mladých Číňanů. Žáci se na tyto zkoušky připravují v podstatě celý svůj studijní život, protože je zkouška velmi komplexní a zahrnuje otázky z mnoha odvětví. Důvodem, proč hraje v životě mladých Číňanů tato zkouška významnou roli, je fakt, že pouze nejlepším studentům s nejlepšími výsledky se podaří dostat na přední čínské univerzity, které zvyšují šanci budoucího absolventa na práci v mezinárodních firmách, či na vyšších úřednických pozicích.⁷³

Zkouška je složena z několika předmětů a její strukturu lze popsat jako „3+X“. Za číslem tři se skrývají tři hlavní předměty, ze kterých každý student musí prokázat

⁷¹ The World Bank. *School enrollment, tertiary*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.ENRR?locations=CN>

⁷² GU, M. *The Gaokao: History, Reform, and Rising International Significance of China's National College Entrance Examination*. World Education News & Reviews [online]. 2016 [cit. 2018-09-07]. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1881372675/fulltextPDF/ED432EE6958048E2PQ/1?accountid=17203>

⁷³ LIANG, Lu-Hai. *Chinese students suffer as university entrance exams get a grip* [online]. 2010 [cit. 2018-09-07]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/education/2010/jun/28/chinese-university-entrance-exams>

své znalosti. Jedná se o čínský jazyk, anglický jazyk a matematiku. Písmeno X představuje kombinaci předmětů přírodních věd nebo kombinaci věd humanitních. Jedná se tedy o variabilní součást zkoušky.⁷⁴ Reformy, představené v roce 2014, se snaží zkouškám nasadit lidštější tvář a ulevit z některých pro studenty stresujících faktorů. Některé části reformy byly poprvé použity v loňském roce v určitých provinciích. Struktura zkoušky se mění z popsané „3+X“ na „3+3“. Základní tři předměty zůstávají povinné, ale žák si nově může vybrat kombinaci tří předmětů, které budou nejvíce vyhovovat jeho budoucím studijním potřebám a nemusí nutně vybírat všechny předměty z oblasti přírodních věd či pouze z věd humanitních. Nově také mohou studenti skládat část z anglického jazyka dvakrát a do výsledného skóre započítat pouze lepší z pokusů. Na druhou stranu nároky na složení zkoušky z anglického jazyka rostou z důvodu posílení důležitosti anglického jazyka v čínském školství. Univerzity mohou jednotlivci nově také přidat body navíc za výborný prospěch na střední škole, doporučení učitelů, sportovní či jiné úspěchy. Plný rozsah reformy bude platný až od roku 2020, proto se domnívám, že na hodnocení změn je v současné době příliš brzy.⁷⁵

Zkouška gaokao je velmi důležitá i pro Číňany, kteří se rozhodnou studovat mimo svoji domovinu. Podle dat z roku 2015 byla zkouška uznávána na více než 1000 univerzitách ve 14 zemích světa. Z evropských zemí byla čínským studentům nejvíce otevřená Francie, která uznávala zkoušku na všech svých univerzitách. Mezi další evropské země se řadí Itálie, Španělsko či Německo. Z australských univerzit uznávalo zkoušku 30 institucí.⁷⁶ Americké univerzity se snaží přilákat čínské studenty, kterých aktuálně v USA studuje 377 tisíc. Proto dochází k rozšiřování počtu institucí, které akceptují gaokao jako přijímací zkoušku. První státní americkou univerzitou se v tomto roce stala univerzita v Novém Hampshire⁷⁷, která však po úspěšných absolventech přijímací zkoušky dále požaduje test z anglického jazyka, video pohovor a výpis studijních výsledků ze střední školy. Tyto snahy však může zničit

⁷⁴ GU, M. *The Gaokao: History, Reform, and Rising International Significance of China's National College Entrance Examination*. World Education News & Reviews [online]. 2016 [cit. 2018-09-07]. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1881372675/fulltextPDF/ED432EE6958048E2PQ/1?accountid=17203>

⁷⁵ *Reforms to China's National Higher Education Entrance Examination – the Gaokao*. Australian Government: Department of Education and Training [online]. 2016 [cit. 2018-09-07]. Dostupné z: <https://internationaleducation.gov.au/News/Latest-News/Pages/Gaokao.aspx>

⁷⁶ GU, M. *The Gaokao: History, Reform, and Rising International Significance of China's National College Entrance Examination*. World Education News & Reviews [online]. 2016 [cit. 2018-09-07]. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1881372675/fulltextPDF/ED432EE6958048E2PQ/1?accountid=17203>

⁷⁷ Ze soukromých amerických univerzit uznává gaokao například University of New York či University of San Francisco.

oznámení americké vlády, která uvažuje o omezení poskytování studijních víz čínským studentům.⁷⁸

Možnost studovat na zahraničních univerzitách je pro čínské studenty velkou úlevou, jelikož pouze ti nejlepší z nejlepších procházející testováním se mohou dostat na přední čínské univerzity. Pro ne tak úspěšné představuje možnost studia v zahraničí „zadní vrátka“. Na zkoušku ve světě hledí ze dvou odlišných úhlů pohledu. Kritici poukazují na nedostatečné osvojení anglického jazyka čínskými studenty. Dokonce i žáci, kteří dosáhnou výborných výsledků z angličtiny, nejsou schopni v jazyce běžně komunikovat, a proto univerzity často požadují dodatečné zkoušky či osvědčení ze znalosti anglického jazyka. Dalším zdůrazňovaným mínusem je mechanický způsob učení a s ním související nedostatečně vyvinuté kritické myšlení. Studenti často nejsou schopni se na určitý problém dívat z více hledisek a objektivně ho posoudit. Na druhou stranu obhájci zkoušek popisují úspěšné absolventy jako osoby s obrovskou disciplínou, kteří mají výborné předpoklady pro budoucí akademickou dráhu.⁷⁹

Čínské vysokoškolské vzdělávání se čím dál více otevírá světu. Pokud studenti nepředvedou vynikající výsledky při zkouškách a nedostanou se na klíčové čínské univerzity, nemusí se spokojit se studiem na univerzitách nižší kvality, ale mohou se vydat studovat za hranice. Vzdělání v zahraničí volí také studenti, kteří chtějí touto cestou zlepšit své budoucí uplatnění na trhu práce. Podle OECD se počet čínských studentů studujících v zemích OECD či v partnerských zemích organizace zvýšil o 22 % mezi lety 2013 a 2016. Největší část studentů si jako svou akademickou destinaci zvolila Spojené státy americké, dále Austrálii a Velkou Británii. V roce 2017 studovalo v zahraničí celkem 608 400 čínských studentů.⁸⁰

Rostoucí počty čínských studentů studujících na zahraničních univerzitách můžeme pozorovat na grafu 4. Na počátku sledovaného období, v roce 1978, studovalo v zahraničí pouze 860 studentů. Jejich počet se v následujících letech lehce zvyšoval, masivní nárůst je možné pozorovat od poloviny 90. let. Graf dále ukazuje počty studentů, kteří se po studiích v zahraničí vracejí zpět do své domoviny. V případě ČLR tak činí většina absolventů.⁸¹

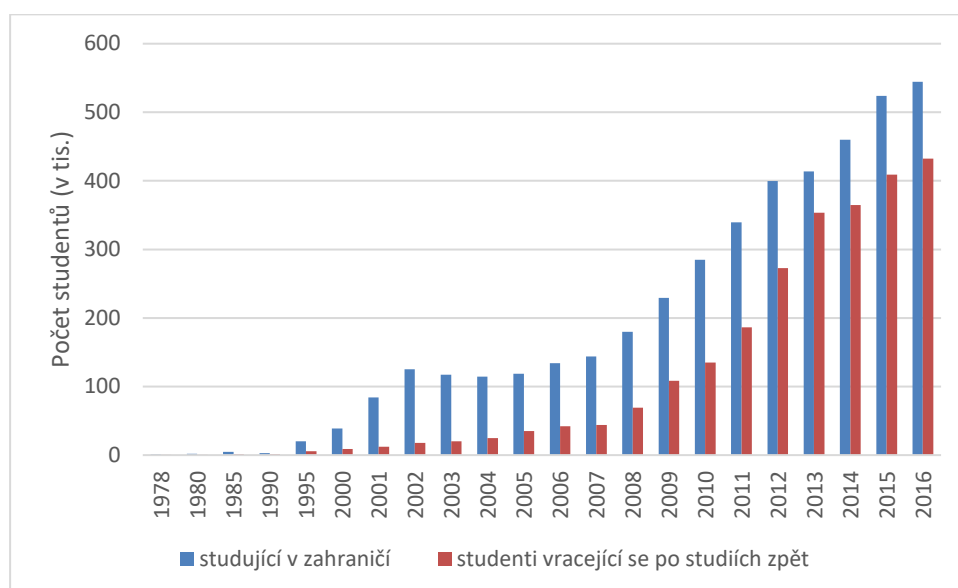
⁷⁸ ZHANG, H. *University of New Hampshire to accept Chinese exam results* [online]. 2018 [cit. 2018-09-07]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-44446881>

⁷⁹ *Kowtow to the gaokao: Some Western universities see merit in China's flawed exam*. The Economist [online]. 2018 [cit. 2018-09-07]. Dostupné z: <https://www.economist.com/china/2018/06/28/some-western-universities-see-merit-in-chinas-flawed-exam>

⁸⁰ OECD. *Education at a Glance 2018* [online]. [cit. 2018-09-22]. Dostupné z: <http://gpseducation.oecd.org/Content/EAGCountryNotes/CHN.pdf>

⁸¹ National Bureau of Statistics of China [online]. [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2017/indexeh.htm>

Graf 4: Vývoj počtu čínských studentů studujících v zahraničí, 1978-2016 (v tis.)

Zdroj: National Bureau of Statistics of China [online]. [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2017/indexeh.htm>

Dalším zajímavým způsobem propojení čínského a zahraničního vzdělávacího systému jsou projekty zahraničních univerzit, které otvírají v Číně čínsko-zahraníční vysoké školy. Tyto instituce před svým otevřením musí získat podporu ministerstva školství. Spolupráce zahraničních institucí a čínských vysokých škol probíhá zpravidla na třech různých úrovních:

- Spolupráce na univerzitní úrovni
- Spolupráce na institucionální úrovni
- Spolupráce na úrovni programů.

Varianty se liší podle míry provázanosti zahraniční a čínské univerzity. V případě spolupráce na univerzitní úrovni je spolupráce nejsilnější. Dochází k výstavbě nových kampusů a vzdělávacího zázemí. Jedná se v podstatě o kampusy zahraničních univerzit vystavěné v ČLR. Tato spolupráce bude dále více rozebrána. V současnosti existuje devět čínsko-zahraníčních vysokých škol na území ČLR. Konkrétně se jedná například o New Yorskou univerzitu v Šanghaji, Univerzitu Shenzhen MSU-BIT či o univerzitu Xi'an Jiaotong-Liverpool. Pokud spolu univerzity spolupracují pouze na institucionální úrovni, nedochází k vytváření nových univerzit, ale zahraniční univerzity na čínských univerzitách zajišťují své vlastní předměty, personál, finanční podporu apod. Univerzitní zázemí je na rozdíl od předchozí varianty čistě čínské. V roce 2016 na této úrovni spolupráce existovalo 66 čínsko-zahraníčních institucí.⁸²

⁸² LU, X. *Transnational Education: Sino-Foreign Cooperative Universities in China* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2018/08/sino-foreign-cooperative-universities>

Pokud se zaměříme na univerzitní spolupráci, zjistíme, že první čínsko-zahraniční univerzita byla založena v roce 2004 a odstartovala internacionalizaci čínského vzdělávacího systému. Jednalo se o univerzitu Nottingham Ning-bo neboli kampus Nottinghamské univerzity otevřený ve spolupráci s univerzitou Zhejiang ve městě Nig-bo. Všechny smíšené instituce vykazují společné charakteristiky. Zahraniční partnerské univerzity jsou často starší a mohou „mladším“ čínským univerzitám předat své zkušenosti z mnohaletého fungování. Zahraniční univerzity jsou také ve většině případů lépe hodnoceny v rámci mezinárodního hodnocení než jejich čínští partneři. Tyto dva faktory představují velké výhody pro čínské instituce, které se mohou díky zahraničním partnerům kvalitativně vyvíjet. Jako nevýhodu bych uvedla lokaci univerzit. Všechny čínsko-zahraniční univerzity se vyskytují na jihovýchodě země. Spravedlivější rozmístění institucí by jistě pomohlo chudším regionům země se rychleji modernizovat a rozvíjet. Opět je však nutné připomenout, že instituce jsou poměrně nové, jelikož vznikají během posledních 25 let, tudíž je zde v budoucnosti prostor pro zakládání nových univerzit v méně vyspělých oblastech ČLR.⁸³

Jak se smíšené univerzity liší od čistě čínských? Smíšené instituce fungují v podstatě na stejném principu jako čínské vysoké školy. Jsou určeny pro čínské absolventy středních škol, kteří úspěšně složí přijímací zkoušku gaokao. Na rozdíl od klasických univerzit probíhá výuka kompletně v anglickém jazyce, studenti mají navíc více možností vycestovat na výměnné studijní pobyty do zahraničí. Univerzity využívají stejný výukový plán jako jejich zahraniční sponzoři. Zahraniční univerzity určují univerzitní personál, aby měly pod kontrolou kvalitu instituce. Po absolvování čínsko-zahraniční univerzity obdrží úspěšní absolventi diplom zahraniční univerzity i diplom čínský. Existují samozřejmě i určité nevýhody tohoto typu vzdělávání. Jelikož výuka probíhá kompletně v anglickém jazyce, je na studenty v této oblasti vyvíjen větší tlak. Hlavním problémem pro velkou část potenciální studentů bude pravděpodobně financování. Školné je v porovnání s klasickými univerzitami výrazně vyšší. Drahé studium však neznamená snadnější přijímací proces. Odhaduje se, že přijetí na smíšené univerzity je stejně obtížné jako přijetí na čínské klíčové univerzity.⁸⁴

Čínské univerzity a ostatní vysokoškolské instituce lze rozdělit na státní a soukromé. Počet soukromých vysokých škol od 80. let roste. Zvyšující se poptávkou po vysokoškolském vzdělání z řad rozšiřující se střední třídy a zároveň vlivem ekonomické prosperity země roste

⁸³ LU, X. *Transnational Education: Sino-Foreign Cooperative Universities in China* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2018/08/sino-foreign-cooperative-universities>

⁸⁴ LU, X. *Transnational Education: Sino-Foreign Cooperative Universities in China* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2018/08/sino-foreign-cooperative-universities>

i význam soukromých univerzit, které jsou však bohužel často podfinancované a nabízí ne příliš kvalitní vzdělání, které studenty nepřipraví na vstup na pracovní trh.⁸⁵

Státní univerzity můžeme rozdělit podle orgánů, které je spravují a zároveň částečně financují. Některé instituce jsou spravovány přímo ministerstvem školství ČLR, některé spadají pod vlády jednotlivých provincií, popřípadě pod jiná ministerstva. Poslední možnou variantou je společná správa, na které se podílí jak státní, tak místní orgány. Příkladem mohou být tři univerzity v Šanghaji, které spadají jednak pod správu státu, tak pod správu místních orgánů. Jedná se o univerzitu Fudan, univerzitu Jiao Tong a Východočínskou normální univerzitu. Tímto způsobem chce provinční Šanghajská vláda podpořit svůj vliv na místních univerzitách, které představují důležité instituce pro místní ekonomiku a rozvoj.⁸⁶

Čínské vysokoškolské vzdělání bylo od založení Čínské lidové republiky bezplatné, nicméně v 90. letech došlo v rámci reformy ke změně a čínští studenti jsou povinni za své studium platit. Výše poplatku závisí na kvalitě instituce, na stupni vzdělání a také na oboru.⁸⁷ Jelikož jsou poplatky na různých čínských univerzitách odlišné, rozhodla jsem se pro ilustraci zahrnout poplatky vybírané na třech předních čínských univerzitách. Univerzita v Pekingu účtuje studentům za jeden rok bakalářského studia 26 000 čínských jüanů za humanitní studia a 30 000 jüanů za studium vědeckých disciplín.⁸⁸ Šanghajská univerzita Jiao Tong má jednotnou sazbu pro rok bakalářského studia ve výši 24 800 jüanů.⁸⁹ Stejnou částku ročně požaduje i Univerzita Zhejiang pro studium v oborech ekonomie, obchodu či právních věd. Studenti literatury, historie či filozofie na této univerzitě zaplatí méně, konkrétně 19 800 čínských jüanů ročně.⁹⁰ Výše poplatků byla zjištěna z internetových stránek daných univerzit a jedná se tedy o aktuální poplatky pro rok 2018. Dle mého názoru je zajímavé výši poplatků posoudit společně s průměrným hrubým měsíčním příjmem. Průměrný hrubý

⁸⁵ ZHU, J. a BRANDENBURG, U. *Higher Education in China: in the light of massification and demographic change* [online]. 2007, s. 22-24 [cit. 2018-09-08]. ISSN 1862-7188. Dostupné z: https://www.che.de/downloads/Higher_Education_in_China_AP97.pdf

⁸⁶ ZHU, J. a BRANDENBURG, U. *Higher Education in China: in the light of massification and demographic change* [online]. 2007, s. 22-24 [cit. 2018-09-08]. ISSN 1862-7188. Dostupné z: https://www.che.de/downloads/Higher_Education_in_China_AP97.pdf

⁸⁷ ZHU, J. a BRANDENBURG, U. *Higher Education in China: in the light of massification and demographic change* [online]. 2007, s. 18-19 [cit. 2018-09-08]. ISSN 1862-7188. Dostupné z: https://www.che.de/downloads/Higher_Education_in_China_AP97.pdf

⁸⁸ Peking University. *General information* [online]. [cit. 2018-09-08]. Dostupné z: <http://www.isd.pku.edu.cn/HOME/ADMISSION.htm>

⁸⁹ Shanghai Jiao Tong University. *Tuition* [online]. [cit. 2018-09-08]. Dostupné z: http://isc.sjtu.edu.cn/EN/content.aspx?info_lb=166&flag=3

⁹⁰ Zhejiang University. *Undergraduate Programs Admission*. [online]. 2018 [cit. 2018-09-08]. Dostupné z: http://iczu.zju.edu.cn/english/redirect.php?catalog_id=226

měsíční příjem v ČLR dosahuje v roce 2018 6 193 čínských jüanů, v přepočtu 20 437 Kč⁹¹, ⁹². Čínský občan s průměrným měsíčním příjmem potřebuje tedy pro roční studium ekonomie na Univerzitě Zhejiang čtyřnásobek svého hrubého měsíčního příjmu. Pokud by stejný poměr platil i v České republice, rok bakalářského studia ekonomie by českého studenta vyšel na 127 404 Kč. Lze tedy zkonstatovat, že čínské vysokoškolské vzdělání na předních čínských univerzitách je poměrně nákladné. Bylo již zmíněno, že školné na smíšených univerzitách je oproti klasickým univerzitám výrazně vyšší. Nejdražší z nich, NYU Shanghai – společná univerzita New Yorské univerzity a Shanghai Normal University, požaduje od studentů téměř 110 000 jüanů ročně.⁹³

2.3 Hodnocení kvality čínských vysokých škol a reformy zavedené za účelem zvýšení jejich kvality

Jak již bylo zdůrazněno v první kapitole této práce, klíčovým parametrem vzdělání je jeho kvalita. Právě proto se následující podkapitola věnuje reformám podporujícím kvalitu čínského vysokoškolské vzdělávání a dále je zaměřena na postavení čínských univerzit na světových žebříčcích.

Význam kvalitativní stránky vzdělání si uvědomuje i čínská vláda. Již v 50. letech vymezila tzv. klíčové vysokoškolské instituce, které představovaly ty nejlepší vzdělávací instituce v zemi. Na tyto univerzity měl být kladen přednostní důraz za účelem jejich kvalitativního vývoje. V roce 1981 se do skupiny klíčových univerzit řadilo 96 institucí. Takto vysoký počet však nezaručoval jejich jedinečnost, a proto Státní plánovací komise ve spolupráci s ministerstvem školství vybrala pouze 16 nejlepších ze zmiňovaných 96. Šestnáctka nejlepších měla v budoucnu představovat přední vzdělávací instituce ČLR, mezi které se například řadily: Pekingská univerzita, Univerzita Tsinghua, Univerzita Fudan, univerzita Jiao Tong v Šanghaji a další.

Princip klíčových univerzit je úzce spjat se dvěma státními projekty, které jsou v následujícím textu přiblíženy. Prvním projektem, vládou představeným v roce 1995, byl Projekt 211, jehož název naznačoval i jeho hlavní cíl – ve **21.** století podpořit **1** sto nejlepších vzdělávacích institucí. Do daného projektu bylo zahrnuto 212 institucí, které získaly značné

⁹¹ S použitím aktuálního směnného kurzu České národní banky. 1CNY = 3,3 CZK

⁹² *China Average Yearly Wages*. Trading Economics [online]. 2018 [cit. 2018-09-08]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/china/wages>

⁹³ LU, X. *Transnational Education: Sino-Foreign Cooperative Universities in China* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2018/08/sino-foreign-cooperative-universities>

peněžní prostředky za účelem zkvalitnění výuky. Důraz přitom nebyl kladen pouze na výuku, ale projekt si bral za cíl i podporu výzkumu, a zároveň podporu klíčových oborů. Tedy takových, které jsou pro čínskou společnost nejpřínosnější.⁹⁴ Vedlejším cílem projektu bylo pozvednout úroveň dvou univerzit, konkrétně Pekingské univerzity a Univerzity Tsinghua, a umožnit jim stát se univerzitami světového formátu s pomocí intenzivní finanční podpory.⁹⁵

O tři roky později v roce 1998 byl představen Projekt 985, který reagoval na výrok čínského prezidenta Jiang Zemina, ve kterém vyjádřil nezbytnost vytvoření prvotřídních univerzit srovnatelných v mezinárodní měřítku.⁹⁶ Na počátku projektu bylo určeno 9 univerzit. V další fázi do roku 2003 se do projektu zařadilo dalších 25 univerzit a v roce 2013 se číslo univerzit ustálilo na konečném počtu 39. Úspěšnost projektu byla závislá na čtyřech oblastech, ve kterých musely být učiněny změny:

1. strategie univerzit;
2. financování;
3. vytvoření všeobecných institucí;
4. internacionalizace.

Všechny univerzity zahrnuté do projektu byly povinny vytvořit vlastní strategii, která měla vést k přetvoření dané instituce do podoby univerzity světového formátu. Dalším důležitým krokem bylo zajištění financování, na kterém se podílela centrální vláda společně s lokálními úřady. Sumy investované do projektu byly poměrně vysoké, v první fázi (do roku 2003) byly alokovány téměř 4 miliardy USD, které posloužily především na vybudování infrastruktury a studijního prostředí. V druhé fázi projektu bylo vyčleněno téměř 6 miliard USD za účelem nalákání talentovaných studentů i profesorů ze zahraničních univerzit, vytvoření špičkových výzkumných pracovišť a laboratoří, zvýšení kvality učebních postupů apod. Třetím bodem bylo vytvoření všeobecných vzdělávacích institucí. V Číně existovaly vysokoškolské instituce, které se zaměřovaly pouze na určité oblasti průmyslu a často nabízely pouze jedno zaměření. Tyto úzce specializované instituce vznikaly od založení ČLR a byly již zmíněny v podkapitole 2.1. Aby mohlo dojít k vytvoření všeobecných univerzit světového formátu, začalo docházet ke spojování těchto institucí, či k jejich připojování k větším univerzitám. Například v roce

⁹⁴ ZHU, J., BRANDENBURG, U. *Higher Education in China: in the light of massification and demographic change* [online]. 2007, s. 18-19 [cit. 2018-09-08]. ISSN 1862-7188. Dostupné z: https://www.che.de/downloads/Higher_Education_in_China_AP97.pdf

⁹⁵ HUANG, F. *Building the world-class research universities: a case study of China*. [online]. 2015, s. 207 [cit. 2018-09-14]. DOI: 10.1007/s10734-015-9876-8. ISSN 0018-1560. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10734-015-9876-8>

⁹⁶ ZHU, J., BRANDENBURG, U. *Higher Education in China: in the light of massification and demographic change* [online]. 2007, s. 18-19 [cit. 2018-09-08]. ISSN 1862-7188. Dostupné z: https://www.che.de/downloads/Higher_Education_in_China_AP97.pdf

1999 došlo k připojení Centrální akademie řemeslného umění k Univerzitě Tsinghua. Akademie se stala fakultou této univerzity. Posledním a neméně důležitým bodem úspěšnosti projektu bylo propojení čínských univerzit se světovým akademickým světem, jednak v podobě přilákání světových kapacit na čínské univerzity, vzájemné spolupráce čínských a zahraničních univerzit či aktivnější publikační činnost univerzitních pracovníků.⁹⁷

Projekty 211 a 985 byly zavedeny před více než dvaceti lety, nicméně čínská vláda přichází stále s novými způsoby, jak pozvednout úroveň klíčových univerzit. Mezi nejnovější snahy patří tzv. „*The Double First-Class University Plan*“, původně nazvaný jako „*World Class 2.0*“. Plán, jenž bych volně přeložila jako „plán na podporu výstavby univerzit světové třídy“, byl představen v listopadu roku 2015 ministerstvem školství, ministerstvem financí a komisí pro reformy a rozvoj. Cílem tohoto projektu je do roku 2049 kvalitativní vývoj vybraných institucí, zvýšení globálního povědomí a uznání čínského terciálního vzdělávacího systému. Na seznam nejlepších univerzit se dostalo celkem 42 institucí, které jsou dále rozděleny do skupin A a B. Skupina A čítající 36 univerzit, sdružuje instituce, které již v současnosti můžeme považovat za nejlepší světové instituce. Zbýlých 6 univerzit zahrnutých do skupiny B mají potenciál stát se top univerzitami světa. Pokud se na plán podíváme a porovnáme ho s předchozími dvěma projekty, zjistíme, že na seznamu nalezneme stejné univerzity jako v projektu 985, ke kterým byly přidány tři další instituce z projektu 211. Kromě určení 42 nejlepších univerzit, bylo dále definováno 465 oborů ze 140 čínských univerzit, na které je nahlíženo jako na potenciální obory světové úrovně.⁹⁸

Plán, jehož implementace započala v loňském roce, si stanovil tři mezikroky, kterých by měl v následujících letech dosáhnout:

1. Do roku 2020 rozšířit seznam univerzit světové úrovně a seznam nejlepších oborů.
2. Do roku 2030 prosadit více univerzit do žebříčků nejlepších univerzit světa a zároveň posílit roli vysokoškolského vzdělání v Číně.
3. K datu stého výročí založení ČLR se stát světovou mocností s nejlepšími univerzitami.

Aby plán fungoval, bude nutné podporovat výměnné pobyty studentů, podpořit uznávání kreditů, prohloubit vědeckou spolupráci s nejlepšími zahraničními univerzitami, nalákat zahraniční specialisty z různých oborů k hostování na čínských univerzitách a celkově

⁹⁷ HUANG, F. *Building the world-class research universities: a case study of China*. [online]. 2015, s. 207-209 [cit. 2018-09-14]. DOI: 10.1007/s10734-015-9876-8. ISSN 0018-1560. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1694925736?pq-origsite=summon>

⁹⁸ *Double First-Class university and discipline list policy update*. Australian Government: Department of Education and Training[online]. 2017 [cit. 2018-09-09]. Dostupné z: <https://internationaleducation.gov.au/International-network/china/PolicyUpdates-China/Pages/Double-First-Class-university-and-discipline-list-policy-update.aspx>

se zapojit do mezinárodního dění. Za účelem rozšíření seznamu nejlepších univerzit dojde k založení výboru skládajícího se ze státních orgánů, zástupců univerzit a výzkumných ústavů, kteří budou doporučovat univerzity, které mají potenciál stát se součástí projektu. Univerzity budou následně posouzeny a schváleny ministerstvem školství, ministerstvem financí a komisí pro reformy a rozvoj. Vývoj univerzit bude probíhat na základě individuálně zpracovaného plánu rozvoje. Pokud však nebude docházet k výraznějším pokrokům, bude možné univerzitu z tohoto projektu vyloučit a dále ji neposkytovat finance.⁹⁹

Plán „World Class 2.0“ se zdá velmi propracovaným, s jasně definovaným cílem. Jaké překážky k naplnění žádoucího konečného stavu však musí čínský vzdělávací systém překonat? Čína se musí v první řadě zbavit závislosti vzdělávacích institucí na centrální vládě, potažmo na vládách provinčních. Univerzity by pro svůj rozvoj měly získat větší svobodu v oblasti řízení a rozhodování. Rozhodovací pravomoci univerzit by měly být posíleny v oblastech jmenování univerzitního vedení, vypsání oborů, studijních plánů apod. Všechny tyto oblasti jsou v současnosti stále závislé na rozhodnutí vládních orgánů z vnějšího prostředí institucí. Je tedy třeba zapracovat na akademické samostatnosti univerzit. Dalším kritickým bodem je akademická korupce. Pod tímto pojmem si můžeme představit dosazování či povyšování politicky vhodných adeptů či toleranci k nepůvodním článkům a akademickým pracím.¹⁰⁰

Ačkoliv si všechny tři zmíněné projekty kladly za cíl zvýšení kvality vzdělávání, existuje k nim mnoho kritik. Nejnovější zavedený projekt se snaží z nejlepších čínských univerzit udělat univerzity světového formátu, čili nejlepší instituce přeměňuje na ještě lepší. Univerzity, které však nemají dostatečné předpoklady, žádné dodatečné peníze nedostanou. Tímto způsobem se čím dál více prohlubují rozdíly mezi tzv. klíčovými univerzitami a univerzitami klasickými. Pokud se na nový projekt podíváme z geografického hlediska, většina dotovaných univerzit se nachází v bohatších regionech ČLR, tudíž projekt nepomáhá rozvíjet chudší části země. Na druhou stranu je nutno podotknout, že oproti předchozím dvěma projektům jsou v současnosti, vzhledem k existenci nezávislého výboru navrhuje přidání určitých univerzit do plánu, univerzity vybírány objektivněji a je zamezeno podvodům. Díky možnosti vyloučení neprosperujících univerzit a zahrnutí univerzit nových, které začnou vykazovat potenciál

⁹⁹ *Implementation measures released for China's new world-class university policy*. Australian Government: Department of Education and Training [online]. 2017 [cit. 2018-09-09]. Dostupné z: <https://internationaleducation.gov.au/International-network/china/PolicyUpdates-China/Pages/Implementation-measures-released-for-Chinas-new-world-class-university-policy.aspx>

¹⁰⁰ LI, S. *From 985 to World Class 2.0: China's Strategic Move* [online]. 2018 [cit. 2018-09-09]. Dostupné z: <https://www.insidehighered.com/blogs/world-view/985-world-class-20-chinas-strategic-move>

pro kvalitní výuku, podněcuje plán zdravou konkurenci mezi univerzitami, na které bude vyvíjen tlak se neustále zlepšovat.¹⁰¹

Čínská vláda si důležitost vzdělání uvědomuje a mimo tři zmíněné projekty zařadila podporu vzdělání i do 13. pětiletky, jež byla zmíněna v podkapitole 1.3. Pětiletka se váže k období 2016-2020. Jako jeden z cílů, kterého chce ČLR během 5ti letého období dosáhnout, je lepší vzdělání a zdravotnictví pro své občany. Hlavními cíli v oblasti vzdělávání je rozvoj moderního vzdělávacího systému, celkové pozvednutí kvality a spravedlnosti ve vzdělání. V oblasti vysokoškolského vzdělávání chce pětiletka dosáhnout moderního systému, zmodernizovat učební metody, doplnit je o nové teorie, poznatky a techniky. Dále si za cíl klade propojení praxe a vzdělání, podporu studentské tvořivosti, inovativnosti a podporu jejich podnikatelských aktivit. Dále by chtěla posílit univerzitní vzdělávání v západní a centrální části země a podporovat vstup studentů z vesnických oblastí na čínské klíčové univerzity. V dalších bodech se pětiletka podobá projektu World Class 2.0, jelikož chce podporovat rozvoj univerzit světového formátu a docílit, aby se tyto univerzity dostaly na přední příčky nejlepších univerzit světa.¹⁰² Pokud se podaří splnit tyto vytyčené cíle, posune se čínské univerzitní vzdělávání kvalitativně směrem nahoru. Hodnocení úspěšnosti 13. pětiletky bude však možno provést až po jejím dokončení v roce 2020.

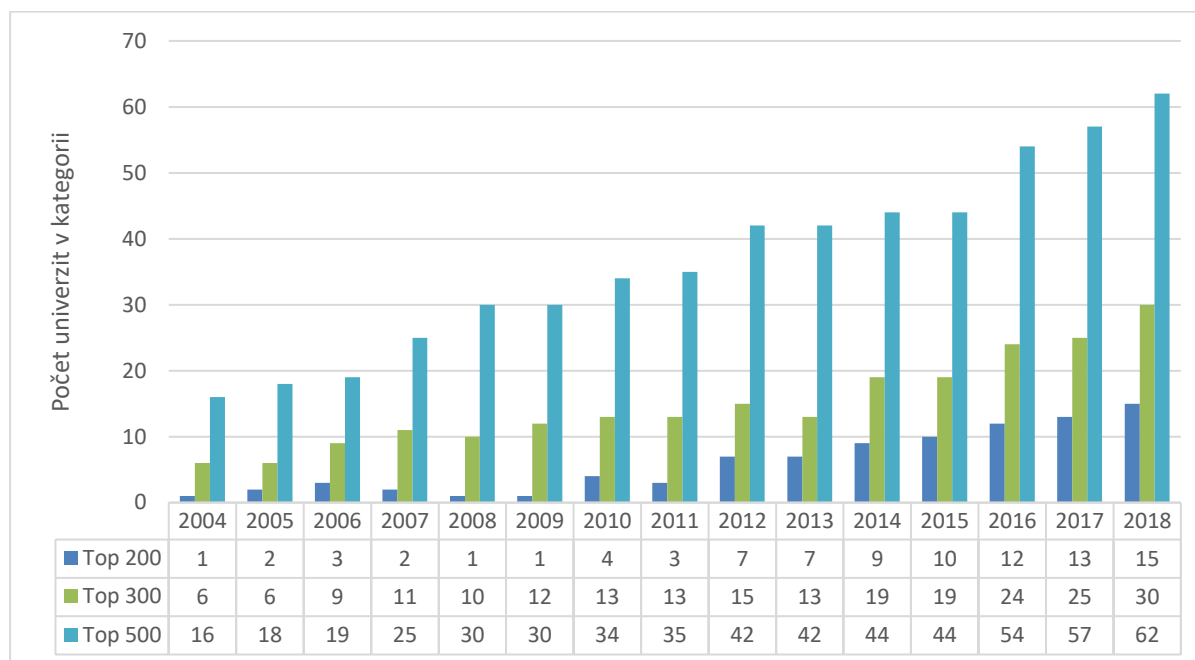
Následující text přiblíží, jak si čínské univerzity vedou na světových žebříčcích a jak se jejich postavení v posledních letech vyvíjí. Graf 5 vychází z dat Šanghajského žebříčku univerzit „*Academic Ranking of World Universities*“ (ARWU) a znázorňuje vývoj počtu čínských univerzit, které se řadí mezi nejlepší univerzity světa. Z grafu je patrné, jak se vyvíjel počet univerzit v žebříčcích dvou set, tří set a pěti set nejlepších univerzit světa. Za sledované období 2004-2018 roste počet univerzit ve všech znázorněných kategoriích. Velkým úspěchem je fakt, že se za sledované období počet čínských zástupců na prvních dvou stech místech zvýšil patnáctkrát. Značné zvýšení počtu čínských univerzit proběhlo také na prvních třech i pěti stech místech.¹⁰³

¹⁰¹ GAO, Ch. *A Closer Look at China's World-Class Universities Project: China struggles to balance promoting top-ranked universities and supporting the rest of its universities* [online]. 2017 [cit. 2018-09-09]. Dostupné z: <https://thediplomat.com/2017/09/a-closer-look-at-chinas-world-class-universities-project/>

¹⁰² *The 13th Five Year Plan for Economic and Social Development of the People's Republic of China* [online]. s.161-165 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201612/P020161207645765233498.pdf>

¹⁰³ *Academic Ranking of World Universities. Ranking.* [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

Graf 5: Hodnocení čínských univerzit podle ARWU, počet univerzit v jednotlivých kategoriích, 2004-2018

Zdroj: Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

Vývoj počtu čínských univerzit v rámci nejlepších sto univerzit světa jsem do grafu pro přehlednost nezahrnovala, jelikož čínské univerzity se do první stovky dostaly až v roce 2016, tehdy se jednalo konkrétně o Pekingskou univerzitu a Univerzitu Tsinghua. Pokud se vrátíme zpět k projektu 211, zjistíme, že právě tyto dvě univerzity byly značně finančně podporovány s cílem vytvořit z nich univerzity světového formátu. V roce 2018 se do žebříčku sta nejlepších univerzit dostala i univerzita Zhejiang.¹⁰⁴

Nelze s jistotou konstatovat, že pouze rozebrané vládní projekty vedly k růstu úspěšnosti čínských univerzit, nicméně v roce 2018 čínské univerzity zaujímají 12,4 % z 500 nejlepších vysokých škol světa, zatímco v roce 2004 se jednalo pouze o 3,2 %. Jak jsem již avizovala, ještě lepší situace je v žebříčku nejlepších 200 škol, kde se Číně podařilo zvýšit své zastoupení z 0,5 % na 7,5 %. Čína má před sebou ještě dlouhou cestu a velké množství práce, pokud se chce do roku 2049 stát světovou akademickou mocností, nicméně rostoucí počet univerzit ve zmíněných žebříčcích je jistě jevem pozitivním. Je nutné podotknout, že Šanghajska organizace zařazuje mezi čínské univerzity i univerzity v Hongkongu, Tchaj-wanu a Macau.

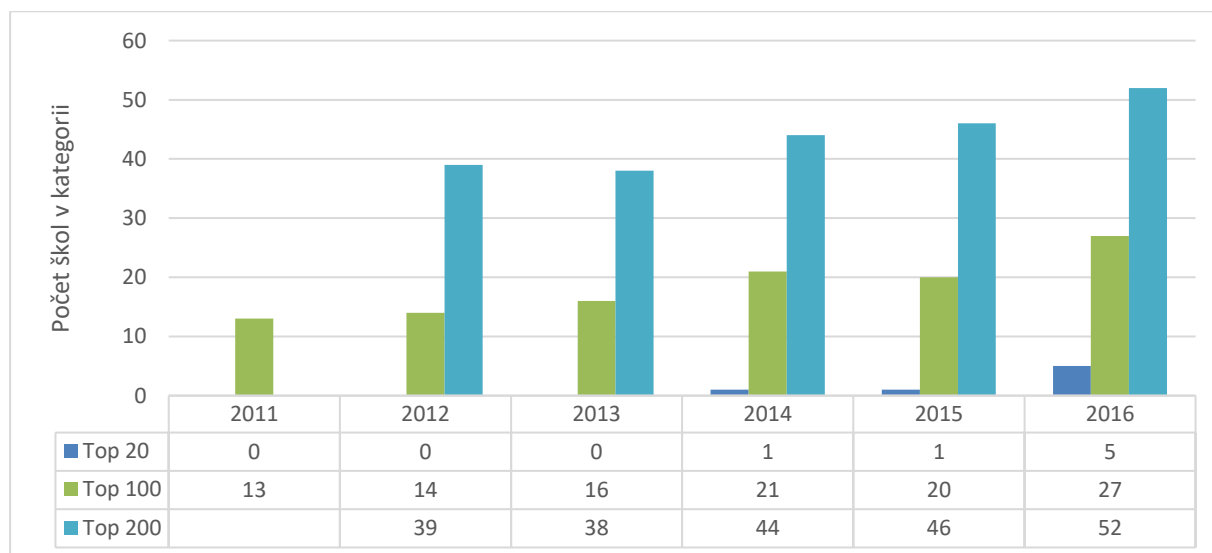
¹⁰⁴ Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

Přesné oddělení počtu univerzit z těchto oblastí a univerzit pevninské Číny je dostupné až od roku 2017, proto nebyl tento fakt zakomponován do grafů.¹⁰⁵

Pro porovnání bych ráda uvedla postavení Spojených států amerických, které jsou známé pro své nejlepší univerzity světa. V případě USA se počet vysokých škol od roku 2004 v první dvoustovce dokonce snížil z 90 na současných 69 univerzit. Nicméně USA jsou lídrem ve skupině dvaceti nejlepších škol, kde mají v současnosti podle ARWU 16 zástupců, zatímco ČLR na takto vysokých pozicích nemá prozatím žádného zástupce.¹⁰⁶

Jak již bylo zmíněno v podkapitole 1.2, Šanghajska organizace sestavuje také žebříčky ARWU-FIELD, v jejichž rámci dochází k rozdělení univerzit podle jejich zaměření. Z mého pohledu je nejzajímavější kategorie Technologie a počítačové vědy, především její žebříček dvaceti nejlepších škol. V roce 2016 čínské vysoké školy obsadily v této kategorii 5 míst, jinými slovy čtvrtina z dvaceti nejlepších univerzit z oblasti počítačových věd jsou právě univerzity čínské. Další zajímavostí je, že čínské univerzity se v top 20 počítačových vědách objevily poprvé až v roce 2014. Pokud si své místo v tomto žebříčku udrží a bude pokračovat rostoucí trend univerzit, stanou se čínské vysoké školy lídrem v oblasti vysokoškolského počítačového vzdělávání. Přibližně čtvrtinové zastoupení čínské univerzity drží i mezi nejlepšími sto i dvě stě univerzitami světa.

Graf 6: Postavení čínský univerzit na žebříčku ARWU-FIELD, 2011-2016, Technologie a počítačové vědy

Zdroj: Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

¹⁰⁵ Nicméně pro letošní rok se v žebříčku pět seti nejlepších univerzit světa umístilo 62 čínských zástupců, z kterých právě 11 leží ve zmíněných oblastech (konkrétně 5 se nachází v Hongkongu a 6 na Tajvanu).

¹⁰⁶ Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

Grafy znázorňující postavení univerzit v ostatních čtyřech kategoriích, tedy Přírodní vědy a matematika, Zemědělství, Sociální vědy a Klinická medicína a farmacie jsou uvedeny v příloze 1. V těchto kategoriích nemají čínské univerzity tak silné postavení, a proto jsem tyto grafy nezahrnula do hlavní části diplomové práce. Na grafech je nicméně i přesto patrný rostoucí počet čínských univerzit, které se stávají nejlepšími univerzitami světa.

V podkapitole 1.2 byly kromě žebříčku ARWU zmíněny další dva žebříčky, konkrétně Times Higher Education (THE) a žebříček QS. Každý z nich hodnotí univerzity na základě odlišných kritérií, a tudíž se dané univerzity umísťují na různých místech. V tabulce 2 je ilustrováno pořadí osmi čínských univerzit v těchto třech žebříčcích pro rok 2018. Pořadí univerzit se napříč žebříčky poměrně liší. Nejprísnejší se zdá býti žebříček ARWU, ve kterém se univerzity dostávají horší hodnocení.

Tabulka 2: Srovnání postavení čínských univerzit v žebříčcích nejlepších univerzit, 2018

	THE	QS	ARWU
Pekingská univerzita	27.	38.	57.
Univerzita Tsinghua	30.	25.	45.
Čínská univerzita v Hongkongu	58.	46.	151.-200.
Univerzita Fudan	116.	40.	101.-150.
Vědecko-technická univerzita Číny	132.	97.	101.-150.
Univerzita Nanjing	169.	114.	151.-200.
Univerzita Zhejiang	177.	87.	67.
Univerzita Jiao Tong Šanghaj	188.	62.	101.-150.

Zdroje: Academic Ranking of World Universities. Ranking. [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>
 QS World University and Business School Rankings. QS [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <http://www.qs.com/rankings/>
 The World University Ranking. Times Higher Education [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>

Nejstarší čínská univerzita, Pekingská univerzita, se v žebříčku THE stala nejlépe hodnocenou čínskou univerzitou a umístila se v celkovém pořadí na 27. místě. Společnost QS Pekingskou univerzitu umístila na 38, Šanghajský žebříček ARWU tuto univerzitu dokonce umístil až na 57. místo. Zajímavá je pozice univerzity Zhejiang, která se v žebříčku ARWU poprvé dostala do první stovky nejlepších univerzit v roce 2017. V roce 2018 se podle tabulky umístila na 67. místě. Žebříček QS tuto univerzitu také považuje za jednu z nejlepších a umístil ji na 87. místo. Společnost THE ji však zařadila až na 177. místo. Všechny žebříčky se však shodnou na kvalitách Pekingské univerzity a univerzity Tsinghua, jelikož je obě zařadily do první stovky nejlepších univerzit světa.

3 Specifika čínského trhu práce a postavení absolventů na tomto trhu

3.1 Vývoj čínského trhu práce a jeho specifika

Pod pojmem „trh práce“ se v ČLR skrývá něco odlišného než v Evropě, proto následující text nejprve přibližuje charakteristiky a aktuální stav čínského trhu práce a až poté se zabývá postavením čínských absolventů na trhu práce.

Pro porozumění čínskému trhu práce je nutné se podívat do historie a zjistit, jaké události ho v průběhu 20. století ovlivňovaly a formovaly. Čínský trh práce byl a stále je rozdělen na dvě části: městskou a venkovskou. Toto rozdělení je především důsledkem událostí roku 1949, kdy se v Číně k moci dostala komunistická strana. Městská a vesnická část ekonomiky a zároveň pracovního trhu byly od této doby velmi striktně odděleny a každá z nich se vyvíjela samostatně. Mobilita mezi těmito dvěma subsystémy byla přísně regulována a byla v zásadě nemožná. Rozdělení Číny na dvě části bylo umožněno systémem hukou.

Hukou je občanský informační systém, obsahující veškeré demografické údaje o registrovaných čínských obyvatelích. Systém má v Číně několik staletí dlouhou tradici, původně sloužil jako pomocník při výběru daní. Veškeré osobní údaje jako například bydliště, věk, pohlaví či profese byly uvedeny v dokumentu huji, který je dnes znám pod názvem hukou. Venkovské oblasti státu, jež byly zničeny druhou světovou válkou, nebyly ideálním místem k životu. Venkovské obyvatelstvo se proto snažilo přesídlit do bohatších měst za vidinou lepších pracovních míst. Pokusy o přesídlení byly však ve většině případů neúspěšné a zastavené úředníky. Od ledna roku 1958 se hukou stal registračním systémem zabráňujícím volnému pohybu pracovníků, definitivně rozdělující zemi na venkovské a městské oblasti. Z venkovské (zemědělské) kategorie bylo téměř nemožné se dostat do městské skupiny. Zajímavou roli v tehdejšímu systému hukou hrálo vysokoškolské vzdělání, jelikož představovalo jednu z možností posunu ve společenském žebříčku. Jedinec mohl totiž svou pozici v systému hukou změnit kromě uzavření manželství a absolvování vojenské služby, právě díky vystudování vysoké školy. Vzdělání bylo tedy do 80. let vstupenkou do městské části ČLR a stalo se pro mladé lidi z vesnických oblastí velkým lákadlem.¹⁰⁷

¹⁰⁷ MA, Li. The Chinese Exodus: Migration, Urbanism, and Alienation in Contemporary China. 2018, s. 12-36. ISBN 978-1-5326-4599-0.

Důvodem, proč chtěla vláda striktně zamezit mobilitě pracovníků a ve vesnických oblastech udržet co nejvíce obyvatel, byla nízká produktivita v zemědělské produkci. Větší počet pracovníků v zemědělství tento problém pomáhal řešit. Vláda se takto snažila zajistit dostatek potravin především pro městské oblasti, které byly důležité pro industrializaci země. Pracovní silou pomáhající rozvoji venkova se v době kulturní revoluce stali i městští studenti, kteří byli z měst posíláni na venkov, aby okusili práci rolníků.¹⁰⁸ Na přelomu 70. a 80. let došlo však k rapidnímu zlepšení produktivity ve venkovských oblastech a začal se tam projevovat problém podzaměstnanosti. Od 80. let došlo k uvolňování zákazu migrace v rámci Číny, resp. celého systému hukou, kvůli problémům se zaměstnaností na vesnicích a potřebou levné pracovní síly ve městech.

Městská část pracovního trhu byla také poměrně specifická. Před rokem reformy 1978 nebylo možné, aby si jedinec zvolil práci. Pracovní pozice mu byla přidělena, zaměstnavatel neměl možnost výběru zaměstnanců a zároveň nemohl pracovníky ani propouštět. Platební ohodnocení bylo určováno zvenčí, nikoliv z vůle zaměstnavatele. Stejně jako v České republice v době vlády komunistické strany, většina obyvatel pracovala ve státním sektoru. Dalším neefektivním prvkem tehdejšího čínského trhu práce byla doživotní jistota zaměstnání, která vedla k velmi nízké produktivitě a efektivitě pracovníků. V 80. letech Čína začala poprvé podporovat vznik soukromého sektoru, a to hned z několika důvodů. Jak bylo již dříve zmíněno, studenti, kteří byli posláni v dobách kulturní revoluce pracovat na venkov, se v tomto období začali vracet zpět do městských oblastí, což na trhu práce zvýšilo poptávku po práci a nezaměstnanost.¹⁰⁹

Leden roku 1995 s sebou přinesl zákon od základu měnící čínský pracovní trh. Tímto zákonem bylo firmám oficiálně dovoleno vybírat si pro ně vhodné kandidáty na danou pracovní pozici. Zaměstnanci měli také od této doby právo vyjednávat podmínky a délku pracovního úvazku. Zaměstnavatelé od této doby mohli své zaměstnance motivovat vyšší platou.¹¹⁰

Rok 1997 s sebou přinesl politiku „Držet se velkých, malé nechat jít“. Tato politika, která byla zavedena v důsledku velkého procenta krachujících státních firem, vedla k částečné privatizaci čínského městského trhu. Velké státní podniky byly i nadále spravovány státem, ale menší byly privatizovány a přenechány tržním vlivům. U malých firem tedy od roku

¹⁰⁸ MA, Li. *The Chinese Exodus: Migration, Urbanism, and Alienation in Contemporary China*. 2018, s. 12-36. ISBN 978-1-5326-4599-0.

¹⁰⁹ MENG, X. *Labor Market Outcomes and Reforms in China*. American Economic Association [online]. 2012, 76-77 [cit. 2018-10-06]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/23290281

¹¹⁰ FENG, S., HU, Y., MOFFITT, R. *Long Run Trends in Unemployment and Labour Force Participation in China*. NBER. 2015.

1997 záleželo na jejich konkurenceschopnosti. Trh od té doby rozhodoval o tom, jestli budou dále fungovat, či zaniknou. Tento počín s sebou přinesl velké množství nezaměstnaných osob.¹¹¹ Městské části ekonomiky se začaly potýkat se zvyšující se nezaměstnaností. V té době se zároveň mnoho vesnických obyvatel stěhovalo do měst za práci díky uvolnění striktního systému hukou. Mezi držiteli vesnického hukou, kteří pracovali ve městech, však byla nezaměstnanost poměrně nízká na rozdíl od nezaměstnanosti mezi obyvateli spadajícími pod městské hukou. Pracovní pozice v rozšiřujících se městech sice byly dostupné, ale byly většinou nebezpečné a podřadné a městští pracovníci nechtěli na těchto pozicích pracovat, proto zůstávaly dostupné pro vesnické obyvatelstvo.¹¹²

Posledním faktorem, který zvyšoval nezaměstnanost, byla asijská finanční krize, která propukla v roce 1997. Čínská vláda se roku 1999 rozhodla, právě z důvodů rostoucí nezaměstnanosti mladých lidí, mimo jiné, masivně rozšířit vysokoškolské vzdělání mezi čínskými obyvateli. Kromě toho, že by vysokoškolské vzdělání „umístilo“ miliony středoškolských absolventů a tím posunulo problematiku nezaměstnanosti mladých lidí a že by se celkově zlepšila kvalita čínského lidského kapitálu a zvýšila konkurenceschopnost Číny, mělo toto opatření i další podcíle. Rozšíření vysokoškolského vzdělání mělo zvýšit spotřebu domácností a přispět 0,5 % k meziročnímu růstu HDP.¹¹³

Pokud se vrátíme zpět k systému hukou, zjistíme, že má obrovský význam i při přijímacích řízeních na čínské vysoké školy. Univerzity často určí kvóty pro příjem žadatelů z různých oblastí na základě příslušnosti k danému regionu, neboli na základě hukou příslušnosti. Neberou přitom v potaz počty žadatelů z jednotlivých oblastí. V případě Pekingské univerzity byly v roce 2012 stanoveny následující kvóty. Univerzita v roce 2012 mohla přijmout 150 žadatelů s trvalým pobytem v Pekingu a pouze 9 žadatelů z provincie Hebei. Pokud porovnáme počty studentů skládající zkoušku gaokao z těchto dvou oblastí, zjistíme, že z oblasti Hebei jich bylo 6,3krát více, konkrétně z Pekingu skládalo zkoušku 73 tisíc studentů a z oblasti Hebei 459 tisíc jedinců.¹¹⁴ Z toho plyne, že Pekingská univerzita vybírala z menšího počtu žadatelů z Pekingu větší počet studentů, naopak z provincie Hebei vybírala mnohem menší počet studentů z většího počtu žadatelů. Logicky tedy jsou žadatelé

¹¹¹ MENG, X. Labor Market Outcomes and Reforms in China. American Economic Association [online]. 2012, 76-77 [cit. 2018-10-06]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/23290281

¹¹² MENG, X. Labor Market Outcomes and Reforms in China. American Economic Association [online]. 2012, 79 [cit. 2018-10-06]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/23290281

¹¹³ HE, Y., MAI, Y. *Higher Education Expansion in China and the "Ant Tribe" Problem* [online]. Higher Education Policy, 2014, s. 334-335 [cit. 2018-10-23]. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1700241041/72A2E1E6758D41FFPQ/1?accountid=17203>

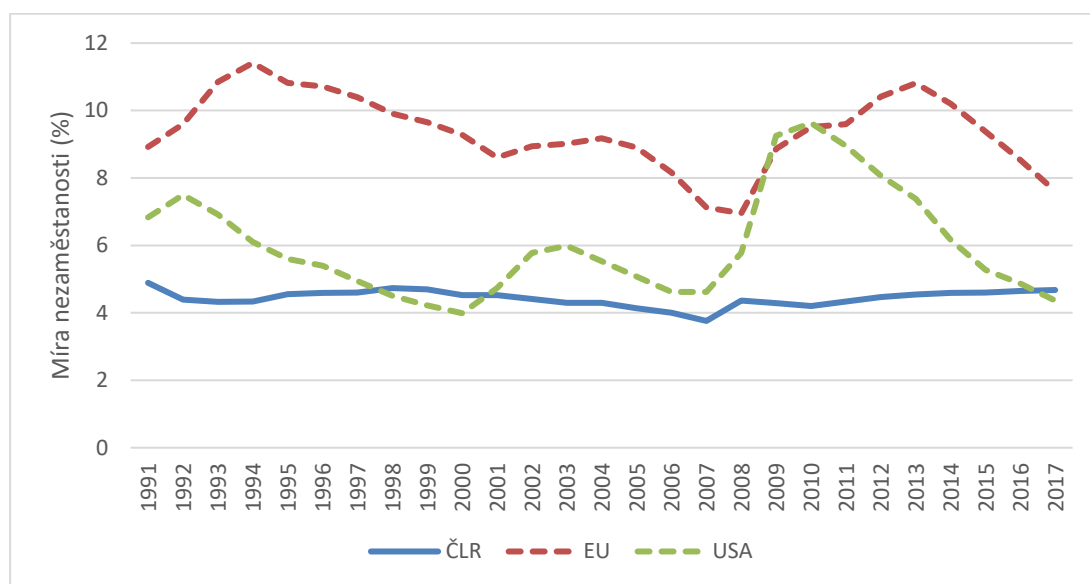
¹¹⁴ LIU, Y. Employment and Starting Wages of New Graduates in China: Using the latest available survey data. RIETI Discussion Paper Series. 2016, s. 2-3.

z oblastí Hebei v tomto případě diskriminování, jelikož je pravděpodobné, že se na univerzitu z Pekingů dostanou méně schopní a vzdělaní žadatelé jenom díky kvótám, nikoliv díky svým studijním výsledkům.

3.2 Rozpor mezi oficiální a reálnou mírou nezaměstnanosti v ČLR

Vývoj míry nezaměstnanosti v Číně znázorňuje graf 7. Je patrné, že míra nezaměstnanosti v Číně je za sledované období velmi nízká a poměrně stabilní. V období 1991-2017 se pohybuje mezi 4-5 %. Zdá se, že výše popsané události a poměrně zásadní změny neměly na vývoj míry nezaměstnanosti vliv. Reformy pracovního trhu 90. let, vstup do Světové obchodní organizace v roce 2001, masivní nárůst počtu vysokoškolsky vzdělaných jedinců, ani celosvětová finanční krize se podle grafu nijak zásadně neprojeví na vývoji čínské míry nezaměstnanosti. Do grafu jsem pro porovnání také zařadila vývoj míry nezaměstnanosti ve Spojených státech amerických a Evropské unii, u kterých můžeme pozorovat znatelnější výkyvy.

Graf 7: Vývoj míry nezaměstnanosti v ČLR, 1991-2017

Zdroj: Světová banka [online]. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org>

Data, z kterých byl graf vytvořen, pochází z oficiálních čínských zdrojů, u kterých však nelze očekávat věrné zobrazení reality. Odhaduje se, že skutečná míra nezaměstnanosti v ČLR je mnohem vyšší. Důvodů je několik. Prvním je odlišná definice nezaměstnanosti jako takové. Jak bylo vysvětleno v teoretickém úvodu této práce, ve většině zemí světa je nezaměstnanost definována podle doporučení mezinárodní organizace práce.

Nezaměstnaným je podle ILO osoba v produktivním věku, která je v současné době bez zaměstnání, ale práci aktivně hledá. Tato osoba je připravena do určitého časového termínu do práce nastoupit. Vzorec pro výpočet míry nezaměstnanosti je uveden v podkapitole 1.4. Čínská definice míry nezaměstnanosti je odlišná. Čína jako ukazatel míry nezaměstnanosti používá ukazatel RUUR (Registered Urban Unemployment Rate), který lze vypočítat jako podíl registrovaných nezaměstnaných vůči součtu registrovaných nezaměstnaných a pracujících obyvatel. Jmenovatelem tedy není pracovní síla, ale pouze součet registrovaných nezaměstnaných a pracujících. Nezaměstnaný musí splňovat určitá kritéria, které se ovšem opět liší od kritérií ILO. Nezaměstnaný muž musí být ve věku 16–60 let, nezaměstnaná žena ve věku 16–55 let. Nezaměstnaný musí být připraven nastoupit do práce a zároveň musí aktivně hledat práci po dobu delší než měsíc. Oproti ILO však čínský nezaměstnaný musí spadat pod městské hukou a co je nejdůležitější, musí se sám aktivně registrovat jako nezaměstnaný u příslušného úřadu.¹¹⁵

RUUR tedy vůbec nebere v potaz nezaměstnanost vesnických obyvatel či migrujících jedinců do měst. Dále nepočítá s propuštěnými pracovníky, kteří se dobrovolně neregistrují. Kritérium registrace je velmi zkreslující a podhodnocující čínskou míru nezaměstnanosti. Mnoho lidí se neregistruje z mnoha rozličných důvodů. Propuštění zaměstnanci považují svou nezaměstnanost za dočasnou a připadá jim zbytečné se registrovat. Mnoho nezaměstnaných navíc nezná výhody, které jim ze statusu nezaměstnaný plyne, a proto jim připadá zbytečné se registrovat. Mladí lidé po ukončení školy nemají nárok na sociální dávky, a tudíž nemají důvod se u příslušného úřadu registrovat. V roce 2004 mezi nezaměstnanými ve věku 16-60 bylo pouze 38 % mužů a 33 % žen registrováno.¹¹⁶ Podstatně míru nezaměstnanosti také zkresluje možnost manipulace místních úřadů s počty nezaměstnaných. Z čínské definice nezaměstnanosti je patrné, že je velmi problematické zjistit v nejlidnatější zemi světa skutečnou míru nezaměstnanosti. Mnohé studie poskytují odhady či vybírají menší oblasti, ve kterých se snaží skutečnou míru nezaměstnanosti zjistit. Wang a Sun ve své studii z roku 2014 odhadli skutečnou míru nezaměstnanosti ve 30 hlavních

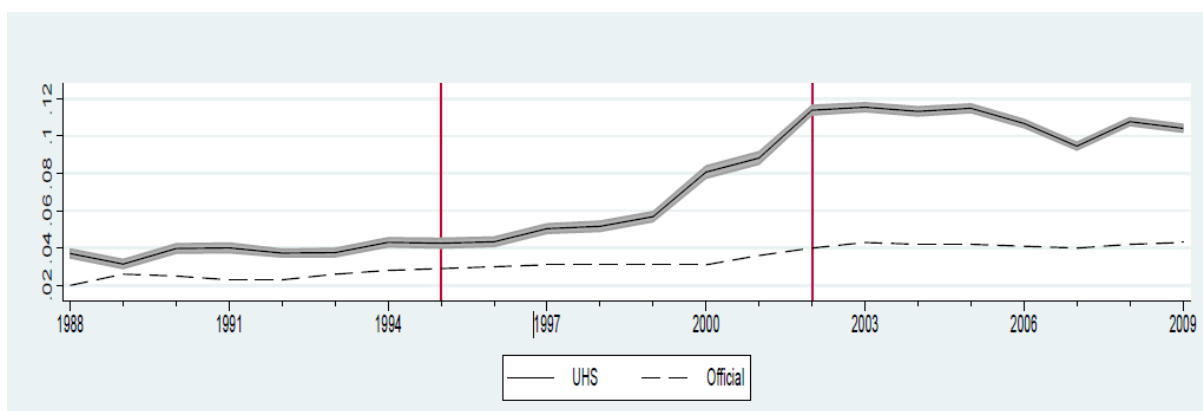
¹¹⁵ WANG, X., SUN, W. *Discrepancy between Registered and Actual Unemployment Rates in China: An Investigation in Provincial Capital Cities*. Institute of World Economics and Politics, Chinese Academy of Social Sciences, 2014.

¹¹⁶ SCHUCHER, G. *A Ticking "Time Bomb": Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014, s. 10-11.

městech jednotlivých provincií v roce 2007 na 13,44 %, čili míru značně převyšující oficiální míru nezaměstnanosti.¹¹⁷

Příliš nízkou a stabilní oficiální mírou nezaměstnanosti se zabývají i Feng, Hu a Moffitt ve své studii z roku 2015. Podle nich není reálné, aby byla míra nezaměstnanosti za posledních 30 let téměř neměnná, především z důvodů přeměny čínské ekonomiky z centrálně plánované na sociálně tržní, privatizaci státních podniků, migraci venkovských obyvatel a nárůstu počtu vysokoškolsky vzdělaných Číňanů. Tato studie je založena na datech z průzkumů domácností v období 1988-2009. Tento průzkum je spravován čínským statistickým úřadem. Podobně jako studie Wanga a Suna, i tato se zabývá nezaměstnaností v čínských městech.

Graf 8: Vývoj oficiální a průzkumem zjištěné míry nezaměstnanosti v ČLR, 1998-2009

Zdroj: FENG, S., HU, Y., MOFFITT, R. *Long Run Trends in Unemployment and Labour Force Participation in China*. NBER, 2015, s. 33.

Graf 8 znázorňuje vývoj oficiální míry nezaměstnanosti v porovnání se studií zjištěnou mírou nezaměstnanosti. Do roku 1995 je zjištěná míra sice o něco vyšší než oficiální, nicméně neliší se příliš zásadně. Vývoj zjištěné míry nezaměstnanosti v druhé části grafu od roku 1995 do 2002 koreluje s událostmi tohoto období. Právě v této době dochází k privatizaci a zavírání státních podniků a začíná období migrace vesnických pracovníků do větších měst. Růst míry nezaměstnanosti je zastaven vstupem Číny do WTO v roce 2001, od té doby je míra nezaměstnanosti opět stabilní, s lehce klesající tendencí. Oficiální míra je však oproti průzkumem zjištěné míře nezaměstnanosti zásadně podhodnocena. Autoři studie připisují rozšiřujícímu se vysokoškolskému vzdělání pozitivní efekt na vývoj míry nezaměstnanosti,

¹¹⁷ WANG, X., SUN, W. *Discrepancy between Registered and Actual Unemployment Rates in China: An Investigation in Provincial Capital Cities*. Institute of World Economics and Politics, Chinese Academy of Social Sciences. 2014.

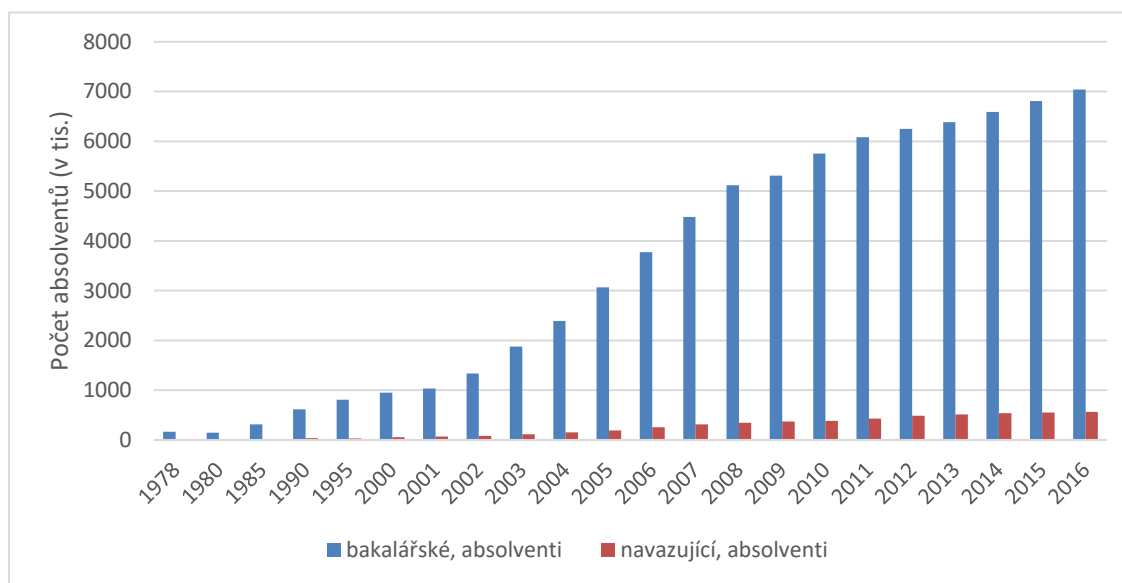
jelikož díky němu dochází ke zkvalitňování pracovní síly a tvrdí, že právě ona bude v budoucnu míru nezaměstnanosti snižovat.¹¹⁸

Oficiální míra nezaměstnanosti v Číně je tedy mnohem nižší než skutečná míra nezaměstnanosti, zároveň je velmi složité skutečnou míru nezaměstnanosti zjistit. Pouze díky menším studiím lze odhadovat alespoň přibližné hodnoty. Je patrné, že není vhodné oficiální míru nezaměstnanosti mezinárodně srovnávat. Takové srovnání je neefektivní, vzhledem k absolutně odlišným způsobům výpočtu tohoto ukazatele.

3.3 Postavení čínských absolventů na trhu práce

Počet čerstvých absolventů, kteří vstupují na pracovní trh, se každoročně rapidně zvyšuje. O jak masivní nárůst absolventů se za posledních 40 let jedná, znázorňuje graf 9.

Graf 9: Vývoj počtu absolventů, 1978-2016, v tisících

Zdroj: National Bureau of Statistics of China [online]. [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2017/indexeh.htm>

Zatímco v roce 2000 se počet absolventů pohyboval okolo jednoho miliónu, o šestnáct let později jejich počet poprvé překročil hranici sedmi miliónů. V roce 2017 počet absolventů již překročil 8 miliónů.¹¹⁹ Čínský trh práce se tudíž musí průběžně měnit tak, aby rostoucí

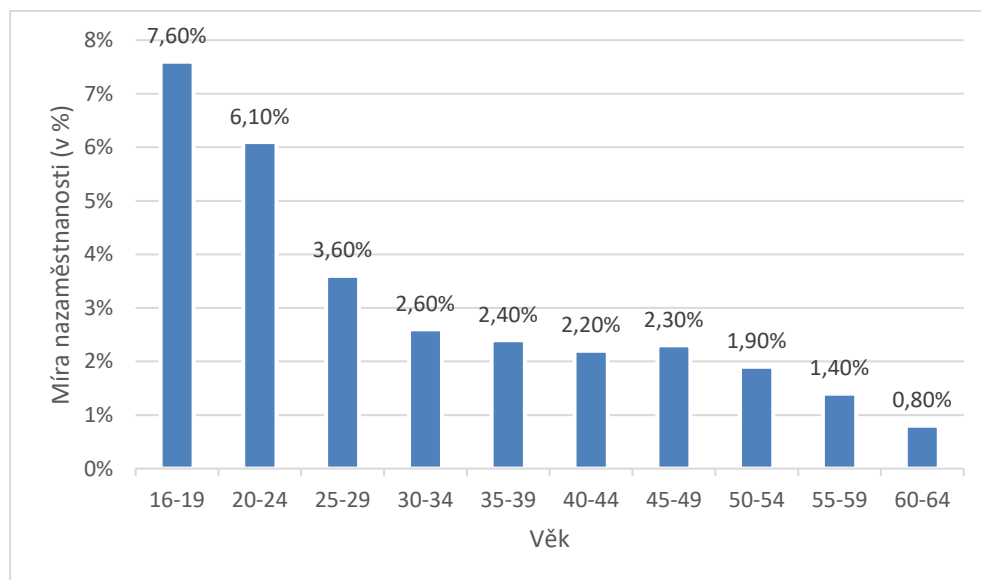
¹¹⁸ FENG, S., HU, Y., MOFFITT, R. *Long Run Trends in Unemployment and Labour Force Participation in China*. NBER. 2015.

¹¹⁹ STAPLETON, K. *China now produces twice as many graduates a year as the US*. World Economic Forum [online]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2017/04/higher-education-in-china-has-boomed-in-the-last-decade>

nabídka vysokoškolsky vzdělaných pracovníků nevytvářela nerovnováhu na trhu práce. Pokud by však čínský pracovní trh zůstal i nadále neměnný, čínští absolventi by měli čím dál větší problémy s nezaměstnaností či podzaměstnaností. Jak pružně dokáže čínský trh práce na tyto změny reagovat a jaké je postavení absolventů na trhu, rozebírá následující text. Zjištění míry skutečné nezaměstnanosti čínských absolventů je však mnohem složitější než určení celkové čínské míry nezaměstnanosti. Následující část diplomové práce proto pracuje s daty z různých studií či s odhady. Tato podkapitola se však spíše zaměřuje na postavení čínských absolventů na trhu práce a na faktory, které jejich postavení zhoršují, popřípadě zlepšují než na samotné určení míry nezaměstnanosti.

Podle grafu 10 měli v roce 2010 mladí lidé největší míru nezaměstnanosti. Nejohroženější skupinou byla věková kategorie 16-19 let, která vykazovala hodnoty nezaměstnanosti 7,6 %. Míra nezaměstnanosti s věkem postupně klesala. Pozitivním jevem je délka nezaměstnanosti, která byla průměrně nejkratší právě u mladých lidí. Mladí nezaměstnaní ve skupině 16-19 let byli v roce 2010 průměrně nezaměstnaní po dobu 8,7 měsíce, pro skupinu 20-24 let byla tato doba o měsíc delší, tedy 9,7 měsíce. Procento dlouhodobě nezaměstnaných bylo také mezi mladými nejnižší.¹²⁰

Graf 10: Průměrná míra nezaměstnanosti podle věkových skupin, 2010, v %

Zdroj: WANG, J., BAO, C., CAO, J., KRING, S. *Jobs and Skills for Youth: Review of Policies for youth employment of China*. ILO, 2016.

¹²⁰ WANG, J., BAO, C., CAO, J., KRING, S. *Jobs and Skills for Youth: Review of Policies for youth employment of China*. ILO, 2016, s. 33.

Míra nezaměstnanosti mladých každoročně roste. Mezinárodní organizace práce ve své studii z roku 2016 uvádí, že míra nezaměstnanosti mladých lidí¹²¹ dosahovala v roce 2012 hodnoty 9,7 %.¹²² Tato data však opět nepodávají informace o nezaměstnanosti čínských absolventů, pouze o mladých lidech obecně, nicméně pro jistou představu a přiblížení stavu na trhu práce jsou tato data užitečná.

Poněkud starší data přináší Bai ve své studii z roku 2006, kde uvádí, že nově největší vysokoškolský vzdělávací systém na světě produkuje poměrně vysoké počty nezaměstnaných jedinců. Nezaměstnanost absolventů podle této studie v roce 2004 dosahovala počtu 690 000 studentů a očekávalo se, že do roka tento počet vzroste o dalších sto tisíc.¹²³ Podle dat MyCOS pouze 8 % absolventů, kteří ukončili vysokou školu v roce 2015, bylo 6 měsíců po promoci nezaměstnaných.¹²⁴

Nezaměstnanost však není jediný problém ohrožující čínské studenty po ukončení vysoké školy a nástupu na pracovní trh. Zajímavé je sledovat počet mladých osob, kteří nejsou zaměstnáni, nestudují a ani nepodstupují žádná školení. Vývoj počtu neaktivních mladých lidí ilustruje ukazatel NEET (Not in Employment, Education, or Training), jenž byl definován v podkapitole 1.2. Pod skupinu NEET spadají mladí lidé ve věku 15-29 let, kteří jsou nezaměstnáni, a zároveň vzdali veškeré snahy si práci najít. Oficiální míra NEET není v ČLR zveřejňována, podle studie z Pekingské univerzity byla v roce 2012 míra nezaměstnanosti zahrnující v sobě osoby, které vzdaly hledání práce, 9,2 %. Kromě osob, které práci přestaly hledat, zahrnuje NEET i osoby, které nejsou ochotné přijmout podřadnou práci a raději zůstávají bez zaměstnání do doby, než naleznou svoji vysněnou práci. Tito lidé se často nechávají živit svými rodinami a čekají na své ideální zaměstnání. Podle statistik se jedná o téměř 30 % mladistvých.¹²⁵ Fenomén NEET nepředstavuje problém pouze v ČLR, potýká se s ním například i Česká republika. Míra NEET v roce 2017 podle OECD v ČR dosahovala hodnoty 10,9 %. V porovnání s průměrem OECD (13,2 %) si Česká republika vede stále dobře. V České republice jsou však poměrně velké rozdíly pro hodnoty NEET pro ženy a muže ve stejném věku. Zatímco míra NEET pro muže je pouze 5,2 %, pro ženy se jedná o hodnotu

¹²¹ Pod skupinu mladých lidí v tomto případě patří věková kategorie 16-24 let.

¹²² WANG, J., BAO, C., CAO, J., KRING, S. *Jobs and Skills for Youth: Review of Policies for youth employment of China*. ILO, 2016, s. 20.

¹²³ BAI, L. Graduate Unemployment: Dilemmas and Challenges in China's Move to Mass Higher Education [online]. 2006, s. 131 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/20192579?seq=1#page_scan_tab_contents

¹²⁴ STAPLETON, K. *China now produces twice as many graduates a year as the US*. World Economic Forum [online]. [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2017/04/higher-education-in-china-has-boomed-in-the-last-decade>

¹²⁵ SCHUCHER, G. *A Ticking "Time Bomb": Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014, s. 8; 20-22.

16,9 %. Pokud však míru NEET hodnotíme z dlouhodobého hlediska, České republice se povedlo hodnotu tohoto ukazatele výrazně snížit. V roce 1999 dosahoval hodnoty pro obě pohlaví 19,1 %, zatímco v roce 2017 pouze 10,9 %. Míra NEET pro skupinu žen od 15-29, kterou jsem označila za příliš vysokou, dosahovala v roce 1999 hodnoty dokonce 27,8 %.¹²⁶ Největších hodnot míry NEET dosahuje z členských zemí Turecko s 27,2 %, naopak nejlépe na tom jsou islandští mladí lidé. Pouze 4,9 % mladých Islandců spadá pod tuto kategorii.¹²⁷

Dalším problémem, kterému musí absolventi čelit, je podzaměstnanost. Jedná se o jev, jenž byl vysvětlen v podkapitole 1.4. Absolventi, kteří čekají na svou vysněnou pozici či nemohou najít žádné formální zaměstnání, často volí atypické zaměstnání. Z absolventů, kteří ukončili studium v roce 2011, bylo podle dat MyCOS 14 % podzaměstnáno – jinými slovy 14 % absolventů pracovalo na částečný úvazek, za velmi nízký plat nebo jejich schopnosti překračovaly požadavky dané pracovní pozice. Podzaměstnanost postihuje více ženy než muže, podobně jako tomu je u ukazatele NEET. Ženy jsou téměř dvakrát častěji podzaměstnány než muži.¹²⁸

Čínské vysokoškolské vzdělání je poměrně nákladnou záležitostí. Studenti a jejich rodiče proto doufají, že se jim investované peníze do vzdělání brzy vrátí v podobě lepší pracovní pozice a úspěšného kariérního života. Mnoho absolventů však práci nemůže najít tak snadno, jak doufali, nebo nenachází pro ně odpovídající či vysněnou pracovní pozici. Často jsou proto nuceni přijmout práci neformální či podřadnou. Tento jev je znám pod názvem „ant tribe“.¹²⁹ Ant tribe je označení pro vysokoškolské absolventy s velmi nízkým příjmem, kteří navíc splňují další charakteristiky. Tito absolventi vysokou školu většinou dokončili před 3-4 lety. Nemají klasické zaměstnání, ale pracují buď v neformálním sektoru, jsou na podřadné pracovní pozici, nebo vydělávají pouze 2000 jüanů měsíčně. Posledním společným rysem je jejich obydli. Tito lidé bydlí na okrajích velkých měst ve větších skupinách a v obydlich, která jsou přelidněná a mají velmi špatné hygienické podmínky. Označení ant tribe, neboli mravenčí kmen, se zažilo díky podobným vlastnostem těchto absolventů a mravenců. Stejně jako mravenci jsou absolventi velmi inteligentní, průbojní, pracují velmi

¹²⁶OECD. *Youth not in employment, education or training (NEET)* [online]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>

¹²⁷ OECD. *Young people not in education or employment* [online]. 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: https://www.oecd.org/els/soc/CO_3_5_Young_people_not_in_education_or_employment.pdf

¹²⁸ SCHUCHER, G. A Ticking "Time Bomb": *Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014, s. 32-34.

¹²⁹ WANG, J., BAO, C., CAO, J., KRING, S. *Jobs and Skills for Youth: Review of Policies for youth employment of China*. ILO, 2016, s. 39.

tvrdě a jsou pro své sny ochotni žít za velmi těžkých podmínek. Zajímavé je, že neztrácejí motivaci. Téměř 84 % z nich v průzkumu v roce 2010 uvedlo, že věří, že se jejich situace zlepší a 56,8 % věří, že se do 10 let dostanou mezi elitu čínské společnosti. Ant tribe je poměrně novým jevem, který se začal objevovat v roce 2003, kdy na trh práce vstoupili první absolventi po expanzi vysokoškolského vzdělání v roce 1999. V roce 2008 se jejich počty ve velkých městech, především v okolí Pekingu, začaly postupně zvyšovat a z tohoto jevu se stal sociální problém. Stejně jako v případě nezaměstnanosti a ukazatele NEET, ani u jevu ant tribe nelze přesný počet mladých lidí spadajících do této skupiny zjistit. V roce 2010 podle odhadů přesahoval počet mladých čínských „mravenců“ tři milióny.¹³⁰

Problematika neformálního zaměstnání se však netýká pouze mladých lidí, tento způsob zaměstnání má v Číně rostoucí tendence ve všech věkových kategoriích. Opět jako v případě míry nezaměstnanosti existují pouze odhady počtu neformálně zaměstnaných. Odhaduje se, že téměř 60 % pracovních pozic v průmyslu a službách spadá pod kategorii atypických zaměstnání – bez pracovní smlouvy, částečný úvazek či neformální zaměstnání.¹³¹

Nyní se zaměříme na příčiny vzniku všech zmíněných jevů – nezaměstnanosti, podzaměstnanosti i jevu NEET. Pokud hovoříme o nezaměstnanosti mladých lidí, obecně platí, že se jedná o nezaměstnanost cyklickou. Jinými slovy v případě ekonomického útlumu přichází většinou o práci, nebo ji nemohou najít, právě mladí lidé. Nezaměstnanost či podzaměstnanost absolventů vysokých škol však ukazuje na strukturální nesoulad. Daný trh práce není schopen vytvořit odpovídající pozice pro velkou nabídku vysokoškolsky vzdělaných mladých lidí nebo mladí lidé nemají potřebné kvality pro vykonávání těchto pozic. Problém tedy neleží pouze na jedné z těchto stran, ale evidentně je problém jak na straně nabídky práce, tak na straně poptávky. Nejprve představím problémy na straně nabídky práce, které vidím v kvalitě vysokoškolského vzdělání a v očekávání studentů vysokých škol.

Pokud se vrátíme k druhé kapitole této práce, kvalita vysokoškolské instituce bude v budoucím životě absolventa zcela jistě hrát zásadní roli. Čínské vysoké školy se velmi liší svými kvalitami a učebními technikami. Školy, které jsou podporované státem a zároveň lokální institucí, navíc spadající pod tzv. klíčové univerzity, mají lepší učební zázemí, učí na nich světoznámí profesori a jejich studentům se dostává toho nejlepšího možného vzdělání

¹³⁰ HE, Y., MAI, Y. *Higher Education Expansion in China and the "Ant Tribe" Problem* [online]. Higher Education Policy, 2014, s. 333-337; 349 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1700241041/72A2E1E6758D41FFPQ/1?accountid=17203>

¹³¹ SCHUCHER, G. *A Ticking "Time Bomb": Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014, s. 32-34.

s možností zahraničních výjezdů. Dovoluji si tvrdit, že absolventi právě těchto škol mají na trhu práce jisté výhody oproti absolventům „neznámých“ vysokých škol s ne tak kvalitní výukou.

Příliš teoretické zaměření čínských vysokých škol je dalším problémem, který způsobuje nedostatečnou přípravu absolventů na reálný svět po dokončení studií. Průměrný čínský student musí před ukončením školy projít dvouměsíční stáží. Dvouměsíční pracovní zkušenost je však značně nedostačující. Čínské i zahraniční firmy si stěžují na nedostatečné praktické dovednosti mladých pracovníků. Méně než 10 % ze všech čínských absolventů bylo v roce 2005 schopno pracovat ve velkých mezinárodních společnostech.¹³² Absolventi také často postrádají schopnost řešit problémy, chybí jim inovativnost, kreativita a podnikatelská aktivita. Tyto nedostatky jsou spojené se stylem výuky – učení se nazpaměť s důrazem na teoretické znalosti a standardizované testy.¹³³ Dle mého názoru problém systému vysokoškolského vzdělání začíná již u přijímacích zkoušek gaokao. Přijímací zkoušky absolutně opomíjejí testování právě zmíněných chybějících dovedností studentů – kreativitu, inovativnost, schopnost samostatně řešit problémy a celkovou praktičnost.

Dalším z důvodů, proč je pro čínské absolventy obtížné pracovat pro mezinárodní společnosti, je jejich nedostatečná znalost anglického jazyka. Vzdělávací organizace Education First zveřejňuje index EF EPI (Education First English Proficiency Index), jenž měří znalost anglického jazyka v 88 zemích světa. Země podle jejich výsledků rozděluje do 5 skupin (velmi dobrá znalost, dobrá znalost, průměrná znalost, nízká znalost, velmi nízká znalost). Data z roku 2018 zařazují ČLR do skupiny s nízkou znalostí anglického jazyka. Nelze tvrdit, že celá země si v anglickém jazyce vede špatně, Čína naopak vykazuje značné rozdíly mezi jednotlivými regiony. Konkrétně Šanghaj dosahuje nejvyšších hodnot indexu EF EPI z celé Číny, podle kterých se dokonce řadí do skupiny s dobrou znalostí anglického jazyka. Existují i další oblasti, které můžeme podle výsledků indexu zařadit do skupiny s průměrnou znalostí jazyka, jedná se však pouze o malou část území nacházející se na východním pobřeží (např. Peking, Hong Kong, Macau, Jiangsu a Tianjin). Zbytek území se řadí do skupin „nízká znalost“ a „velmi nízká znalost“, což vypovídá o nedostatečných jazykových dovednostech čínských občanů.¹³⁴

Čínské školství bylo na počátku milénia velmi špatně připraveno na expanzi terciálního vzdělání. Počet studentů vysokých škol se začal rapidně zvyšovat, byl však podceněn vývoj

¹³² HE, Y., MAI, Y. *Higher Education Expansion in China and the "Ant Tribe" Problem* [online]. Higher Education Policy, 2014, s. 340 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1700241041/72A2E1E6758D41FFPQ/1?accountid=17203>

¹³³ WANG, J., BAO, C., CAO, J., KRING, S. *Jobs and Skills for Youth: Review of Policies for youth employment of China*. ILO, 2016, s. 49.

¹³⁴ EF English Proficiency Index. EF [online]. 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <https://www.ef.edu/eipi/regions/asia/china/>

samotných vysokých škol. Počty vysokoškolských kvalifikovaných profesorů byly příliš nízké, školství bylo podfinancované a učební metody byly poměrně zastaralé. Průzkum mezi čerstvými absolventy a společnostmi¹³⁵ z roku 2006 tato tvrzení potvrzuje. 30 % studentů v průzkumu uvedlo, že učební metody na univerzitách jsou zastaralé, dalších 30 % bylo přesvědčeno, že firmám nebudou jejich znalosti, které získali při studiu, stačit. Polovina oslovených společností zdůraznila, že čerství absolventi budou potřebovat minimálně rok praxe, aby si navykli na skutečný pracovní svět a získali praktické zkušenosti. Dále tvrdili, že učební plány studentů jsou absolutně nedostačující.¹³⁶ I Bai ve své studii z roku 2006 tvrdí, že systém vzdělávání v Číně nebyl dostatečně flexibilní a nedokázal se přizpůsobit nárůstu počtu studentů, a proto mají zaměstnavatelé jiné požadavky, než absolventi dokážou uspokojit.¹³⁷ Tyto studie jsou však více než 10 let staré. Za posledních 10 let se čínské školství postupně mění a začíná se přizpůsobovat. Čínská vláda by však měla stále více investovat v oblasti vzdělávání a snažit se zvyšovat kvalitu vysokých škol. Dle mého názoru je třeba se zaměřit na kvalitu vzdělání na všech čínských vysokých školách. Neměly by být podporovány pouze tzv. klíčové univerzity či klíčové obory, jako je tomu v současné době.

Jak bylo vysvětleno v části zabývající se historií čínského vysokoškolského vzdělávání, v dřívějších dobách mezi vysokoškolské absolventy patřili pouze ti nejlepší z nejlepších čínských žáků a vzdělání tudíž zaručovalo dobré zaměstnání. Toto tvrzení již dlouhou dobu není pravdivé. Spolu s rozrůstajícím se počtem studentů se vysokoškolské vzdělání stává dostupným i pro méně nadějně žáky. Průměrné schopnosti, znalosti a intelekt vysokoškolských absolventů jsou tedy na nižší úrovni, než když vysokoškolské vzdělání bylo pouze pro ty nejbrilantnější studenty. Čínské firmy si proto mezi absolventy pečlivě vybírají a ti méně schopní mají bohužel menší šance k obsazení vysněné pracovní pozice.¹³⁸ Čínští absolventi jako by si tuto změnu neuvědomovali a stále věří, že vystudováním vysoké školy automaticky získají lepší budoucnost. Jejich přehnaná očekávání i optimismus se odráží v růstu skupin ant tribe i NEET. V případě NEET studenti často nepřijmou nabízenou pracovní pozici a raději bez práce čekají na svou vysněnou pozici, kterou jim vysokoškolské vzdělání mělo poskytnout. U jedinců označujících se jako součást ant tribe bylo výše uvedeno, že téměř 84 % z nich věří,

¹³⁵ Průzkumu se zúčastnilo 6000 čerstvých absolventů a 44 společností.

¹³⁶ HE, Y., MAI, Y. *Higher Education Expansion in China and the "Ant Tribe" Problem* [online]. Higher Education Policy, 2014, s. 340 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1700241041/72A2E1E6758D41FFPQ/1?accountid=17203>

¹³⁷ BAI, L. Graduate Unemployment: Dilemmas and Challenges in China's Move to Mass Higher Education [online]. 2006, s. 139 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/20192579?seq=1#page_scan_tab_contents

¹³⁸ SOO, K.T. Recent Trends in Graduate Unemployment and Higher Education in China. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal*. 2015, s. 645-646 [cit. 2018-10-16].

že se jejich situace zlepší a 56,8 % věří, že se do 10 let dostanou mezi elitu čínské společnosti. Je tedy nezbytné, aby studenti na vysokoškolské vzdělání pohlíželi více realisticky a své vzdělání nějakým způsobem doplnili. Při současném přebytku vysokoškolských studentů nestačí, aby se studenti spoléhali pouze na studium, ale je nutné znalosti a dovednosti zlepšovat za pomoci dobrovolných kurzů, práce při studiu či zahraničních zkušeností. Pokud se tedy nedostanou na nejlepší čínské univerzity, měli by se zaměřit například na dobrovolné studium jazyků, počítačové kurzy, dobrovolnictví apod.

Další důležitý bod, který zájemci o studium na vysoké škole opomíjejí, je správný výběr oboru. Studenti by měli hledět na to, zda jejich vysněný obor vykazuje vyšší či nižší míry nezaměstnanosti absolventů. Podle odhadů přibližně 30 % absolventů nepracuje v oboru, který vystudovali. Pokud tedy chce čínský student pracovat v oboru, který si pro studium zvolil, měl by spíše volit technické, inženýrské či vědecké obory. Pokud se však rozhodne pro studium umění, ochrany přírodního prostředí či práva, bude mít pravděpodobně větší problémy s nalezením pracovní pozice, či bude nucen pracovat v jiných oborech. Zdá se, že zájemci o studium neberou tento fakt v potaz. Počty absolventů v perspektivních oborech během let 2003 a 2013 naopak klesají.¹³⁹ Výhoda těchto oborů nespočívá pouze v jejich nízké nezaměstnanosti, ale výběr oboru se odráží i v budoucích příjmech absolventů. Inženýři, vědci, ekonomové a IT specialisté mají jedny z nevyšších nástupních platů. V roce 2015, 5 pozic s nejvyšším nástupním platem po vysoké škole měly právě pozice v IT oboru.¹⁴⁰ Domnívám se, že by bylo vhodné postupně omezovat počty studentů ne příliš perspektivních oborů, a naopak posilovat obory s nízkou mírou nezaměstnanosti. Je třeba počet vysokoškolských studijních míst sladit s aktuálními potřebami trhu, aby čínský vzdělávací systém produkoval takové odborníky, které si čínský trh žádá. Omezením počtu studujících v neperspektivních oborech jako je právo či umění by navíc mohlo dojít k zamezení budoucích problémů na trhu práce.

S expanzí vysokoškolského vzdělání je v Číně také spojen růst počtu mladých Číňanů studujících v zahraničí. Zajímavým trendem v této oblasti je návratnost studentů po studii do své domoviny. Graf 4 znázorňuje rostoucí tendenci v návratnosti absolventů zahraničních škol zpět do ČLR. Studenti vracející se ze zahraničí mají velmi dobré předpoklady k získání dobře placené a perspektivní práce v ČLR, a z toho důvodu se jich vysoké procento vrací zpět.

¹³⁹ SCHUCHER, G. *A Ticking "Time Bomb": Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014, s. 30-31.

¹⁴⁰ STAPLETON, K. *China now produces twice as many graduates a year as the US*. World Economic Forum [online]. [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2017/04/higher-education-in-china-has-boomed-in-the-last-decade>

Důvodem, proč jsou čínští absolventi zahraničních vysokých škol na trhu práce lépe přijímáni, jsou jejich praktické schopnosti. Studenti kromě zdokonalení cizího jazyka zahraničním pobytem získali také lepší komunikační dovednosti, schopnost řešení problémů a v neposlední řadě jsou zručnější při práci s počítačem.¹⁴¹ Chtějí-li čínští studenti zlepšit své postavení na trhu práce, měli by mimo jiné uvažovat o možnosti studia na zahraničních prestižních univerzitách. Pokud je pro ně tato varianta nemožná, ať už z finančních či osobních důvodů, měli by se snažit získat zahraniční zkušenost jiným způsobem. Studenti by se měli aktivně zajímat o možnost zahraničních studijních pobytů, který by jim zlepšili především tzv. soft skills. Čína si je vědoma kvalit zahraničních univerzit a aktivně se snaží čínské absolventy nalákat zpět do rodné země. Kromě absolventů se snaží zpět přilákat i úspěšné čínské vědce, kteří působí na předních západních univerzitách. Mezi lety 2008 a 2014 se do ČLR vrátilo více než 4000 vědců, kteří mají podporovat čínský výzkum.¹⁴²

Poslední faktor ovlivňující nezaměstnanost a podzaměstnanost ze strany nabídky práce je prostředí, z jakého absolvent pochází. Lui ve své studii z roku 2016 poukázal na to, že absolventi z venkovských oblastí a malých měst mají lepší šance na získání dané pozice než jejich městští sokové. Rozhodujícím faktorem přitom není geografická příslušnost podle systému hukou, jelikož tato informace se v žádosti o zaměstnání neobjevuje. Zároveň není důvodem ani to, že by žadatelé pocházející z venkovských oblastí přijímali hůře placené pracovní pozice než žadatelé z městských oblastí. Autor tento fakt vysvětluje vyšším intelektem a dovednostmi absolventů z vesnických oblastí. Vzhledem k tomu, že univerzity při přijímání studentů stanovují kvóty pro různé provincie a největší počet studentů je přijat vždy z velkých měst, studenti z vesnických oblastí jsou diskriminováni. Žadatelé z vesnických oblastí musí proto prokázat při přijímacích zkouškách mnohem lepší znalosti a dovednosti, než její vrstevníci z měst, protože na univerzity se jich dostane mnohem méně, než těch z městských oblastí.¹⁴³

Problémem však není pouze kvalita vysokoškolských institucí a přehnaná očekávání absolventů, ale svou roli hraje také celková nepřipravenost ekonomiky na vzdělané mladé pracovníky. V roce 2000, kdy ještě vzdělávací systém neprodukoval tak velké množství

¹⁴¹ SOO, K.T. Recent Trends in Graduate Unemployment and Higher Education in China. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal*. 2015, s. 641, 645 [cit. 2018-10-26].

¹⁴² JIMENEZ, J. *There's a research revolution going on in China – and one day it could save your life*. *World Economic Forum* [online]. 2016 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2016/07/theres-a-research-revolution-going-on-in-china-and-one-day-it-could-save-your-life>

¹⁴³ LIU, Y. *Employment and Starting Wages of New Graduates in China: Using the latest available survey data*. *RIETI Discussion Paper Series*. 2016, s. 10-11.

vysokoškolských absolventů, převyšovala poptávka po nich nabídku. Na počátku milénia měli naopak největší problém s nezaměstnaností absolventi středních škol. Rok 2005 s sebou přinesl změnu a problémy s nezaměstnaností se přesunuly především na absolventy vysokých škol. Pokud se zaměříme na postgraduální studium, od roku 2000 do roku 2010 se v městských oblastech zvýšila míra nezaměstnanosti mladých ve věku 16-24 let z 0 % na 10 %, v případě občanů s vesnickým hukou dokonce na úroveň 45,3 %. Mladí vysoce vzdělaní lidé tudíž najdou ve vesnických oblastech velmi malé uplatnění. Rok 2013 byl médií označen jako rok nejobtížnějšího hledání pracovní pozice v dějinách. O roku následujícím se hovořilo jako o „ještě těžším, než byl ten předchozí“. O něco snadnější situaci na trhu práce mají absolventi vyšších odborných škol či učilišť. Poptávka po absolventech výučných oborů značně převyšuje jejich nabídku na trhu práce.¹⁴⁴ Čínská vláda si je vědoma zmíněné problematiky a snaží se ji řešit. Nesoulad na trhu práce je však z mého pohledu řešen příliš pomalu. Masivní nárůst vysokoškolských studentů je příliš rychlý, naopak strukturální změny a tvorba vhodných pracovních pozic je příliš pomalá. Na konci dubna roku 2014 však Státní rada v čele s premiérem Li Keqiangem zavedla program, který si za cíl klade podporu absolventů při hledání pracovních pozic.¹⁴⁵

3.4 Analýza dotazníkového šetření

Zajímalo mne, jak na vysokoškolské vzdělání a na budoucí uplatnění na pracovním trhu hledí samotní čínští studenti vysokých škol, a proto jsem vytvořila dotazník, se kterým jsem je oslovila. Dotazník byl distribuován za pomoci studentů Vysoké školy ekonomické, kteří se v minulosti účastnili výměnného studijního pobytu v ČLR a kteří dotazník šířili mezi svými čínskými spolužáky.¹⁴⁶ Distribuce byla poměrně náročná. Pro získání většího počtu respondentů by bylo v budoucnu vhodnější distribuovat dotazník přímo v Číně při studijním pobytu na jedné z čínských univerzit. Dalším problémem při získávání odpovědí byla jazyková bariéra, v budoucnu by bylo pro sběr odpovědí přínosnější sestavit dotazník v čínském jazyce, nikoliv v jazyce anglickém.

¹⁴⁴ SCHUCHER, G. *A Ticking "Time Bomb": Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014, s. 8; 23-24; 29.

¹⁴⁵ SCHUCHER, G. *A Ticking "Time Bomb": Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014, s. 5.

¹⁴⁶ Nejvíce odpovědí na dotazník jsem získala z univerzit Jinagxi, Tsingua, Yunnan a z Pekingské univerzity.

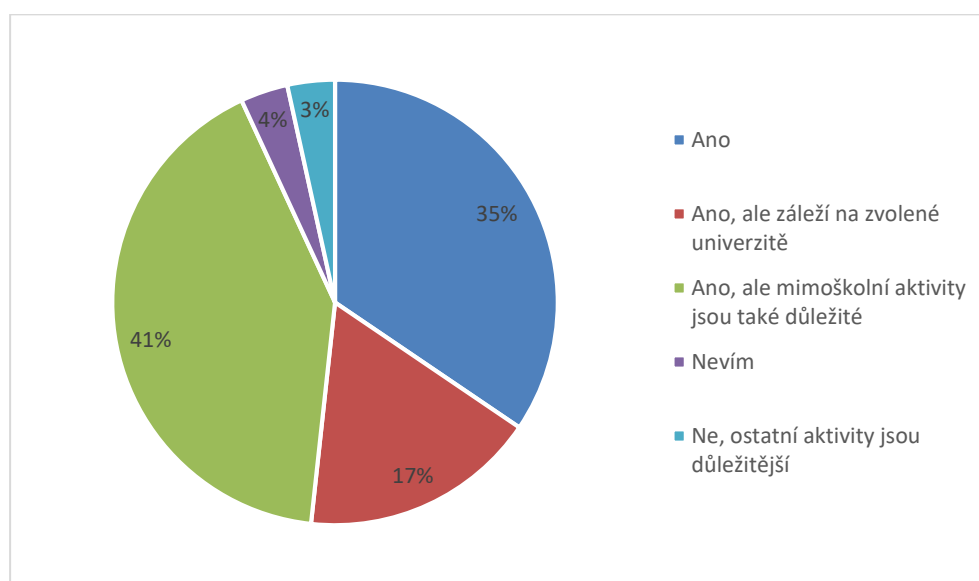
Celkově se mi podařilo nashromáždit 87 odpovědí. Dalších 184 osob, které dotazník otevřely a začaly vyplňovat, ho nedokončily. Dotazník bohužel nedokáže poskytnout informaci, v jakém bodě respondenti přestali dotazník vyplňovat. Pokud zde byla nějaká otázka, která byla pro většinu respondentů nepříjemná a nechtěli na ni odpovídat či otázce neporozuměli, mohla jsem tuto otázku odstranit a získat více respondentů. Dalším důvodem takto vysokého počtu nevyplněných odpovědí mohla být neochota pokračovat v dotazníku až do konce. Z důvodu nižšího počtu respondentů nepřikládám dotazníku příliš velkou váhu. Do diplomové práce ho zařazuji spíše jako doplnění předchozích kapitol.

Z celkových 87 odpovědí odpovědělo na dotazník 58 žen a 29 mužů. Nejčastěji (41,4 %) trvalo vyplnění dotazníku 2-5 minut. Dotazník byl šířen v elektronické podobě pomocí webového odkazu. Dotazovaní byli požádáni o vyplnění 15 otázek. V následující části nejsou rozebrány všechny otázky, vybrala jsem pouze ty nejzajímavější výsledky.

Nejprve jsem se zaměřila na důvody, které vedly studenty k výběru jejich aktuálního oboru či vysoké školy. Studenti mohli v této části vybrat více než jednu odpověď. Největší počet z nich, 61 studentů, uvedlo, že si danou univerzitu vybrali kvůli její pověsti. Druhým nejčastějším důvodem byla kvalita vysokoškolské instituce, tuto variantu zaškrtnulo 57 jedinců. Třetím nejčastějším faktorem výběru dané instituce byla její lokace. Studentům se buď zamlouvalo město, ve kterém je univerzita umístěna, nebo byla jejich univerzita v přijatelné vzdálenosti od bydliště. Poměrně malý počet studentů zaškrtnl tyto faktory: cenově dostupné vzdělání, perspektivní obory a propojenost studia s praxí.

Dále mne zajímal význam vysokoškolského vzdělání pro budoucí kariéru respondentů. Proto jsem se zeptala, jestli si myslí, že jim univerzitní vzdělání pomůže získat lepší práci. Z grafu 11 je patrné, že o tom většina studentů byla přesvědčena. 93 % respondentů uvedlo, že jim univerzitní vzdělání pomůže získat lepší práci, z nichž 30 bylo přesvědčeno, že pouze univerzitní vzdělání stačí. Dalších 15 se domnívalo, že je navíc důležité zvolit správnou univerzitu a 36 bylo přesvědčeno, že své univerzitní vzdělání musí doplnit o další mimoškolní aktivity, jako například pracovní zkušenosti, doprovodné mimoškolní kurzy či zahraniční pobyt. Tato otázka demonstruje optimistické očekávání mladých Číňanů, kteří vkládají do vysokoškolského vzdělání velké naděje. Na druhé straně si více než polovina z nich uvědomuje, že je třeba klást důraz na výběr univerzity a věnovat se různým mimoškolním aktivitám.

Graf 11: Získáte v budoucnu lepší zaměstnání díky vysokoškolskému vzdělání?

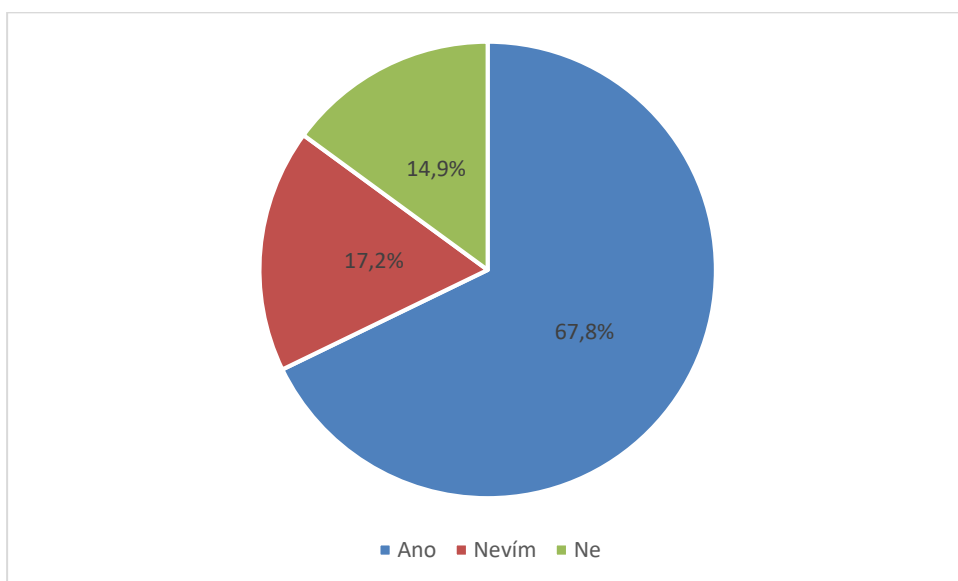
Zdroj: vlastní zpracování dat z dotazníkového šetření

Zajímavé však je, že studenti měli odlišný názor na výši platu. Má další otázka směřovala k tomu, zda studenti očekávají vyšší příjmy po vystudování vysoké školy, než jaké by dostávali, kdyby na vysokou školu vůbec nešli. Pouze 29 % bylo přesvědčeno, že tomu tak skutečně bude, zatímco 33 % se domnívalo, že univerzitní vzdělání jim nezaručí vyšší budoucí příjmy. Ostatní nevěděli, jak na tuto otázku odpovědět. Na předešlou otázku 93 % studentů odpovědělo, že vysokoškolské vzdělání jim zaručí lepší práci, ale podle této otázky pouze 29 % respondentů věří, že díky vysoké škole budou mít v budoucnu vyšší příjmy. Tyto dvě tvrzení jdou z mého pohledu proti sobě. Prvním vysvětlením může být nepochopení otázky, čímž by se potvrdilo tvrzení, že existuje jazyková bariéra. Druhým vysvětlením by mohlo být odlišné pojetí pojmu „lepší pracovní pozice“. Je možné, že si studenti pod tímto pojmem nepředstavili větší plat, ale mohli ho vnímat jako například bezpečnější pozici, práci ve státním sektoru či práci v oboru, který je pro ně zajímavý.

Dvě třetiny respondentů na otázku, zda je snadné najít práci v oboru, který studují, odpověděli kladně. Jedinci, kteří se domnívají, že je těžké v jejich oboru nalézt práci, jsou většinou studenti humanitních oborů¹⁴⁷. Dvakrát se jednalo o studentky módy, dále se objevili studenti rozvoje venkova, turismu a psychologie. Překvapující bylo, že se mezi respondenty objevili i studenti fyziky, financí či budoucí automobilový inženýr.

¹⁴⁷ Ne u všech respondentů byl však uveden obor studia.

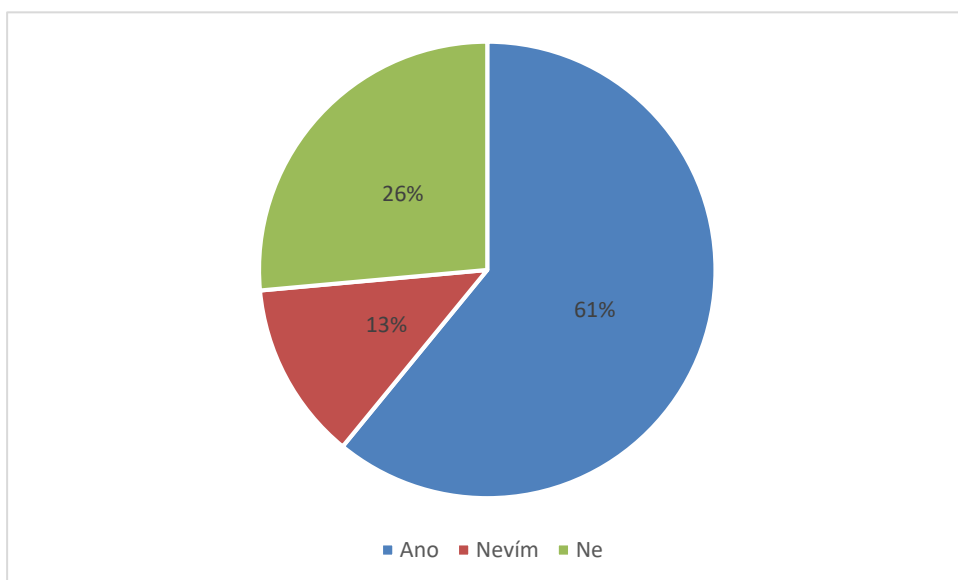
Graf 12: Je snadné najít práci v oboru, který studujete?

Zdroj: vlastní zpracování dat z dotazníkového šetření

Názor na problematiku teoretického způsobu výuky jsem se snažila zjistit otázkou, zda studenti považují výuku na vysokých školách za dostatečně propojenou s praxí. Tento pojem byl vysvětlen jako povinné stáže ve firmách či používání reálných případových studií při výuce. Na tuto otázku odpovědělo 61 % respondentů, že jejich vzdělání je dostatečně propojeno s praxí.

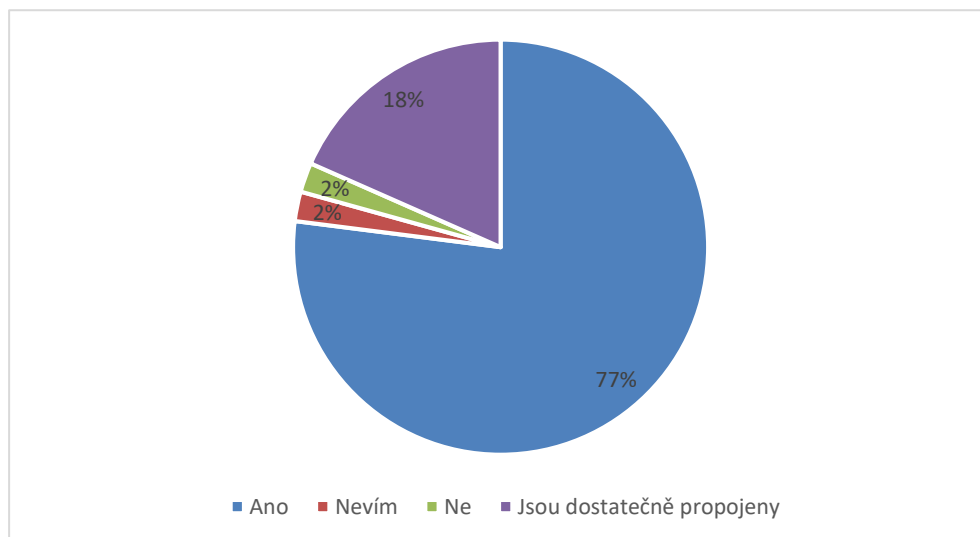
Graf 13: Je Vaše studium dostatečně propojeno s praxí?

Zdroj: vlastní zpracování dat z dotazníkového šetření

Poněkud v rozporu s těmito výsledky jsou odpovědi na moji další otázku: Přáli byste si, aby vaše studium bylo více propojeno s praxí? V této otázce již pouze 18 % respondentů odpovědělo, že jejich studium je dostatečně propojeno s praxí. Naopak 77 % by si přálo, aby univerzita toto propojení víc podporovala a aby tímto způsobem získali více zkušeností.

Graf 14: Přáli byste si, aby vaše studium bylo více propojeno s praxí?

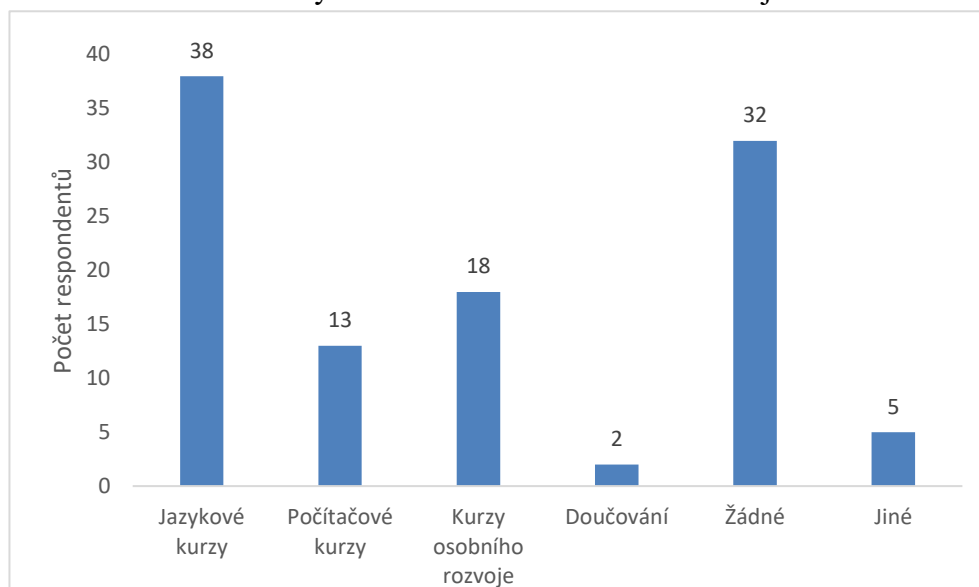
Zdroj: vlastní zpracování dat z dotazníkového šetření

Důvodem, proč se tyto dvě otázky, které směřují ke stejným výsledkům, v závěrech poměrně odlišují, může být otázka, na kterou jsem se studentů zeptala mezi nimi. Zajímalo mne, zda univerzita nabízí některé z těchto možností: povinné stáže ve firmách, předměty vyučované zástupci čínských firem, předměty vyučované zástupci zahraničních firem, týmové či individuální projekty zpracováváné ve firmách nebo používání reálných případových studií při výuce. Je možné, že si nejprve respondenti, kteří se domnívají, že jejich studium je dostatečně propojeno s praxí, neuvědomovali, co se pod tímto pojmem může skrývat. Až po tomto výčtu se pojem upřesnil a studentům došlo, že jejich univerzity nabízí pouze některé z těchto možností. Možná právě proto v další otázce 77 % respondentů odpovědělo, že by si přáli, aby studium bylo více propojeno s praxí.

Následující část se věnuje tomu, jak se studenti vzdělávají mimo školu a jak zlepšují své budoucí postavení na trhu práce. U otázky, zda navštěvují některé z uvedených aktivit, bylo opět možné vybrat jednu a více odpovědí. 32 respondentů žádné dodatečné kurzy mimo školu nenavštěvuje. Jak bylo uvedeno v podkapitole 2.2, čínští studenti mají obecně problémy s cizími jazyky, konkrétně s jazykem anglickým, což se potvrdilo i v tomto dotazníku. 38 respondentů navštěvuje dodatečné jazykové kurzy, aby zlepšili své jazykové dovednosti. Kurzy osobního rozvoje navštěvuje 18 respondentů. Tyto kurzy byly vysvětleny jako kurzy

pro zlepšení komunikačních dovedností, time managementu a týmové práce. Studenti, kteří zvolili variantu „jiné“, navštěvují kurzy herectví, tance či přípravu na zkoušky ACCA (Association of Chartered Certified Accountants, Asociace certifikovaných účetních).

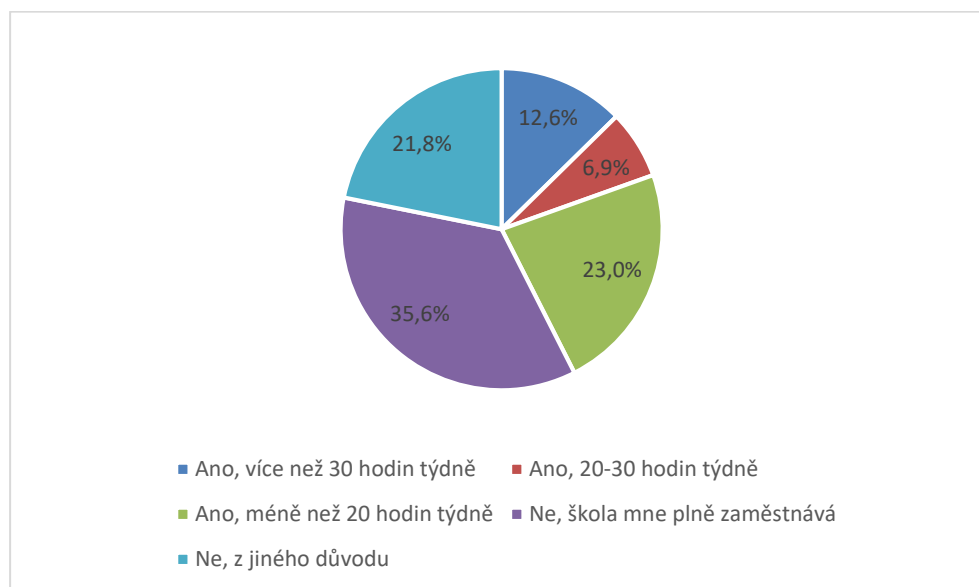
Graf 15: Jaké z uvedených mimoškolních aktivit navštěvujete?

Zdroj: vlastní zpracování dat z dotazníkového šetření

Co se týče pracovních zkušeností při studiu, 42,5 % respondentů při studiu pracuje. Více než 35 % studentů uvedlo, že pracovat nemůže, vzhledem k tomu, že škole věnují svůj veškerý čas a nezbývá jim dostatek prostoru pro práci. Téměř 22 % respondentů nepracuje, z jiného důvodu.

Graf 16: Pracujete při studiu vysoké školy?

Zdroj: vlastní zpracování dat z dotazníkového šetření

V dřívějších částech diplomové práce je zdůrazněn význam studia v zahraničí, jelikož zahraniční zkušenost pozitivně přispívá k rozvoji tzv. soft skills. Z dotazovaných studentů 45 % má nějakou zahraniční zkušenost (34 % studuje či studovalo v zahraničí, 2 % pracuje či pracovalo v zahraničí a 9 % má pracovní i studijní zkušenosti v zahraničí). 29 % respondentů zahraniční zkušenost sice nemělo, ale v budoucnu by tento fakt rádi změnili a do zahraničí se vydali. Vysoký zájem o studium v zahraničí je velmi zajímavý. Další otázkou bylo, zda byla zahraniční zkušenost užitečná. Z celkového počtu studentů, kteří nějakou zahraniční zkušenost měli, 70 % odpovědělo, že pro ně byla přínosná. Jako nejčastější přínosy studenti uváděli zlepšení jazykových schopností, především mluveného jazyka. Dále celkové zlepšení komunikačních schopností, pochopení kulturních rozdílů a praktická výuka na zahraniční škole. Studenti často tvrdili, že jim studium na zahraniční univerzitě rozšířilo obzory.

Výsledky dotazníku odhalují podobné problémy, jaké byly uvedeny v přechozí podkapitole. Tento vzorek čínských studentů si však více uvědomuje, že se nelze spoléhat pouze na získaný vysokoškolský titul, ale je třeba se ve svém volném čase dále vzdělávat a získávat praktické zkušenosti, které hrají a v budoucnu čím dál více budou hrát klíčovou roli při hledání zaměstnání.

Závěr

Čínský vzdělávací systém produkuje každým rokem více a více vysokoškolsky vzdělaným mladých Číňanů. Je tomu tak především díky vládou zavedenému programu na expanzi vysokoškolského vzdělání. Čína má v současnosti největší vzdělávací systém světa. V roce 2017 podle statistik ministerstva školství studovalo 27,5 miliónů Číňanů na bakalářském stupni a 2,2 miliónu navštěvovalo magisterské studium. Nárůst počtu absolventů za posledních 17 let je masivní. Na počátku milénia ukončilo vysokou školu ročně okolo jednoho miliónu absolventů, v roce 2017 již přibýlo na čínský pracovní trh osm miliónů vysoce vzdělaných pracovníků. Je logické, že čínský trh práce ani systém vzdělávání nemohly zůstat neměnné a musely se takto masivnímu nárůstu studentů přizpůsobit. Zdali bylo toto přizpůsobení úspěšné a jaký vliv má univerzitní vzdělání na postavení čínských absolventů na trhu práce bylo hlavním tématem této práce.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zhodnocení současného stavu čínského vysokoškolského vzdělání a určení jeho vlivu na budoucí uplatnění absolventů v pracovním životě. Dále mne zajímalo, jak na vysokoškolské vzdělání hledí samotní absolventi a zda se snaží zvýšit úroveň svého lidského kapitálu, aby si tak usnadnili proces hledání zaměstnání v budoucnu. Ať už v podobě zahraničních studijních či pracovních výjezdů, dobrovolných mimoškolních kurzů či získávání praktických zkušeností díky stážím a částečným úvazkům při studiu.

Stanovená hypotéza byla podle dostupných dat částečně potvrzena. Daná problematika je příliš komplexní, některá data mohou být zastaralá a čínský trh práce a systém vzdělávání se neustále mění, tudíž nelze hypotézu úplně potvrdit.

Čínské vysokoškolské vzdělání dle mého názoru dostatečně nepřipravuje studenty na budoucí pracovní život. Příčinou nezaměstnanosti absolventů však není pouze systém školství, svou vinu nese i čínský trh práce, jenž nebyl připraven na expanzi vysokoškolského vzdělání v takovém měřítku. Čínské vysokoškolské vzdělání nedokázalo v posledních dvou desetiletích dostatečně rychle reagovat na rostoucí počty studentů. Mnohé školy v minulosti používaly a často stále používají zastaralé učební metody a nemají dostatečné množství kvalitních akademických pracovníků. Čínské vzdělávání zůstává stále velmi teoretické, a tudíž nepřipravuje studenty na reálné problémy, s kterými se budou po promoci v pracovním životě potýkat. Tato charakteristika školství je způsobena historickým vývojem, především úřednickými zkouškami, které studenti skládali na závěr svého studia. Tyto zkoušky byly zaměřeny pouze na teoretické znalosti a důkladné studium konfuciánských textů.

I přestože byly v roce 1905 kvůli svému zpátečnickému charakteru zrušeny, jistou paralelu s nimi můžeme nalézt u současných přijímacích zkoušek gaokao. Tyto zkoušky jsou opět zaměřeny na teoretické znalosti a studenti jsou nuceni trávit mnoho času studiem, jelikož jejich výsledky určují úspěšnost v kariérním životě. Zkoušky jsou spojeny s velkým stresem a učením se nazpaměť. Čínská vláda v současnosti představuje reformy, které se snaží zkouškám dát „lidštější tvář“ a některé čínské univerzity již berou v potaz i jiné faktory při náboru svých studentů, jako například výborný prospěch na střední škole, doporučení učitelů, sportovní či jiné úspěchy. Nicméně žádný z těchto dodatečných faktorů nebere v potaz měkké dovednosti, které jsou přitom v budoucím kariérním životě absolventa velmi důležité. Absolvent nemá často dostatečně vyvinuté komunikační dovednosti či schopnost řešit problémy kreativně a inovativně.

Kvalita vzdělávacích institucí napříč zemí se velmi liší. Čínská vláda se sice snaží zlepšit kvalitu vysokých škol a tím poskytnou absolventům to nejlepší vzdělání. Systémem klíčových škol a typem zaváděných projektů však podporuje pouze ty nejlepší z nejlepších škol a snaží se je přetvořit na univerzity světového formátu. Do roku 2049, tedy do stoletého výročí založení ČLR, je jejím cílem stát se vzdělávací mocností s nejlepšími univerzitami světa. Problémem však zůstává, že na těchto klíčových školách studuje pouze zlomek čínských studentů. Ostatní vzdělávací instituce, ať už státní či soukromé, nedosahují požadovaných kvalit. Tyto instituce jsou oproti klíčovým univerzitám značně diskriminovány. Z mého pohledu by měla čínská vláda podporovat kvalitní vzdělání na všech vzdělávacích institucích a nezaměřovat se pouze na pár vybraných univerzit. Diskriminace se objevuje i při procesu přijímání studentů vysokými školami, vzhledem k existenci kvót pro přijímání absolventů z regionu podle příslušnosti k systému hukou. Nadaní studenti z vesnických oblastí jsou diskriminováni na úkor méně brilantních vrstevníků, kteří však mají tu výhodu, že se narodili v městských oblastech.

Kromě změny příliš teoretického, a ne příliš kvalitního vysokoškolského vzdělání, je nutné, aby studenti změnili svá očekávání a svůj přístup ke studiu. Mnoho studentů vkládá do studia přílišné naděje a nesnaží se své budoucí uplatnění na trhu práce zlepšit doprovodnými aktivitami. Vzhledem k tomu, že na trhu práce existuje velký nesoulad mezi očekáváním zaměstnavatelů a tím, co skutečně mohou studenti po absolvování svým zaměstnavatelům nabídnout, je nezbytné studenty již při studiu upozorňovat na to, že je třeba své vzdělání doplňovat. Studenti by se z mého pohledu měli stát aktivnější v mimoškolních aktivitách, zabývat by se měli dobrovolnictvím, studiem cizích jazyků, zdokonalováním měkkých dovedností či jinými podobnými aktivitami. Dále by mělo dojít k ještě větší podpoře

zahraničních studijních výjezdů, které studentům rozšiřují obzory a zdokonalují jazykové a komunikační dovednosti. Vysoké školy by měly v neposlední řadě mírně slevit z některých studijních nároků, aby studenti měli dostatek času během školy získat i některé pracovní zkušenosti, popřípadě by školy měly co možná nejvíce propojit studium s praxí. Ať již ve formě povinných stáží nebo zapracováním řešení projektů pro čínské firmy do studijního plánu. Vzhledem k tomu, že méně než 10 % ze všech čínských absolventů bylo v roce 2005 schopno pracovat ve velkých mezinárodních společnostech, je třeba klást čím dál větší důraz na praktické zkušenosti a menší na ty teoretické.

Čínský trh práce navíc nedokázal dostatečně rychle vytvářet pracovní pozice. Nabídka vysoce vzdělaných pracovníků převýšila poptávku již v roce 2005 a od té doby neexistuje pro vysokoškoláky dostatečné množství odpovídajících pracovních pozic. Tito absolventi proto zažívají problémy způsobené podzaměstnaností či nezaměstnaností. Čína se sice snaží tento problém řešit, avšak z mého pohledu bylo třeba nejprve ekonomiku na masivní růst absolventů vysokých škol připravit před zavedením programu, který podporuje vysokoškolské vzdělání. Je pochopitelné, že vláda pravděpodobně takto masivní růst neočekávala, nicméně je třeba, aby co nejrychleji a co nejefektivněji tento problém alespoň částečně vyřešila.

Čínská vláda by dále měla apelovat na čínské firmy, aby zvýšily platové ohodnocení svých vysokoškolsky vzdělaných pracovníků, vzhledem k vysokému školnému, které studenti za studium na univerzitách musí platit. Vyšší platy by mohly zamezit rozšiřování fenoménu NEET, kdy mladí lidé nepracují, nechávají se živit rodiči a čekají až přijde nabídka jejich vysněné dobře placené práce.

Problémem ve zpracování této diplomové práce bylo zjišťování dat týkajících se postavení absolventů na trhu práce. Je velmi těžké získat relevantní informace, které věrně zobrazují stav na pracovním trhu. Hlavním důvodem je oficiální míra nezaměstnanosti ČLR, která se zjišťuje odlišně než například v České republice. Oficiální míra nezaměstnanosti je navíc podhodnocená a neodpovídá skutečnému stavu na pracovním trhu. Využívala jsem proto odhady a výsledky drobnějších čínských studií, které se snaží zjistit „reálnou“ míru nezaměstnanosti. Ještě horší situace nastala při snaze určit, jaká je míra nezaměstnanosti čínských absolventů, či velká skupina mladých lidí trpí podzaměstnaností a problémem NEET. Proto jsem se ve třetí kapitole spíše zaměřila příčiny, které tyto tři problémy způsobují, než na stanovení míry nezaměstnanosti a podzaměstnanosti. Přínosem pro zpracování této práce by mohl být výzkum vedený přímo v ČLR. Zajímavé by bylo získat pohled zástupců čínských firem na tuto problematiku, zda se náhodou schopnosti vysokoškolských absolventů v posledních letech nezlepšují vlivem zaváděných reforem či zda zůstávají stále nedostačující.

Seznam použitých zdrojů

1. ARWU. *Ranking*. [online]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>
2. BAI, L. *Graduate Unemployment: Dilemmas and Challenges in China's Move to Mass Higher Education* [online]. 2006. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/20192579?seq=1#page_scan_tab_contents
3. BANERJEE, A. V., DUFLO E. *Poor Economics a Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty*. New York: PublicAffairs, 2011. ISBN 9781610390408.
4. BECKER, G. S. *Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. 3rd ed. Chicago: The University of Chicago Press, c1993. ISBN 0-226-04120-4.
5. BECKER, J. *Čína na přelomu století*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-729-8.
6. BUCHOTOVÁ, B. a kolektiv. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. Psyché (Grada). ISBN 80-247-9006-8.
7. *Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)*. Informační centrum OSN v Praze [online]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>
8. *Education in China*. World Education News + Reviews [online]. 2016. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2016/03/education-in-china-2>
9. *EF English Proficiency Index*. EF [online]. 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <https://www.ef.edu/epi/regions/asia/china/>
10. FAIRBANK, J.K. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny států. ISBN 80-7106-249-9.
11. FENG, S., HU, Y., MOFFITT, R. *Long Run Trends in Unemployment and Labour Force Participation in China*. NBER. 2015.
12. FELDMAN, D. C. *The Nature, Antecedents and Consequences of Underemployment* [online]. Journal of Management, 1996. DOI: 10.1177/014920639602200302. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/014920639602200302>.
13. GU, M. *The Gaokao: History, Reform, and Rising International Significance of China's National College Entrance Examination*. World Education News & Reviews [online]. 2016. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1881372675/fulltextPDF/ED432EE6958048E2PQ/1?accountid=17203>
14. GOLDIN, C. *Human Capital* [online]. Department of Economics Harvard University, 2014 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: https://scholar.harvard.edu/files/goldin/files/human_capital_handbook_of_cliometrics_0.pdf
15. *Gross enrolment ratio*. UNESCO [online]. UNESCO, 2016. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/gross-enrolment-ratio>
16. HE, Y., MAI, Y. *Higher Education Expansion in China and the "Ant Tribe" Problem* [online]. Higher Education Policy, 2014. Dostupné z: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1700241041/72A2E1E6758D41FFPQ/1?accountid=17203>
17. HOLMES, C. *Has the Expansion of Higher Education Led to Greater Economic Growth?* [online]. 28. 4. 2013. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002795011322400103>

18. CHI, W., FREEMAN, R., LI, H. Education Attainment and The labor market in China, 1989-2013 [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.sole-jole.org/15289.pdf>
19. China Average Yearly Wages. Trading Economics [online]. 2018. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/china/wages>
20. International Labour Organization. *Labour underutilization* [online]. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/statistics-overview-and-topics/WCMS_470306/lang--en/index.htm
21. JIMENEZ, J. *There's a research revolution going on in China – and one day it could save your life*. World Economic Forum [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2016/07/theres-a-research-revolution-going-on-in-china-and-one-day-it-could-save-your-life>
22. JUNG, CH. *Report: Chinese University Graduates' Average Annual Starting Salary Is Barely \$8,000*. [online]. Dostupné z: <https://supchina.com/2018/06/13/report-chinese-university-graduates-average-annual-starting-salary/>
23. KEELEY, B. *Human capital: how what you know shapes your life*. Paris: OECD, c2007. ISBN 9789264029088.
24. *Kowtow to the gaokao: Some Western universities see merit in China's flawed exam*. The Economist [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.economist.com/china/2018/06/28/some-western-universities-see-merit-in-chinas-flawed-exam>
25. KRUEGER, A. *Income Inequality and the U.S. Economy*. In: C-span [online]. 2012 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: <https://www.c-span.org/video/?303662-1/income-inequality-us-economy>
26. KRUEGER, A., LINDAHL, M. *Education for Growth: Why and For Whom?* Journal of Economic Literature, 2011. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2698521>
27. KUBÍK, R. *Kvantita a kvalita lidského kapitálu: Může počet let vzdělávání zvýšit úroveň studentů?* Littera Scripta. 2013, 6(1). ISSN 1805-9112.
28. LEHMANNOVÁ, Z. *Paradigma kultur*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-297-4.
29. LIANG, Lu-Hai. *Chinese students suffer as university entrance exams get a grip* [online]. 2010. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/education/2010/jun/28/chinese-university-entrance-exams>
30. LIU, Y. *Employment and Starting Wages of New Graduates in China: Using the latest available survey data*. RIETI Discussion Paper Series. 2016.
31. LU, X. *Transnational Education: Sino-Foreign Cooperative Universities in China* [online]. 2018. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2018/08/sino-foreign-cooperative-universities>
32. MA, Li. *The Chinese Exodus: Migration, Urbanism, and Alienation in Contemporary China*. 2018. ISBN 978-1-5326-4599-0.
33. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 2., dopl. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-9-4.
34. MAYNARD, D. C., TODD A. J., Maynard, A.M. *Underemployment, Job Attitudes, and Turnover Intentions*. Journal of Organizational Behavior 27, no. 4 (2006): 513-514. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4093914>

35. MAZOUCH, P., FISCHER, J. *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. V Praze: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-380-6.
36. MENG, X. *Labor Market Outcomes and Reforms in China*. American Economic Association [online]. 2012. Dostupné z: www.jstor.org/stable/23290281
37. Ministry of Education of People's Republic of China. *Educational statistics*. [online]. 2018. Dostupné z: <http://en.moe.gov.cn/Resources/Statistics/>
38. MOK, K.H, JIANG, J. *Asserting Global Leadership in Higher Education: Governance with Strong Government in China* [online]. 2017. Dostupné z: https://www.ln.edu.hk/rche/files/Working_Paper_Global_Leadership_in_Higher_Education.pdf
39. MÜNICH, D., ONDKO, P., STRAKA, J. *Dopad vzdělanosti na dlouhodobý hospodářský růst a deficit důchodového systému: projekt IDEA při CERGE-EI*. Praha, 2012. Dostupné z: http://idea.cergeei.cz/documents/Studie_2012_02_Vzdelanost.pdf. Studie. Národohospodářský ústav AVČR.
40. National Bureau of Statistics of China [online]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2017/indexeh.htm>
41. NILSSON, P. A., RIPMEESTER, N. *International Student Expectations: Career Opportunities and Employability*. Journal of International Students [online]. 11. 12. 2015. Dostupné z: https://www.labourmobility.com/wp-content/uploads/2016/03/jis2016_6_2_14_international-student-expectations.pdf
42. OECD. *Education at a Glance 2018* [online]. Dostupné z: <http://gpseducation.oecd.org/Content/EAGCountryNotes/CHN.pdf>
43. OECD. *Education in China* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.oecd.org/china/Education-in-China-a-snapshot.pdf>
44. OECD. *Young people not in education or employment* [online]. 2018. Dostupné z: https://www.oecd.org/els/soc/CO_3_5_Young_people_not_in_education_or_employment.pdf
45. OECD. *Youth not in employment, education or training (NEET)* [online]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>
46. Peking University. *General information* [online]. Dostupné z: <http://www.isd.pku.edu.cn/HOME/ADMISSION.htm>
47. PEPPER, S. *China's education reform in the 1980s: policies, issues, and historical perspectives*. Institute of East Asian Studies, University of California at Berkeley, 1990. ISBN 1-55729-020-2.
48. QS World University and Business School Rankings. QS [online]. Dostupné z: <http://www.qs.com/rankings/>
49. *Reforms to China's National Higher Education Entrance Examination – the Gaokao*. Australian Government: Department of Education and Training [online]. 2016. Dostupné z: <https://internationaleducation.gov.au/News/Latest-News/Pages/Gaokao.aspx>
50. SAYWELL, W.G. *Education in China since Mao*. The Canadian Journal of Higher Education [online]. 1980. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ228175.pdf>
51. Shanghai Jiao Tong University. *Tuition*. [online]. Dostupné z: http://isc.sjtu.edu.cn/EN/content.aspx?info_lb=166&flag=3

52. SHU'AN, X., OLIVOVÁ, L. *Zkouškový systém na Dálném východě: soubor studií pracovní skupiny "Náboženské směry v Asii"*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2002. ISBN 80-902510-5-6.
53. SCHUCHER, G. *A Ticking "Time Bomb": Youth Employment Problems in China*. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, 2014.
54. SOO, K.T. *Recent Trends in Graduate Unemployment and Higher Education in China*. Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal. 2015.
55. SOUKUP, J., POŠTA, V., NESET, P., PAVELKA, T., DOBRYLOVSKÝ, J. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-219-2.
56. *Stages of development*. Harvard Business School [online]. Dostupné z: <https://www.isc.hbs.edu/competitiveness-economic-development/frameworks-and-key-concepts/Pages/shapes-of-development.aspx>
57. STAPLETON, K. *China now produces twice as many graduates a year as the US*. World Economic Forum [online]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2017/04/higher-education-in-china-has-boomed-in-the-last-decade>
58. SURYNEK, A., NOVÝ, I. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 230. ISBN 80-247-1705-0.
59. *The World University Ranking*. Times Higher Education [online]. Dostupné z: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>
60. The World Bank. *School enrollment, tertiary*. [online]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.ENRR?locations=CN>
61. *The 13th Five Year Plan for Economic and Social Development of the People's Republic of China* [online]. s.161-165 Dostupné z: <http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201612/P020161207645765233498.pdf>
62. TODERO, M. P., SMITH, S.C., *Economic development*. Twelfth edition. Harlow, England: Pearson, 2015. ISBN 978-1-292-00297-2.
63. VESELÝ, A. *Teorie mnohačetných forem kapitálu* [online]. 2006. Dostupné z: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/117_014_Vesely.pdf
64. WANG, J., BAO, C., CAO, J., KRING, S. *Jobs and Skills for Youth: Review of Policies for youth employment of China*. ILO, 2016.
65. WANG, X., SUN, W. *Discrepancy between Registered and Actual Unemployment Rates in China: An Investigation in Provincial Capital Cities*. Institute of World Economics and Politics, Chinese Academy of Social Sciences. 2014.
66. World Bank, *World Bank Group President Jim Yong Kim Speech at the 2017 Annual Meetings Plenary*. [online]. 13. 10. 2017. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/news/speech/2017/10/13/wbg-president-jim-yong-kim-speech-2017-annual-meetings-plenary-session>
67. ZHANG, H. *University of New Hampshire to accept Chinese exam results* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-44446881>
68. Zhejiang University. *Undergraduate Programs Admission*. [online]. 2018. Dostupné z: http://iczu.zju.edu.cn/english/redir.php?catalog_id=22

69. ZHU, J., BRANDENBURG, U. *Higher Education in China: in the light of massification and demographic change* [online]. 2007. ISSN 1862-7188. Dostupné z: https://www.che.de/downloads/Higher_Education_in_China_AP97.pdf

Seznam grafů, tabulek a obrázků

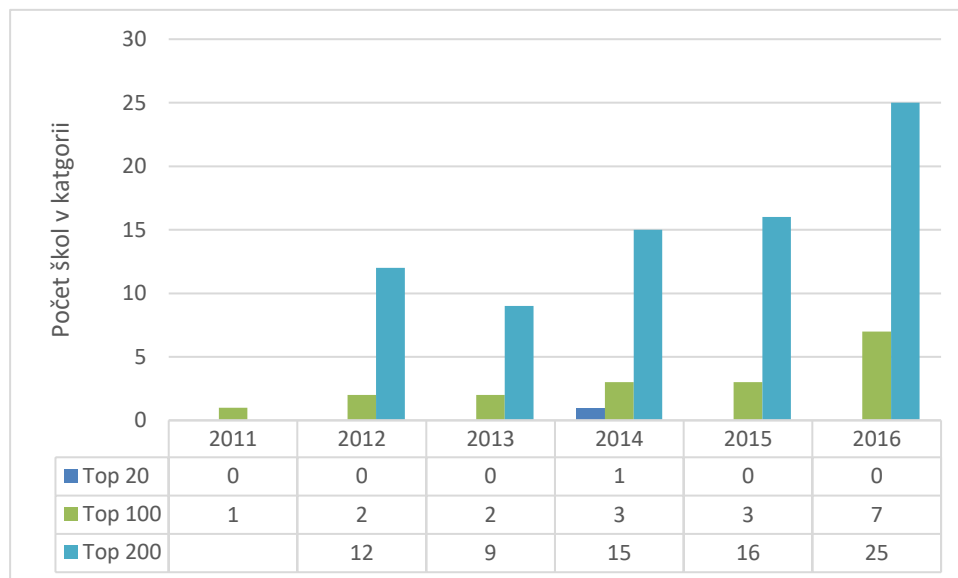
Graf 1: Závislost měsíčních příjmů na dosaženém vzdělání v USA v období 1979-2014..	- 7 -
Graf 2: Vývoj počtu studentů zapsaných na vysokých školách, 1978-2016 (v tis.)	- 30 -
Graf 3: Vývoj ukazatele Gross Enrolment Ratio pro terciální úroveň, 1970-2016	- 30 -
Graf 4: Vývoj počtu čínských studentů studujících v zahraničí, 1978-2016 (v tis.)	- 34 -
Graf 5: Hodnocení čínských univerzit podle ARWU, počet univerzit v jednotlivých kategoriích, 2004-2018.	- 42 -
Graf 7: Vývoj míry nezaměstnanosti v ČLR, 1991-2017	- 48 -
Graf 8: Vývoj oficiální a průzkumem zjištěné míry nezaměstnanosti v ČLR, 1998-2009	- 50 -
Graf 9: Vývoj počtu absolventů, 1978-2016, v tisících	- 51 -
Graf 10: Průměrná míra nezaměstnanosti podle věkových skupin, 2010, v %	- 52 -
Graf 11: Získáte v budoucnu lepší zaměstnání díky vysokoškolskému vzdělání?	- 62 -
Graf 12: Je snadné najít práci v oboru, který studujete?	- 63 -
Graf 13: Je Vaše studium dostatečně propojeno s praxí?	- 63 -
Graf 14: Páli byste si, aby vaše studium bylo více propojeno s praxí?	- 64 -
Graf 15: Jaké z uvedených mimoškolních aktivit navštěvujete?	- 65 -
Graf 16: Pracujete při studiu vysoké školy?	- 65 -
 Obrázek 1: Faktory ovlivňující lidský kapitál	- 5 -
Obrázek 2: Gatsbyho křivka, 2012	- 12 -
 Tabulka 1: Vzdělávací systém ČLR, 2016	- 28 -
Tabulka 2: Srovnání postavení čínských univerzit v žebříčcích nejlepších univerzit,	- 44 -

Seznam zkratek

ACCA	Association of Chartered Certified Accountants
ARWU	Academic Ranking of World Universities
ČLR	Čínská lidová republika
EF	Education First
EF EPI	Index znalosti anglického jazyka (EF English Proficiency Index)
GER	Gross Enrolment Ratio
HDI	Index lidského rozvoje (Human Development Index)
HDP	Hrubý domácí produkt
ILO	Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization)
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí OSN (Millennium Development Goals)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development)
PISA	Programme for International Student Assessment
QS	Quacquarelli Symonds
RUUR	Registered Urban Unemployment Rate
SDGs	Cílech udržitelného rozvoje OSN (Sustainable Development Goals)
THE	Times Higher Education

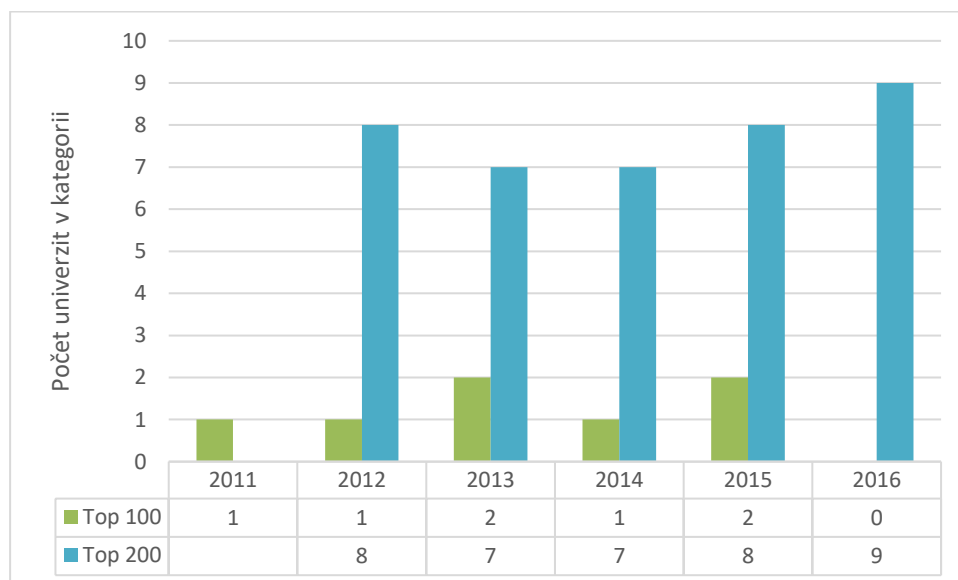
Příloha

Graf: Postavení čínských vysokých škol v žebříčku ARWU-FIELD (2011-2016),
Přírodní vědy a matematika

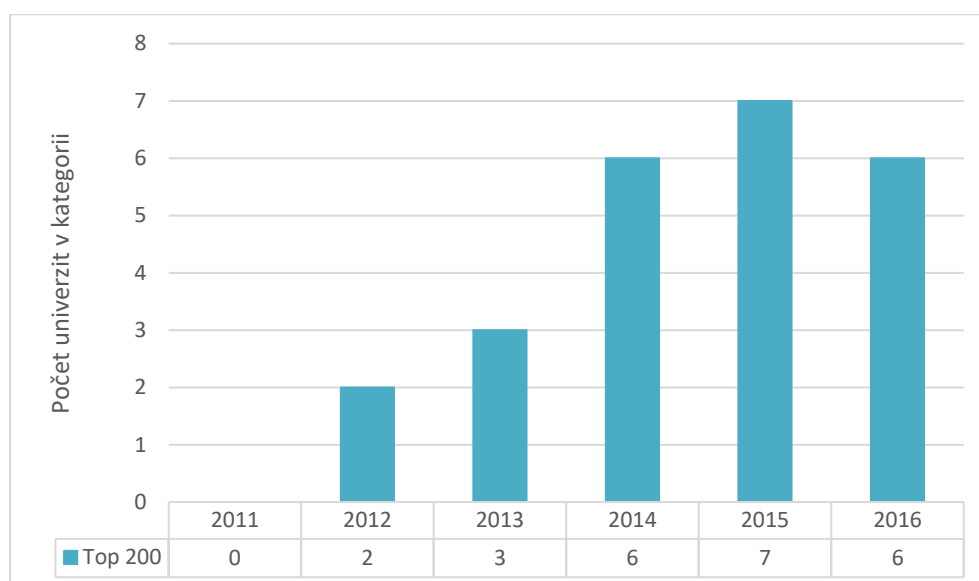
Zdroj: Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

Graf: Postavení čínských vysokých škol v žebříčku ARWU-FIELD (2011-2016), Sociální vědy

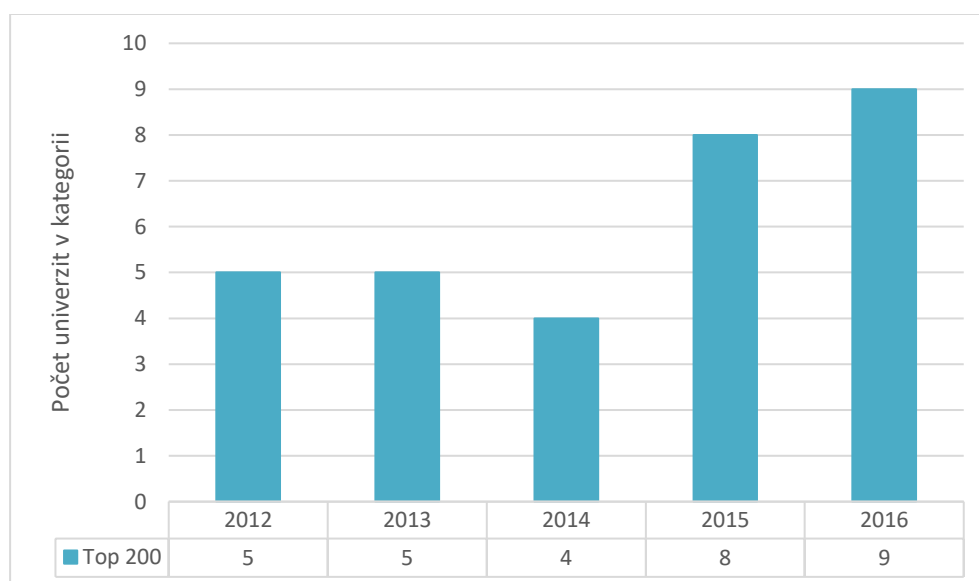
Zdroj: Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

Graf: Postavení čínských vysokých škol v žebříčku ARWU-FIELD (2011-2016), Zemědělství

Zdroj: Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>

Graf: Postavení čínských vysokých škol v žebříčku ARWU-FIELD (2011-2016), Klinická medicína a farmacie

Zdroj: Academic Ranking of World Universities. *Ranking*. [online]. [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/>